

Sprawozdanie

Dyrekcji c.k. Gimnazyum

w Kołomyi

za rok szkolny 189 ⁶/₇.

SPRAWOZDANIE

D Y R E K C Y I

C. K. Wyższego gimnazyum

w Kołomyi

za rok szkolny

1897.

Treść:

1. Przyczynek do geologii Karpat (Zur Geologie der Karpathen)
nap. Dr. Tadeusz Wiśniowski.
2. Część urzędowa.

W KOŁOMYI 1897.

Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni i litografii A. J. Miziewiczza i Sp. w Kołomyi.

400110

II 1897

Biblioteka Jagiellońska

1003122802

Stary rasob
Programy szkolne

I. Ogólny pogląd

na obecny stan i rozwój geologii piaskowca karpackiego
w Galicyi.

Karpaty są niewątpliwie tylko bezpośredniem przedłużeniem łańcucha alpejskiego a łączność ta objawia się zarówno związkiem genetycznym obu pasm górskich, jak i zupełnem podobieństwem ich stratygrafii i tektoniki.¹⁾

A jednak mimo to, mimo ściśle i istotne homologie geograficzne i geologiczne, stwierdzone dla obu systemów, trudno nie widzieć różnic, które rzucają się w oczy już przy ich powierzchownem zestawieniu.

Nie szukajmy ich w pozornej symetrii systemu alpejskiego i charakterze typowo jednostronnego łańcucha, tak znamionnym dla Karpat. *Suess* wykazuje²⁾, że symetryczna budowa Alp, polegająca na obecności krystalicznego trzonu, do którego od północy i południa przypierają strefy wapienne, jest tylko następstwem zesunięcia się razem oddzielnych łańcuchów górskich, zbudowanych jednostronnie, jak Karpaty. Zewnętrzne z nich, odpowiadające alpejskiemu trzonowi krystalicznemu i północnym Alpom wapiennym, oddzielają się u północno-wschodniej kończyny systemu alpejskiego i przerwane tektoniczną kotliną wiedeńską, przerzucają się między Wiedniem a Preszburgiem na drugą stronę Dunaju, tworząc w ten sposób system karpacki. Tak więc symetria Alp jest zjawiskiem zupełnie pozornem a mówiąc o różnicach w budowie Alp i Karpat, oczy-

¹⁾ Porównaj: *Suess* — D. Entstehung der Alpen, 1873 i tegoż — D. Antlitz d. Erde 1883—88; *Neumayr* — Erdgeschichte, 1890; w języku polskim: *Zuber* — O łączności Karpat z Alpami, *Kosmos*, 1884, *Rehman* — Karpaty 1895 i t. p.

²⁾ l. c.

wiście nie zasadniczych, ale niemniej zwracających uwagę, miałem na myśli co innego.

Porównajmy bowiem tylko oba systemy górskie a natychmiast zwróci naszą uwagę ta okoliczność, że z całego pasu skał krystalicznych i północnego pasu wapiennego, które w Alpach odgrywają pierwszorzędną rolę, w Karpatach pozostały zaledwie szczątki — na zachodzie w postaci krystalicznych pasm i gniazd Małych Karpat, Wiatrnych Hal, Tatr, Braniska, Niżnych Tatr i t. d., na wschodzie wchodząc w skład Karpat bukowińskich i siedmiogrodzkich. Po środku, na bardzo znacznej przestrzeni, zapadły się w głąb krystaliczne i wapienne pasma karpackie a wzdłuż szczelin, które powstały tam w skorupie ziemi, wylały się olbrzymie masy wybuchowych skał przeważnie trachitowych, tworząc między innymi góry Hedziarla, sławne z uprawy wina, pasma Krzemnickie i Szczawnickie (Kremnitz i Schemnitz), rozgłośnie kopalniami złota i srebra, pasmo Wyhorlatu lub masy trachitowe Bukowiny i Siedmiogrodu. Brak wszakże krystalicznego i wapiennego pasa w środkowej części Karpat jest poniekąd zrównoważony niezwykle silnym rozwojem piaskowca karpackiego, który przedstawia trzecią z kolei strefę formacji tworzących nasze góry.¹⁾

Odpowiada on utworom t. z. „Fliszu“, przypierającym od północy do pasma wapiennego Alp wschodnich i środkowych i „macigna“, — odgrywającego taką samą rolę w Alpach południowych. Kiedy tam jednak pas utworów homologicznych z piaskowcem karpackim jest bardzo wąski i wobec potężnych Alp wapiennych i kry-

¹⁾ Pokłady podkarpackiego miocenu, które tworząc przeważnie podkarpacką form. solonośną, ciągną się pasem wzdłuż północnego brzegu Karpat i zatokowato nawet w głąb gór wrzynają się miejscami, nie są zaliczane do systemu właściwych utworów karpackich. I rzeczywiście tylko w Karpatach wschodnich odgrywają wybitniejszą rolę, jako czynnik orograficzny, tracąc pod tym względem znaczenie swoje na zachodzie prawie zupełnie (Uhlig: Beitr. z. Geol. d. westgaliz, Karpath. — Jahrb. d. k. k. geol. R. A. 1883, S. 498).

stalicznych odgrywa tylko podrzędną rolę w orografii całego systemu, w Karpatach rola jego jest dominująca i przeważna. Cała środkowa połączka łuku karpackiego, która znaczną swą częścią leży właśnie w naszym kraju, jest pozbawiona zupełnie pasu krystalicznego i wapiennego, i jeżeli pominiemy trachitowe pasma węgierskie, składa się prawie wyłącznie z utworów tej formacji. Wyjątek stanowiłyby jedynie skałki jurajskie, które ciągnąc się w dwóch pasach na obszarze naszego piaskowca, tworzą między innymi uroczyska Pieniny¹⁾.

Utwory karpackiego fliszu, które jak widzieliśmy, panują prawie niepodzielnie w Karpatach śląskich i galicyjskich, składają się z naprzemianległych i wielokrotnie powtarzających się warstw piaskowca wapnistego lub ilastego, zlepieńców i okrucowców, łupków ilowych i ilów często pstro, zielono i czerwono zabarwionych, wreszcie z rozmaitych margli, łupków marglowych i wapieni. Sferosyderyty, jużto jako warstwy wtrącone w inne skały, jużto w postaci jakby olbrzymich, płaskich bochnów chleba, znajdują się wśród pokładów karpackich wcale nierzadko. Trudno wreszcie nie wspomnieć o nafcie, którą spotykamy obficie na całym pasie piaskowca karpackiego, zarówno w Galicyi, jak na Węgrzech i w Rumunii. Mimo jednak tak wielką różnorodność skał, które tworzą nasze góry, okazują one na ogół niezwykle wybitny charakter petrograficzny, znamienne dla utworów fliszu zarówno w Karpatach jak i alpejskiego.²⁾

¹⁾ Nie wspominamy wcale o wybuchowych cieszynitach i andezytach, bo chociaż swem występowaniem są w tym wypadku ściśle związane z utworami fliszu karpackiego, nie odgrywają prawie żadnej roli jako czynnik architektoniczny Karpat galicyjskich.

²⁾ Ostatnimi czasy wynikła pewna kontrowersja co do tego, jak flisz należy pojmować. Międzynarodowy kongres boloński i berliński uchwalił, aby nazwy fliszu używać wyłącznie w znaczeniu pewnej facies a więc zawsze z dodaniem wieku pokładu. W tem rozumieniu P a u l obejmuje tą nazwą wszelkie utwory piaskowca karpackiego. Inaczej prof. U h l i g, który uznaje pojęcie fliszu takie, jakie utrwaliło się w Bawaryi i t. d. Tam ma ono znaczenie nie tylko pewnej facies, ale zawsze także pewną ścisłą wartość stratygraficzną, oznaczając wyłącznie utwory górnej kredy albo starszego trzeciorzędu. (Prof. U h l i g: Bemerk. z. Glieder. Karpath. Bildung. Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1894, S. 203 i 204.)

Powstanie co dopiero opisanych pokładów karpackich, o miąższości w każdym razie bardzo pokaźnej i właściwym im charakterze petrograficznym, było przedmiotem niewątpliwie bystrych, chociaż na zawsze szczęśliwych spekulacyj, które znalazły swój wyraz w śmiało pomyślanych hipotezach. „W jaki sposób powstały te olbrzymie masy tak charakterystycznych piaskowców i innych skał z nimi naprzemianległych i skąd się wziął materiał potrzebny do tego“ — pytania te nasuwały się przedewszystkiem. W odpowiedzi na nie Dr. *Th. Fuchs* swego czasu nie cofnął się nawet przed tak śmiałym pomysłem¹⁾, jak przypuszczenie, że w części są to stwardniałe masy, wyrzucone przez rodzaj wulkanów błotnych na dnie morza. Zdanie to znanego uczonego oczywiście nie mogło się utrzymać w nauce a *Paul* przedłożył przekonujące dowody²⁾, że nie zgadza się z istotnym stanem rzeczy, przedewszystkiem z właściwościami pokładów fliszu karpackiego. Obecnie cieszy się uznaniem hipoteza, dla Alp szwajcarskich wprowadzona do nauki przedewszystkiem przez *Studera* i *Kaufmanna*, według której wzdłuż północnego brzegu dzisiejszych Karpat znajdowało się w epoce kredowej i trzeciorzędnej obecnie już nie istniejące, w znacznej części krystaliczne pasmo, może jako szereg wysepek, wynurzających się ponad poziom ówczesnego morza karpackiego. One to mogły dostarczyć materiału dla rozmaitych skał okrucowcowych, przy pomocy tej hipotezy tłómaczy się jasno znajdowanie się w pokładach Karpat t. z. brył egzotycznych, wreszcie obecność takiego wału ma nie małe znaczenie, jeżeli chodzi o wytłómaczenie tak odrębnego charakteru pokładów karpackich i podkarpacia. Ostatków tego krystalicznego wa-

¹⁾ *Th. Fuchs*; Ueb. d. Natur d. Flysches. Sitzungsber d. k. Akad. d. Wiss. Bd. XXV, 1877.

²⁾ *Paul*; Ueb. d. Natur d. karpath. Flysches Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXVII, 1877.

tu, osłoniętego płaszczem wapieni jurajskich, moglibyśmy się dopatrywać w północnym pasie skałek jurajskich a może nawet w granitach Bugaju pod Kalwaryą w Wadowickiem¹⁾

Ciekawą właściwością utworów piaskowca karpackiego jest jego ubóstwo w skamieliny, co chciano tłumaczyć, jak wiadomo, głębinowym charakterem wielu pokładów karpackich. Pomijając jednak, że wykazano nawet w bardzo znacznych głębiach oceanu faunę liczną i wcale pokaźną, to jeszcze to niezaprzeczone ubóstwo fliszu w skamieliny tak w Alpach jak i w Karpatach należy koniecznie przyjmować z pewnemi zastrzeżeniami. I tak od wielu lat jest już znaną pewna ilość miejscowości i utworów należących tutaj, które dostarczyły skamielin a ostatnimi czasy, jeżeli pominiemy dawniejsze wskazówki, jakie znajdujemy w literaturze²⁾, stwierdzono obecność obfitej fauny otwornic w najrozmaitszych pokładach karpackich³⁾. Badania te, prowadzone dalej przez *Dra Grzybowskiego*, niewątpliwie rzucają dużo światła także na batylogiczne warunki, wśród których mogły się osadzić utwory w mowie będące. Tymczasem *Uhlig*⁴⁾ daje za przykładem *Fuchsa* zupełnie zadowalniającą hipotezę, według której ubóstwo w skamieliny utworów

¹⁾ Porównaj między innymi; Paul — Ueb. d. Nat. d. karp. Flysches. Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1877. S. 451; Pauli Tietze — Studien in der karp. Sandsteinzone, ibid, 1877, S. 125; tych samych autorów — Neue Stud. ibidem, 1879, S. 291; Tietze — D. geogn. Verhältnisse d. Geg. v. Lemberg, ibidem, 1882, S. 70; tenże — D. geogn. Beschreib. d. Geg. v. Krakau, ibid. 1887, S. 820 i inne.

²⁾ Kreutz w Verhandlung d. k. k. geol. RA. 1881, S. 29; Uhlig w Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1883, S. 455. 492; Rzehak w Verhandl. d. geol. RA. 1887—88, w rozprawie: D. Foramin. d. Oligocaen- Form. Naturwis. Ver. Brünn XXIII. i t. d.

³⁾ Uhlig; Ueb. d. Mikrofauna aus d. Alttertiaer d. westgaliz. Karpath. Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1886.

Grzybowski: Mikrofauna karp. piask. z pod Dukli. Rozpr. krak. Akad. Wyd. mat. przyr. XXIX, 1894.

„ „ Otwornice czerw. ilów z Wadowic. Ibidem, XXX, 1896.

„ „ Studya mikrosk. nad ziel. zlepieńc. w. ch. Karp. Kosmos XXI, 1896.

Szajnocha: Atl. geol.; tekst do zes. VI. 1896.

⁴⁾ Uhlig: Beitr. z. Geol. d. westgal. Karp. Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1883, S. 456,

piaskowca karpackiego jest zjawiskiem wtórorzędnym, spowodowanym późniejszymi czynnikami chemicznymi, niszczącymi wapienne skorupy mięczaków i t. p. Liczne w pokładach karpackich hieroglify i fukoidy byłyby według poglądów *Nathorsta* i innych, a ostatnimi czasy *Fuchsa* i *Gümbela*¹⁾, jednym więcej z dowodów bujnego w rzeczywistości życia na dnie i we falach dawnego morza karpackiego.

Jest więc tylko prawdziwym nieszczęściem dla geologii, że, biorąc na ogół, z tej fauny pozostały niestety w większości wypadków tylko licho zachowane i niesłychanie rzadkie skamieliny. Jeżeli pominiemy pewne okolice, jak Śląsk i pewne poziomy, n. p. rozpowszechnione w całych Karpatach łupki menilitowe, jedyny wyjątek stanowiłaby tutaj bogata — przynajmniej w wielu horyzontach — fauna otwornic, na którą dopiero od niedawna zwrócono baczniejszą uwagę i z pomiędzy otwornic od dawna znane w Karpatach numulity, którym stratygrafia karpacka już dotychczas zawdzięcza niewątpliwie bardzo wiele. Poza tem każda dobrze oznaczalna skamielina, zwłaszcza taka, która dałaby się użyć do dokładnego określenia wieku geologicznego, jest tutaj niesłychaną rzadkością. Stąd też pochodzi, że i geologia Karpat, zwłaszcza galicyjskich, posiada jeszcze wiele miejsc ciemnych lub wątpliwych, czekających dopiero wyjaśnienia, a określenie wieku karpackich pokładów jest często zadaniem nader trudnym a nawet wprost niewdzięcznym. Tem większe jednak znaczenie posiada w tym wypadku poznanie stosunków tektonicznych, bez czego byłoby rzeczą niemożliwą oznaczenie chociażby tylko wzajemnego następstwa silnie pofałdowanych i spiętrzonych pokładów.

Tektonika utworów karpackiego piaskowca jest równie jednostajną, jak ich charakter petrograficzny. Łańcuch karpacki spiętrzył się ostatecznie w ciągu

¹⁾ *Fuchs*: Stud. ueb. Fuc. id. u. Hierogl. Denkschr. d. k. k. Akad. in Wien Bd. LXII. (polski refer. w Kosm. 1895).

Gümbel: Vorläuf. Mitth. ueb. Flyschalgen; Neues Jahrb. Min. 1896 Bd. I.

formacji mioceńskiej, chociaż oddzielne fazy tego procesu sięgają znacznie dawniej i znane są niewątpliwie już z neokomu. Cały system siodel i żłobów, z dominującym nachyleniem warstw ku środkowi łuku karpackiego, często przewalonych na północ, tak że warstwy młodsze znajdują się pod starszemi, oto ogólny obraz panujących tu stosunków tektonicznych. Utrudniają one badanie z pewnością w bardzo znacznym stopniu przy powtarzającym się w wielu poziomach charakterze petrograficznym pokładów, wreszcie przy znanym braku skamielin dobrze zachowanych i dających się użyć w celach stratygrafii geologicznej.

Już jednak z tego, cośmy powiedzieli, jest rzeczą oczywistą, że poznanie w Karpatach stosunków tektonicznych odgrywa wobec zadań stratygrafii szczególnie wydatną rolę. Geolog, chcąc określić wiek galicyjskich pokładów karpackich, zazwyczaj tak rozpaczliwie ubogich w skamieliny, musi przedewszystkiem wychodzić z danych tektonicznych. Jeden rzut oka na dokładniejszą kartę geologiczną, zwłaszcza wschodnich Karpat, wystarcza, aby się przekonać, w jak ścisłym związku pozostaje rozmieszczenie każdego z utworów karpackich z tektoniką całego terenu. Widzimy, jak najstarsze pokłady występują pasami w antyklinalach siodel, których głowy oczywiście przedewszystkiem uległy denudacyi, podczas gdy synklinale wypełnione są również pasmowo ułożonymi trzeciorzędnyimi utworami. Tak więc nie tylko młotek geologiczny, ale i kompas górniczy nie może opuszczać ani na chwilę ręki geologa w Karpatach¹⁾.

Na zakończenie tego ustępu jeszcze parę słów o miąższości pokładów formacji fliszowej karpackiego. Długi czas była ona w wysokim stopniu przeceniana, kiedy obliczano ją nie mniej, jak wprost

¹⁾ Co się tyczy uskoków na naszym terenie, to spotykamy w literaturze zdania wprost przeciwne. Podczas kiedy Paul, Tietze, Zuber, Dunikowski, Uhlig są skłonni w wielu miejscach dopatrywać się głębszych pęknięć i usunięć, Vacek i Szajnocha uważają uskoki za zjawiska stosunkowo rzadkie, przynajmniej w Karpatach galicyjskich.

na kilometry i mile. Skutkiem tego, że skrzydło fałdów karpackich, zwrócone na wewnątrz karpackiego łuku, jest z reguły znacznie dłuższe w poprzecznym przekroju od drugiego skrzydła zwróconego na zewnątrz, spotyka się w Karpatach galicyjskich przeważnie pokłady ciągle nachylone mniej więcej na południe a z innym nachyleniem, na krótkiej przestrzeni, łatwo je oczywiście przeoczyć. Uważano przeto dawniej za jeden system pokładów zgodnie nachylonych to, co oczywiście jest tylko kilkakrotnem powtórzeniem warstw jednych i tych samych. Odpowiednio do dzisiejszych poglądów trzeba przypuszczać, że miąższość oddzielnych systemów, wyróżnionych wśród piaskowca karpackiego, rzadko kiedy dochodzi lub przenosi kilkaset metrów a zazwyczaj znajduje się znacznie poniżej tej cyfry.

* * *

Przed *Hoheneggerem* rozmaite panowały w nauce poglądy co do wieku utworów piaskowca karpackiego. *Pusch*¹⁾ zaliczał je wszystkie, nawet z podkarpackimi pokładami solonośnymi, zrazu do jednej formacyi, którą uważał za utwór liasowy; później zmienił swe zdanie i oznaczył je jako należące do dolnej części formacyi kredowej²⁾. Pogląd ten utrzymywał się dosyć długo, z tą różnicą, że za przykładem *Beudant'a* wydzielono z karpackich utworów podkarpackie pokłady solonośne, jako utwor górniego piętra formacyi trzeciorzędnej. Jednym z pierwszych, którzy wypowiedzieli i uzasadnili, że w pokładach karpackiego piaskowca tylko część należy do formacyi kredowej, reszta zaś do trzeciorzędu, jest znany geolog *Beyrich*. To samo mniej więcej powtarzają *Murchison*, *Hingenau* i inni. Taki stan rzeczy przetrwał aż do *Hoheneggera*, który pierwszy pokusił się przeprowadzić dokładniejszy podział utworów w mowie będących.

¹⁾ P u s c h : Geogn. Beschreib. v. Polen. 1833, T. II., S. 139 i nast.

²⁾ l. c. Anhang etc. S: 666.

Hohenegger był dyrektorem kopalń i hut arcyksiążęcych na Śląsku autryackim. Stanowisko to, dzięki któremu dla niego i za jego wskazówkami gromadzono w rozmaitych śląskich i zachodnio-galicyjskich kopalniach wszelkie znajdowane tam skamieliny, a także i ta okoliczność, że niektóre karpackie pokłady odznaczają się tam rzeczywiście względną obfitością amonitów i innych skamielin, to wszystko umożliwiło mu zebranie nader cennego materiału paleontologicznego, który posłużył do przeprowadzenia dokładniejszego podziału utworów karpackiego fliszu na Śląsku i w okolicach przyległych.

*Hohenegger*¹⁾ a za nim *Roemer*²⁾ wydzielili na podstawie skamielin w formacji śląskiego piaskowca karpackiego neokom, apt, albien i cenoman, ponad którymi znajdują się bezpośrednio warstwy eoceńskie, a wyżej oligocen.

Warstwy neokomskie rozpadają się w karpatach śląskich, podług podziału wprowadzonego do geologii karpackiej przez pierwszego z tych badaczy, na trzy ogniwa: 1) dolne łupki cieszyńskie, 2) wapienie cieszyńskie i 3) górne łupki cieszyńskie, które przechodzą w piaskowiec, zwany piaskowcem z Grodiszt.

Na warstwach cieszyńskich³⁾ spoczywa bardzo ważny poziom t. z. łupków wernsdorfskich. Tworzą je czarne błyszczące łupki margliste z pokładami sferosyderytu ilastego. Szczególnie wielkie znaczenie nadaje tym warstwom względnie bardzo wielka obfitość skamielin i to

¹⁾ *Hohenegger*: D. geognostischen Verhältnisse d. Nordkarpathen Gotha, 1861.

²⁾ *Roemer*: Geologie v. Oberschlesien, Breslau. 1871.

³⁾ Uhlig później oznacza wiek tych trzech poziomów w ten sposób, że piaskowce z Grodiszt uważa jako odpowiadające piętru z Hautrive a więc średniemu neokomowi, a górne łupki cieszyńskie jako ekwiwalent piętra Valenginien dolno neokomskiego; z tego wynika, że wapienie i dolne łupki cieszyńskie przedstawiałyby prawdopodobnie mniej więcej piętro z *Berrias*, (Por. *Ergebn. geol. Aufnahm. in d. westgal. Karpath. Jahrb. d. geol. RA. Bd. XXXVIII. 1888, S. 210 i Bemerk. z. Glieder karpath. Bildungen, ibidem Bd. XLIV. 1894. S. 227*).

głównie amonitów; znaną jest także kopalna flora z tego poziomu karpackiego. *Hohenegger* określił łupki wernsdorfskie na podstawie fauny amonitów jako należące do piętra aptien i urgonien, *Roemer* uważał je za pokłady urgońskie, ale dopiero prof. *Uhlig*¹⁾ oznaczył ich wiek stanowczo, udowadniając w swej znakomitej monografii równorzędną tych warstw z piętrami barrémien z Barréme i Angles w połudn.-wsch. Francji i wykazując ich stanowisko w śródlądowej prowincji kredy europejskiej.

Powyżej warstw cieszyńskich i łupków wernsdorfskich spoczął olbrzymi kompleks przeważnie piaskowców. U dołu tego systemu widzieć można wzdłuż całych Karpat śląskich i sąsiednich pokłady, odznaczające się warstwami charakterystycznych niebieskich rogowców²⁾. Cały ten kompleks otrzymał nazwę piaskowca godulskiego a *Hohenegger* oznaczył go jako utwór średniokredowy, gault czyli albien³⁾.

Do utworów górnej kredy właściwego piaskowca karpackiego na Śląsku, został policzony wyłącznie t. z. piaskowiec istebneński, jako utwór formacji cenomańskiej.

W pokładach trzeciorzędnych, spoczywających na kredzie, w śląskich Karpatach wyróżnia *Hohenegger* starsze warstwy eoceńskie z numulitami i młodsze oligoceńskie w postaci łupków menilitowych z wtrąconymi warstwami rogowcowemi. Obfita fauna ryb

¹⁾ Uhlig: D. Cephalopoden d. Wernsdorfer Schichten. Denkschrift. d. Wien. Akad., Math. nat. Cl, Bd. XLVI, 1883.

²⁾ Później Paul i Tietze (Studien etc. 1887) wydzielili te warstwy rogowcowe jako oddzielny poziom pod nazwą warstw ellgoeckich, — którym według Szajnochy (Studia geolog. etc. Kosmos 1884 i tekst do zesz. V. Atlasu geol. Gal. 1895) odpowiadają mniej więcej t. z. warstwy mikuszowickie. Co do tej paralelizacji i wieku obu wymienionych warstw istnieje zresztą pewna kontrowersja zdań między Paulem i Szajnochą. (por. Paula „Beitr. z. Kenntn. d. schles. galiz. Karpath“ Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd XXXVII. S. 328 i 350 i Szajnochy tekst do zesz. V. atl. s. 70.

³⁾ Uhlig jest tego zdania, że piaskowiec godulski u dołu odpowiada jeszcze przynajmniej górnej części piętra aptien.

odznacza ten utwor zarówno na Śląsku jak i gdzieindziej w Karpatach. 1

Klasyczne badania *Hoheneggera*, których ostatnim wyrazem jest wyżej wymienione dzieło „Die geognostischen Verhältnisse der Nordkarpathen etc.“ są i długo jeszcze pozostaną podstawą dla późniejszych badań geologicznych na obszarze karpackiego piaskowca.

Równocześnie jednak mniej więcej z jego poszukiwaniami na Śląsku, stały się przedmiotem badań geologów wiedeńskich Karpaty morawskie, północno-zach. Węgier i t. d., gdzie już pierwsze zdjęcia przeglądowe wykazały, że ma się tam wszędzie do czynienia również i z trzeciorzędem i z kredą, znalezione zaś szczęśliwie w wielu punktach skamieliny pozwoliły wydzielić wśród kredy niewątpliwy neokom, średnią kredę i t. d. W r. 1863 przystąpiono do zdjęć szczegółowych w komitatach trenczyńskim, orawskim, zemplińskim, szaroskim, posuwając się coraz dalej ku wschodowi a zarówno rezultaty tych zdjęć, dokonanych w znacznej części przez *Paula i Babankę*, jak badań nad skałkami jurajskimi *Neymayra* i w Siedmiogrodzie *Herbichla*, były nie małym krokiem dalej dla poznania geologii utworów piaskowca karpackiego.

Co się tyczy galicyjskich Karpat, wiadomości o panujących tutaj stosunkach geologicznych były do tego czasu, z małymi wyjątkami, bardzo niedokładne i niepewne. Jedynie skrzydło zachodnich Beskidów, graniczące ze Śląskiem i na południe od Krakowa, znane było dokładnie dzięki publikacji *Hoheneggera i Fallaux*¹⁾, a stosunki znalezione tutaj zgadzały się zupełnie z rezultatami badań na Śląsku. Natomiast Karpaty wschodniej Galicyi uchodziły zawsze za utwor w całości trzeciorzędny.

Kiedy następnie około r. 1868 *Paul* przeprowadzał badania w komitatach szaroskim i zemplińskim, graniczą-

1). *Hohenegger i Fallaux*: Geogn. Karte d. ehemalig. Gebiet. v. Krakau etc. Denkschr. d. Wien, Akad. Bd. XXVI. 1866.

cych z Galicyą, zwiedził także góry sanockie w okolicy Dukli i Ropianki i wydzielił tu trzy ogniwa, które następnie nie małą rolę odegrały w Geologii Karpat galicyjskich, mianowicie: 1) Warstwy ropianieckie, 2) beloweskie, i 3) łupki smilneńskie z piaskowcem magórkim. Pierwotnie wszystkie te trzy warstwy zostały wydzielone jako trzeciorzędne, ale już w kilka lat później, przy sposobności badań w Karpatach bukowińskich, zmienił *Paul* to zdanie, oznaczając warstwy ropianieckie, jako należące do neokomu.

Przeprowadzając zdjęcia geologiczne na Bukowinie między r. 1872 a 1875, *Paul*¹⁾ wyróżnił tam wśród utworów piaskowca karpackiego ogniwo: 1) Dolne, neokomskie, 2) średnie, odpowiadające piaskowcowi godulskiemu i 3) górne, trzeciorzędne. Najwyższe piętro pokładów neokomskich tworzą według *Paula* na Bukowinie właśnie wspomniane warstwy ropianieckie, które uważa za ekwiwalent górnych łupków cieszyńskich, opierając się przedewszystkiem na podobieństwie petrograficznem.

W ten sposób ujęte w zarysie stosunki stratygraficzne Karpat bukowińskich stały się bezpośrednią podstawą, na której teraz *Paul* i *Tietze* zbudowali stratygrafią piaskowca karpackiego w Galicyi. Badaniom tych znanych geologów wiedeńskich należy bez wątpienia przyznać nie małe zasługi około geologii Karpat, nie ulega jednak wątpliwości, iż okazało się później szkodliwem w skutkach, że właśnie stosunki bukowińskie i to, jak *Uhlig* niedawno wykazał²⁾, niedokładnie poznane a błędnie objaśnione, stały się punktem wyjścia, z którego rozpoczęto badania Karpat galicyjskich. Że to było błędem i że wypadało oprzeć się na wzorowych badaniach *Hoheneggera*, po krytyce poglądów *Paula* przez *Dunikowskiego* i *Waltera* a o-

¹⁾ *Paul*: Grundzüge d. Geol. v. Bukowina. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXVI, 1876.

²⁾ *Uhlig*: Bemerkungen z. Gliederung karp. Bildung Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XLIV. 1894 S. 209—212.

statniami czasy przedewszystkiem *Uhliga*, nie może ulegać żadnej wątpliwości; *Alth* już 20 lat temu wypowiedział to zdanie¹⁾.

W r. 1877 wyszła rozprawa *Paula i Tietzego*²⁾, która opisuje kilka przekrojów przez galicyjskie Karpaty, głównie we wschodniej ich części. W pracy tej obaj autorowie dzielą pokłady Karpat galicyjskich na trzy grupy, idąc torem podziału przeprowadzonego rok przedtem na Bukowinie. Według tego grupę dolną, t. j. najstarsze pokłady wyróżnione w galicyjskim piaskowcu karpackim, tworzą wyżej wspomiane warstwy ropianieckie, oznaczone jako ekwiwalent górnych łupków cieszyńskich, grupą średnią jest t. z. bryłowy albo jamneński piaskowiec, odpowiadający kredzie średniej i górnej, wreszcie grupę górną, która przedstawia wszystkie młodsze utwory karpackie, tworzą eoceńskie piaskowce i należące do oligocenu bitumiczne łupki menilitowe, podobne do śląskich, tudzież piaskowce (t. z. piaskowiec kliwski).

W ropianieckich warstwach nie znalazł żadnych skamielin ani sam *Paul* dawniej, kiedy wydzielił je poraz pierwszy lub później na Bukowinie, ani obecnie *Paul* w towarzystwie *Tietzego*. Mogli jednak teraz obaj autorowie, oznaczając je jako neokom, powołać się na bardzo ważne skamieliny, znalezione w okolicy Przemyśla przez prof. *Niedźwieckiego*³⁾. Skamieliny te zostały oznaczone jako neokomskie, a ponieważ warstwy, z których pochodzą, okazują znaczne podobieństwo z typowemi ropianieckimi, uznał w tem *Paul*, nie bez pozornej słuszności, potwierdzenie swego przypuszczenia.

Badania w następnych paru latach, prowadzone przez tych samych geologów na obszarze Karpat galicyjskich,

1) *Alth*: Stosunki topogr.-geolog. Kolei tarnowsko-lełuchowskiej. Spraw. Kom. fizyogr. Ak. Um. T. XI. 1877. S. 257.

2) *Paul* u. *Tietze*: Studien etc. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXVII. 1877.

3) *Niedźwiedzki*: Beitr. z. Geol. d. Karpath. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXVI. 1876; po polsku w *Kosmosie*, R. 1876.

nie przyniosły nic zasadniczo nowego dla stratygrafii piaskowca karpackiego. Przekonano się jedynie¹⁾, że jak dolna grupa, mianowicie t. z. warstwy ropianieckie, odznaczają się szczególną obfitością w hieroglify, tak samo i w najniższym poziomie górnej grupy t. j. trzeciorzędu można wyróżnić oddzielny poziom hieroglifowy, zbliżający się nie mało cechami petrograficznymi do warstw ropianieckich. Oba poziomy hieroglifowe odróżniono w ten sposób, że młodszy z nich nazwano górnemi hieroglifowymi warstwami.

Tak przedstawiają się ostatecznie poglądy *Paula i Tietzego* na stratygrafię karpackiego piaskowca w Galicyi, które raz wprowadzone do nauki, stały się na pewien czas niemal kanonem dla wielu geologów krajowych i wiedeńskich. Mimo to wnet jednak znalazła się i opozycja przeciw temu stratygraficznemu szematowi. Już w r. 1881 *Vacek*²⁾ wystąpił — co prawda — głównie tylko z formalnym zarzutem, uważając za niekonsekwentny podział na trzy grupy, proponowany przez *Paula i Tietzego*; równocześnie jednak stwierdza wiek górno-kredowy grupy średniej na podstawie skamielin znalezionych w ciemnych łupkach tego poziomu we wschodn. Karpatach koło Spasa. O wiele poważniejsze zarzuty wysunęli *Dunikowski i Walter*³⁾. Badając naftowy obszar Karpat Galicyi zachodniej, znaleźli oni, że w tej części Karpat podział taki absolutnie nie da się zastosować: Grupy średniej nie ma tam wcale, na warstwach ropianieckich spoczywa niewątpliwy trzeciorząd a więc te warstwy według wszelkiego prawdopodobieństwa są górno-kredowe, z czem zgadzałyby

1) *Paul-Tietze*: Neue Studien etc. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXIX. 1879.

2) *Vacek*: Beitr. z. Kenntniss d. mittelkarpath. Sandsteinzone. Jahrb. d. k. k. geol. R. A. Bd. XXXI. 1881.

3) *Dunikowski-Walter*. Geolog. budowa naftonośn. obszaru zachodnio-galicyjsk. Karpat. Kosmos. R. VII i VIII. 1882—83. (Także oddzielnie w języku niemieckim).

się także i n o c e r a m y, których skorupy, chociaż w ułamkach, badacze ci znajdowali.

Odtąd geologia karpacka obraca się w niemalej swej części około jednego pytania: Granica w utworach karpackich kredy i trzeciorzędu, a co za tem idzie wiek warstw ropianieckich i t. z. grupy średniej. Po wspomnianych publikacjach *Dunikowskiego* i *Waltera*, w szeregu następnych lat, lwowski Kosmos i publikacje Państwowego geologicznego Zakładu we Wiedniu stają się miejscem żywej, nieraz prawie namiętnej polemiki w tej właśnie materji. Z jednej strony stoi obóz *Paula* i wiedeńskich geologów, do którego z krajowych należą przedewszystkiem *Szajnocha* i *Zuber*, z drugiej strony bronią swego twierdzenia *Walter* i *Dunikowski*. Każda strona starała się o nową broń i argumenta na korzyść swoich poglądów, to też nic dziwnego, że z tej epoki pochodzi cały szereg ważnych studyów karpackich i że w tym okresie znaleziono stosunkowo tak wiele skałmielin, po większej części bardzo lichy zachowanych i bardzo rzadkich, ale za to tem cenniejszych. Prace *Altha*, *Dunikowskiego*, *Hilbera*, *Kreutzza*, *Niedźwieckiego*, *Paula*, *Szajnochy*, *Tietzego*, *Uhliga*, *Vacka*, *Waltera*, *Zapałowicza*, *Zubera* i innych¹⁾ stawiały w coraz jaśniejszem świetle geologię karpacką. Przechodzić rozwój jej po kolei i szczegółowo, nie odpowiadałoby tutaj celowi, to też tylko krótko należy zaznaczyć, że pogląd *Dunikowskiego* i *Waltera* począł zyskiwać sobie coraz szersze koło zwolenników²⁾.

Zwięzłe streszczenie zapatrywań *Dunikowskiego* i w ogóle zdobywszy, jakie geologia karpacka poczyniła mniej więcej do r. 1890, znajdujemy w „Szkicu geologicznym

¹⁾ Prawie wszystkie rozprawy należące tutaj są pomieszczone w publikacjach c. k. geolog. zakładu państw. we Wiedniu. (Jahrbuch i Verhandlungen); część ich okazała się po polsku w lwowskim Kosmosie i w publikacjach krakowskiej Akademii. (Rozprawy i Sprawozdania Wydz. mat. przyr. i Atlas geologiczny Galicyi).

²⁾ Nie mało przyczyniły się do tego także badania, przeprowadzone w ostatnich dziesiątkach lat na obszarze fliszu alpejskiego, gdzie pokazało się, że najstarsze, wypiętrzone tam warstwy należą również głównie do górnej kredy.

Królestwa Polskiego, Galicyi etc.¹⁾“ Warstwy ropianieckie, zarówno we wschodniej jak i w zachodniej części łańcucha karpackiego w Galicyi, znajdujemy tam wyróżnione jako utwór górno-kredowy. We wschodnich Karpatach spoczęły na nich t. z. warstwy płytowe lub górno-ropianieckie²⁾, w których stropie znajdujemy właściwy piaskowiec bryłowy lub jamneński, częścią jeszcze kredowy w części należący już do trzeciorzędu. Dalsze poziomy formacji trzeciorzędnej (eocenu) znane są jako górne warstwy hieroglifowe, pstre ily i okrucowce numulitowe, na których spoczęły oligoceńskie łupki menilitowe i piaskowiec kliwski; na nich dopiero widzimy w głębi gór gruboziarnisty piaskowiec magórski, zaś na północnym krańcu Karpat zlepieniec słobudzki, tudzież piaskowiec dobrotowski³⁾. W Karpatach Galicyi zachodniej stosunki są przedewszystkiem o tyle zasadniczo odmienne, że na górno-kredowych warstwach ropianieckich leżą wprost utwory trzeciorzędne: Pstre ily, okrucowce numulitowe, piaskowiec ciężkowicki, który ma skłonność do tworzenia malowniczych skał, podobnie jak jamneński na wschodzie, wreszcie wielkopłytowy szary piaskowiec krośnieński, występujący lokalnie w okolicy Jasła, Krosna i t. p. i łupki menilitowe, które jednak nie tworzą tutaj stałego poziomu geologicznego, znajdując się

1). Siemiradzki-Dunikowski: Szkic geologiczny Królestwa Polskiego, Galicyi i krajów przyległych. Warszawski Pamiętnik fizyograficzny. T. XI. 1891.

2). Kreutz i Zuber pierwsi wyróżnili ten poziom. (Stosunki geol. okol. Mrażnicy i Schodnicy. Kosmos 1881.)

3). Tietze i Paul, którzy wprowadzili pierwsi tę nazwę (Jahrb. d. geol. R.-A. 1877 l. c.), uważali zrazu piaskow. dobrotowski wraz ze zlepieńcem słobudzkim za utwór podkarpackiego solnego miocenu. Dopiero Zuber (Stud. geol. we wsch. Karpat. IV. Kosmos 1885), w ślad za prof. Szajnochą, określił je jako równowiekowy ekwiwalent piaskowca magórskiego.

w różnych horyzontach, tylko jako pewna facies utworów starszego trzeciorzędu.

Pogląd ten na stratygrafię Karpat galicyjskich, wypowiedziany w zarysie¹⁾ jeszcze w r. 1882 i 83, a którego tylko ostateczną reasumpcyą znajdujemy w wyżej wymienionym „Szkicu geologicznym etc.“, znalazł poparcie w znakomitych badaniach prof. *Uhliga*²⁾. Zasługą *Uhliga* jest przede wszystkim stanowcze ustalenie wieku warstw ropianieckich, jako górnej kredy³⁾, i krytyka tych wszystkich argumentów, jakie przytaczano na korzyść poglądu, który chciał widzieć neokom właśnie w tych warstwach; natomiast w wielu punktach Karpat zach. Galicyi odkrył *Uhlig* prawdziwy neokom z charakterystycznymi skamielinami w facies, właściwej neokomowi śląskiemu, a więc odmiennej od warstw ropianieckich. Pomijamy przytem bardzo ważne, chociaż tutaj mniej nas obchodzące, rezultaty badań trzeciorzędu w Karpatach zachodn. Galicyi⁴⁾.

Dowód wieku górno-kredowego warstw ropianieckich przeprowadził *Uhlig* ostatecznie⁵⁾, wykazując, że podobieństwo między warstwami ropianieckimi i górnymi łupkami cieszyńskimi jest zupełnie iluzoryczne, że skamieliny opisane przez prof. *Niedźwiedzkiego* z warstw pod Przemysłem, uznanych przez *Paula* za ropianieckie, nie są ne-

1). Kosmos, 1882 i 83, I. c.

2). *Uhlig*: Beitr. z. Geol. d. westgal. Karpath. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXXIII 1883.

» Ergebnisse geol. Aufnahmen in d. westgal. Karp. I, ibidem. Bd. XXXVII. 1838.

» Bemerk. z. Glieder. karp. Bildung.; ibidem. Bd. XLIV. 1894.

3). Prof. *Uhlig* uznał za wskazane z wielu względów (*Ergebnisse etc.* I. 1888) wprowadzić dla nich nową nazwę warstw *inoceramowych* albo z *Ropy*. Nazwa ta poczęści już się przyjęła w geologii karpackiej.

4). Dla utworów trzeciorzędnych Karpat Galicyi zach. wyróżnia *Uhlig* dwa obszary, w których są one faciesowo odmiennie wykształcone: W południowej części, przytykającej do węgierskiej granicy wydziela: 1. pstrę, zwłaszcza czerwone łupki z zielonymi piaskowcami, 2. warstwy beloweckie i 3. piaskowiec magórski; na pogórzcu przyjmuje jako najniższy poziom 1. piaskowiec ciężkowicki, powyżej 2. piaskowiec krośnieński. Łupki menilitowe, na jednym i na drugim obszarze, nie znajdują się nigdy w pewnym stałym poziomie.

5). *Uhlig*: Bemerk. z. Glieder etc.

okomskie lecz górnokredowe, wreszcie, że stosunki geologiczne w Karpatach bukowińskich, na których *Paul* w znacznej części oparł swoje stratygraficzne wywody, zostały przez niego źle zrozumiane i błędnie opisane. Jako na wymowne potwierdzenie górnokredowego wieku warstw ropianieckich, prof. *Uhlig* wskazuje na cały szereg miejscowości, przeważnie u północno-zachodniego brzegu Karpat, gdzie odkrył niewątpliwy neokom, stwierdzony paleontologicznie, ale który przypomina mniej lub więcej wybitnie swemi petrograficznymi cechami odpowiadające mu wiekiem warstwy śląskie a nie ropianieckie.

To odkrycie, daleko od Śląska, neokomu w śląskiem wykształceniu będzie nas tutaj bliżej interesować.

Odkryte przez *Uhliga* warstwy neokomskie ciągną się w Galicyi na przedgórzu karpackiem w dwóch pasach, które niewątpliwie są bezpośrednim przedłużeniem neokomu śląskiego. Jako punkt w Galicyi najdalej na wschód wysunięty, równocześnie najbardziej południowy, gdzie odkryto te warstwy, podaje prof. *Uhlig* górę *Liwocz* pod *Jasłem*. Neokom, znaleziony w tych miejscach, występuje wyspowato, nie tworząc nigdzie dłuższych pasm a ku wschodowi widocznie coraz bardziej zanikając. Odpowiada on po części piaskowcom z *Grodiszt* a więc średniemu neokomowi, po części przedstawia się jako dalszy ciąg śląskich warstw *wernsdorfskich*, należących do piętra „barrémien“. Starszych śląskich warstw — wapienia i dolnego łupku cieszyńskiego — nie znaleziono nigdzie w Galicyi na wsch. od okolicy *Wadowic*.

Skutki odkrycia śląskiego neokomu w galicyjskich Karpatach, znacznie dalej, niż były dotychczas znane, w czem niemałe zasługi położył także prof. *Niedźwiedzki*¹⁾, i dalsze konsekwencye wniosków, jakie prof. *Uhlig* wyprowa-

¹⁾ *Niedźwiedzki*: Przyczyn. do geologii pobraża karpack. w Gal. zachodn. Rozpr. W mat. pizyr. Ak. Um. T. XXIX. 1894 i kilka innych dawniejszych rozpraw.

dził z tego w swej ostatniej publikacji, tutaj należącej¹⁾, są już dzisiaj widoczne w geologicznej literaturze karpackiej. Co dziwniejsza, objawiły się one najradykałniej tam, gdzie swego czasu poglądy prof. *Dunikowskiego* i nadradcy *Waltera* znalazły największy opór. Dr. *Grzybowski*, asystent prof. *Szajnochy*²⁾, jest skłonny na podstawie swych interesujących badań mikroskopowych zaprzeczyć nawet kredowemu wiekowi warstw ropianieckich a jeszcze dalej idzie w tym kierunku sam prof. *Szajnocha*³⁾, który nie tylko piaskowiec istebneński uważa za utwór starszego trzeciorzędu, identyczny z piaskowcem ciężkowickim⁴⁾, ale nawet piaskowiec godulski oznacza w części jako prawdopodobny eocen. Sądzi bowiem, że odpowiada on piaskowcowi jamneńskiemu we wschodnich Karpatach, na co wszakże prócz podobieństwa petrograficznego nie daje wystarczających dowodów, mimo, że przecież *Hohenegger* oznaczył te warstwy jako średnią kredę na podstawie danych paleontologicznych.

Tak więc jednym rysem znamionym dla obecnej chwili w geologii Karpat byłaby pewna dążność do przesunięcia granicy między kredą a trzeciorzędem możliwie jak najniżej, chociaż trzeba przyznać, że nie wszyscy, n. p. prof. *Zuber*⁵⁾, chcą się na to bezwzględnie pisać, drugi zupełnie naturalny objaw, to byłaby chęć sprowadzenia danych geologicznych z rozmaitych części Karpat do pewnych wspólnych linii wytycznych.

1). *Uhlig*: Bemerk. z. Glieder karp. Bildung. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XLIV. 1894.

2). *Grzybowski*: Stud. mikrosk. nad zlepieńc. etc. Kosmos XXI. 1896.

3). *Szajnocha*: Tekst do zesz. V. atl. geol. Gal. 1895.

4). *Roemer* pierwszy wystąpił (Geol. v. Oberschles.) przeciw oznaczeniu tego piaskowca jako utworu cenomańskiego, uważając, że liche zachowanie amonitów, na których opiera się *Hohenegger*, nie pozwala na zupełnie pewne określenie wieku tych pokładów. *Szajnocha* (zesz. V. atl. s. 73) twierdzi prócz tego o będących w mowie amonitach, że częścią znalazły się one jako otoczkaki na drugorzędnym łożysku, części pochodzą z innych pokładów, niż to *Hohenegger* przypuszcza.

5). *Zuber*: Sprawozd. z publik. prof. *Szajnochy* — Atl. geol. zesz. V. Kosmos. 1896 s. 571.

Odkąd wykazały badania *Uhliga*, że nie tylko n p. starzo-trzeciorzędne lupki menilitowe powtarzają się wzdłuż całych Karpat, ale i neokom w facies śląskiej pod młodszymi pokładami karpackimi zachodzi daleko na wschód, obraz geologicznych stosunków Karpat zyskał rzeczywiście bardzo wiele na jednolitości. To dążenie do nawiązania z sobą danych z rozmaitych części Karpat jest jednak nie tylko widoczne u *Uhliga*, ale zwraca także uwagę w prof. *Szajnochy* tekście do zesz V-tego Atl. geol. Gal., a najbardziej jaskrawy wyraz znalazło w pracy nadrad. *Waltera*¹⁾, który posunął się nawet w tym kierunku niewątpliwie dalej, niż pozwala na to obecny stan pozytywnych wiadomości²⁾.

*

*

*

Druga część rozprawki mojej podaje z okolicy, do tej pory mało badanej, wiązanek nowych faktów i spostrzeżeń, nie pozbawionych wartości dla geologii karpackiej, dla tego zanim przygotuję w tej materii bardziej wyczerpującą pracę, przeznaczoną do Rozpraw Akademii Umiejętności, co będzie jeszcze wymagać pewnych studyów na miejscu, oddaję już teraz — jako tymczasową wiadomość — rzecz skreśloną na kartach następujących. Fakta opisane tam, wiążą się ściśle z odkryciami prof. *Uhliga*, dlatego rozpatrywane na tle nakreślonym przezemnie powyżej, niewątpliwie zasługują na uwagę, chociażby nawet niebawem przyszło mniej lub więcej zmienić ich wytlumaczenie, jak zwykle w geologii Karpat, wcale niełatwe.

¹⁾. *Walter*: Stud. geol. okol. Brzostka etc. Kosmos, 1895.

²⁾, Beitr. z. Geol. v. Galiz. (IX. Folge) Jahrb. d. geol. RA. Bd. XLVI. 1896.

II. Górny neokom

(warstwy wernsdorfskie) w okolicy Dobromiła.

Dzieje geologii utworów piaskowca karpackiego w ogóle, w szczególności zaś Karpat galicyjskich, nie tylko pokazują stopniową ewolucją poglądów i teorii, odnoszących się tutaj i z punktu widzenia obecnej naszej wiedzy oświecającą drogę, którą badania będą postępować na przyszłość, lecz tłumaczą także stan pozytywnych wiadomości w bieżącej chwili, pouczając skąd się biorą te dotkliwe braki w szczegółowym obrazie stosunków geologicznych naszych gór, które każdego uderzają już na pierwszy rzut oka.

W systematycznych badaniach geologicznych na obszarze Karpat galicyjskich, prowadzonych już to przez geologów wiedeńskich, już to przez siły miejscowe, posuwano się z dwóch stron, niemal z dwóch końców łuku karpackiego. W miarę jednak jak zbliżano się ku środkowi badanego terenu i mniej lub więcej szczęśliwie rozwiązywano szereg pewnych zasadniczych pytań, słabł zdaje się zwolna pewien zapal, czy też naukowy interes. Ponieważ zaś i przemysł naftowy nigdy nie rozwinął się w środkowej części Karpat galicyjskich, więc nic dziwnego, że uwaga geologów skupiała się zawsze przeważnie około Karpat wschodniej części naszego kraju i na zachodniej jego połaci. Tam ścierały się sprzeczne z sobą poglądy, tam przeważnie zbierano materiały, z którego budowano fundament geologii Karpat gal. Pociągnęło to za sobą pewne ujemne skutki, jak zrazu trudność ściślejszego nawiązania z sobą badań i spostrzeżeń poczynionych w Karpatach wschodnich i zachodniej części kraju, ale prócz tego spowodowało także rażące luki w faktycznej znajomości geologii okolic położonych na południe od Przemyśla.

Widać to najlepiej, jeżeli zechcemy rozglądać się w literaturze geologicznej za wskazówkami, odnoszącymi się do okolicy Dobromiła. Wszystko, co znajdziemy, redu-

kuje się do jednej krótkiej notatki *Paul*¹⁾ i paru rozpraw *Waltera*²⁾, przyczem prace ostatniego nie dotyczą zresztą właściwej okolicy tego miasta. Dopiero Przemyśl ma dzięki prof. *Niedźwiedzkiemu* bogatszą literaturę, badania zaś prof. *Dunikowskiego* i zdjęcia prof. *Szajnochy*, chociaż zbliżają się do części Karpat na pld. od Przemyśla, odnoszą się jednak do okolic oddalonych jeszcze bardziej, niż Przemyśl, od terenu, który będzie nas tutaj szczegółowo zajmować³⁾.

Sam Dobromil leży na brzegu karpackim, gdzie się podkarpacka formacja solonośna styka szerokim pasem z właściwymi utworami karpackimi. Jadąc z dworca kolejowego, oddalonego spory kawał drogi od miasteczka, widzimy lekko faliste wzgórza o słabo nachylonych zboczach, które już kształtem swym dowodzą, że są zbudowane przez słabo spójne pokłady mioceńskie. Tuż za miasteczkiem miocen przytyka do pokładów menilitowych brzegu karpackiego.

Mniej więcej właśnie od Dobromila krawędź karpacka przebiega w kierunku prawie południkowym ku Przemyślowi, dosyć ostro zaznaczając się nawet w krajobrazie całej tamtejszej okolicy. Kierunek warstw panujący tutaj jest płn. zach. — pld. wsch., niezgodny z biegiem samej krawędzi, a ten sam dominujący kierunek okazują Karpaty także dalej na wschód, stąd też wnosi *Paul*⁴⁾, że brzeg Karpat właściwych powstał tutaj przez gwałtowne zapadnięcie się wzdłuż kierunku płn.-płdowego jakiejś części utworów karpackich.

Na płn.-zach., niedaleko od miasteczka, znajduje się jedna z pierwszych w Galicyi warzelnii soli, w miejscu, gdzie utwory karpackie graniczą z podkarpackimi, ale oczywiście jeszcze na obszarze solonośnego miocenu. Kierunek warstw

1) Paul: D. neueren Fortschritte d. Karpathensandstein-Geologie. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXXIII. 1883. S. 669.

2) Walter: Przekrój w środkowych karpatach etc. Kosmos. 1880 i to samo w Jarb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXX. 1880.

3) Starszą literaturę z czasów pierwszych zdjęć w Galicyi przez e. k. Geolog. Zakład państwowy, pomijam tu zupełnie.

4) Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXXIII. 1883. S. 669.

miocenijskich, stwierdzony w kopalniach, jest prawie czysto płn.-płd., a więc zgodny z biegiem brzegu karpackiego, niezgodny z kierunkiem, panującym w tej części Karpat.

Zdążając w górę od Dobromiła wzdłuż rzeczki Wyrery, mamy po prawej ręce grzbiec trzeciorzędny, który ciągnie się od płd.-wsch ku płn.-zach. Ta zgodność w całej okolicy kierunku grzbiatów z panującym tutaj kierunkiem warstw karpackich, wpada odrazu w oczy, a objawia się wybitnie pasmowatym występowaniem wszystkich utworów geologicznych, tak charakterystycznym dla Karpat wschodniej Galicji.

Tuż za ostatnimi domami widzimy na północnych stokach doliny Wyrwy dobrze odsłonięte pokłady menilitowe, które tworzą tu, według *Paula*¹⁾ wraz z piaskowcem klawiskim, właściwą krawędź karpacką, granicząc z solonośnym mioceniem. Rozsypując się łatwo na powierzchni, pokrywają całe zbocze wzgórza okruchami przedewszystkiem łupków prawie zupełnie białych i rozmaitych rogowców. Na tem usypisku sterczą głównie warstwy rogowcowe, między którymi wśród przeważających jasnych odmian, wstęgowanych, zwracają uwagę dosyć grube warstwy rogowca, prawie zupełnie czarnego; kierunek warstw około h. 11 płd. mniej więcej 70°. ²⁾ W jarze, znajdującym się nieco dalej, są odsłonięte głębsze warstwy tego systemu, złożone głównie z łupków o przeważającej barwie wybitnie czerwonej.

Jeżeli pójdziemy jeszcze trochę dalej w górę rzeczki, a następnie puścimy się ścieżką na zbocze północne doliny, widzimy odrazu z luźnych kamieni znajdujących na powierzchni, że znaleźliśmy się już na obszarze piaskowca i zlepieńców, które *Paul*³⁾ oznaczył jako eoceńskie. Piaskowce są płytowe, szare, mocno wapniste, z hieroglifami

¹⁾ l. c.

²⁾ Używam tutaj tego sposobu oznaczenia kierunku nachylenia warstw, podług którego określa się tylko — w tym wypadku — czy upad południowy, czy północny, gdyż z kierunku warstw rozumie się, że może tu być mowa tylko o nachyleniu południowo zachodniem lub północno wschodniem.

³⁾ l. c.

na powierzchni, odpowiadają więc nieźle t. z. górnio hieroglifowym warstwom.; zlepieńce złożone są przeważnie z brył wapienia stramberskiego z zielonymi okruchami zwietrzałej skały krystalicznej. Odłamy zlepieńca lub nawet większe kawały białego wapienia jurajskiego spotyka się niemal na każdym kroku. W jednym miejscu odsłonięte nieznacznie warstwy piaskowcowe, okazywały kierunek około h. 12, nachylenie prawie 90°. Naprzeciw tartaku na Wyrwie, tuż na samym brzegu rzeki, widać odsłonięte piaskowce tego systemu naprzemian z łupkami, spiętrzone również prawie prostopadłe.

Mijamy ujście potoku Kim do Wyrwy i odrazu widzimy, że znajdujemy się w dziedzinie zupełnie innych utworów. Północno wschodnie zbocza doliny tego potoku tworzy trzeciorzędny grzbiet, którego budowę poznaliśmy co dopiero, południowo zachodnie stoki należą do drugiego grzbietu, który równoległe do tamtego przebiega i znacznie jest od niego wyższy. Wznoszą się na nim między innymi szczyty Zankow (585 m.), Kiczora Wysoka (580 m.), Suchy Obycz (621 m.) i t. d. Zdaleka już wpadają w oczy liczne białe kamienie wzdłuż drożki, która wspina się z dołu w górę ku szczytowi Zankow. Idąc jeszcze kawałek dalej drogą wzdłuż Wyrwy, a dopiero potem w górę ku temu szczytowi, widzimy wszędzie po drodze w małych odkrywkach jeden i ten sam potężny system, złożony z warstw jasnych, twardych i wapnistych margli płytowych, które, rozpadając się pod uderzeniem młotka ostremi krawędziami, okazują zazwyczaj na poprzecznym przełomie charakterystyczne ciemne smugi, długie kilka centymetrów i zawierają fukoidy, chociaż może niezbyt często; naprzemian z marglami, nadającymi znamienny charakter całemu układowi, znajdują się warstwy piaskowca wapnistego z hieroglifami, raz drobnymi i gęstymi, to znowu grubymi, z rzadka rozrzuconymi; niekiedy margle przechodzą w prawie czyste wapienie albo w łupki marglowe z fukoidami. Na płd. wsch. od Zankowa, w miejscu gdzie się spuszcza drożyna do Kniaźpola, warstwy

te okazują kierunek h. 10, pld. około 55°. *Paul*¹⁾ oznaczył ten system jako swoją grupę średnią, jest jednak rzeczą widoczną, że określenie to nie opierało się na cechach petrograficznych, gdyż pod tym względem nie widzimy podobieństwa ani do warstw płytowych ani do piaskowca jamneńskiego; *Paul* nie motywuje swego oznaczenia. Do bliższego zbadania całego systemu tych warstw nadają się szczególnie dobrze jary kilku strumieni, które spływają na płn. wsch. do potoku Kim, wyżej już wspomnianego.

Tuż na płn. zach. od Zankowa zбочa naszego grzbietu bardzo stromo spadają ku wschodowi. W miejscu tem wypływa kilka niewielkich strumieni, puszczaemy się więc jednym z nich, uchodzącym tuż kolo karczmy we wsi Kropiwnik, aby poznać bliżej budowę grzbietu, na którym się znajdujemy. Zrazu widzimy piaskowce, łupki ilowe szare, szaro-czerwonawe lub zielonawe, łupki marglowe z fukoidami i margle płytowe takie, jak opisane wyżej. Piaskowce są płytowate, mocno wapniste, szare, na powierzchni zielonawe, lub żółte skutkiem silnego zwietrzenia; okazują hieroglify już to grube, postronkowate, już też cienkie, delikatne, bardzo rozmaitej postaci. Na odlamie jednej takiej płyty piaskowca znalazłem tutaj w korycie potoku, w bardzo niedostępnem miejscu, część olbrzymiej skorupy ciekawego i nocera ma, czem, w każdym razie, wiek kredowy tego systemu warstw został stanowczo stwierdzony.

Jeżeli tym samym potokiem będziemy się dalej w dół posuwać, znajdziemy niebawem niewyraźne odsłonięcia czarnych łupków ilastych, czerwonawo wietrzejących. Występują one w dwóch partyach; w dolnej są na dłuższej przestrzeni i nieco lepiej odkryte, tam też znalazłem w jednym miejscu wśród łupków cienką warstwę ciemnego wapnistego piaskowca z żyłami białego kalcytu. Pomiedzy obiema partyami tych łupków widzimy podobne złożenie warstw jak w wyższej części potoku, tylko z widocznie znaczną

¹⁾ l. c.

przewagą wyżej opisanych wapnistych margli płytowych; kilka grubszych ław piaskowca tworzy progi, jakby małe wodospady w korycie strumienia.

Poniżej drugiej partii łupków nie ma wyraźnych odsłoneń, natomiast w korycie potoku znajdujemy z rzadka bryły zlepieńców wapienia sztramberskiego i zwietrzałych, zielonawych okruchów. Jeszcze dalej zwraca uwagę ledwie zaznaczona w kilku miejscach obecność zielonawych i czerwonych łupków iłowych, poniżej widzimy wapniste piaskowce w kilku odmianach, naprzemian z szarymi iłolupkami, a zanim dojdziemy do karczmy, spostrzegamy perłowo popielate łupki marglowe i jasne margle, wzdłuż potoku dosyć dobrze odsłonięte.

Dla całego profilu, opisanego zresztą tutaj tylko dosyć pobieżnie, niewątpliwie jest rzeczą charakterystyczną dosyć wielka różnorodność petrograficzna warstw spotykanych. Leżą one, o ile dało się to stwierdzić, zgodnie na sobie, z właściwym całemu układowi kierunkiem h. 10., płd. 40—45°.

Wśród wsi, po drugiej stronie potoku Kim, naprzeciw karczmy, są odsłonięte szare, żółto wietrzejące, łupkowe piaskowce wapniste, niekiedy z grubymi, postronkowatymi hieroglifami i naprzemian z szarymi łupkami iłowymi. Kierunek ich h. 10, nachylenie wyjątkowo i, jak się zdaje, tylko lokalnie ku wschodowi.

Co się tyczy wieku opisanych wyżej pokładów piaskowcowo-marglowych, z tymi ciekawymi czarnymi łupkami, które występują w tak ścisłym związku z nimi, nie może ulegać wątpliwości, że jest on kredowy, ale trudno by też było dać bliższe w tej mierze określenie, li tylko na podstawie znalezionego w nich *inoceramia*. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności w niedalekiej wsi Sopotniku znajdują się odsłonięte — i to o wiele lepiej, — takie same warstwy z czarnymi łupkami a pyszny *amonit*, który został tam znaleziony i niewątpliwie z tych łupków pochodzi. rozstrzyga ich wiek wystarczająco dokładnie i zupełnie stanowczo.

Udając się w górę przez wieś Paportno przychodzimy do Sopotnika. Dolina, w której ta wieś leży, i jest wprost przedłużeniem doliny potoku Kim. Płynie nią ku północy Sopotnik, wpadający do Wiaru, a do niego uchodzi z lewej strony drobny strumień z pod Kiczory Wielkiej; u ujścia jego w korycie Sopotnika został znaleziony wyżej wspomniany amonit¹⁾.

W tem miejscu widzimy odsłonięte warstwy popielatego, przeważnie łupkowego piaskowca wapnistego, naprzemian z zielonawo-szarymi łupkami ilastymi, często rdawo zabarwionymi na powierzchni. Postępując w górę naszego bocznego strumienia, znajdujemy naprzemian piaskowce i iłolupki; obok bardziej zbitych warstw wapnistego piaskowca, żółto wietrzejącego, barwy popielato szarej i z grubymi hieroglifami, występują piaskowce odznaczające się swoją kruchością, czasem niemal rozcieralne w palcach i zupełnie ilaste. Zwolna przechodzą jednak szare piaskowce i łupki iłowe w system zielonawych, lub ciemno czerwonych iłolupków, które, idąc dalej w górę potoku, widzimy z obu stron odsłonięte na dosyć znacznej przestrzeni, chociaż w niezbyt korzystnych odkrywkach. Oczywiście odpowiadają one takim samym, chociaż znacznie gorzej odsłoniętym, łupkom iłowym, opisanym z Kropiwnika. W korycie potoku znalazłem tutaj także bryły zlepieńca, złożonego przeważnie z wapienia sztramberskiego.

W dalszej części przekroju spotykamy białawe margle płytowe z iłolupkami a wśród nich ławy jasnych piaskowców i warstwy szczególnie mocno wapnistych margli, zielonawych na powierzchni, które w kilku miejscach zwracają na siebie uwagę w korycie, na dnie potoka. Przejście jednak pod względem petrograficznym od opisanych czer-

¹⁾ Znalazł go przed paru latami D m y t r o M o t i o, gajowy w tamtejszych lasach kameralnych i obecny wójt w Sopotniku. Uderzony widocznym wyglądem kamienia, zaniósł go swemu przełożonemu p. L. U n g i e r o w i zarządcy dóbr kameralnych w Dobromilu, który, kiedy przypadkiem dowiedziałem się o tem, chętnie oddał mi ten okaz do opracowania.

wonawych i zielonawych ilolupków nie jest wcale nagłe, gdyż pstrę ily spostrzega się jeszcze wśród pokładów marglówych.

Minąwszy ten system warstw, znajdujemy się wobec charakterystycznych czarnych łupków, które także poznaliśmy już w przekroju, opisanym z Kropiwnika, Są to czarne łupki ilaste, rdzawo-czerwono wietrzejące, które na powietrzu rozsypują się łatwo na same drobne okruchy. Odślonięte na dosyć znacznej przestrzeni, okazują wcale pokaźną miąższość. Wśród nich można odnaleźć wtrącony szaro-żółtawy piaskowiec wapnisty z fukoidami, szary piaskowiec ilasty z wązkami, czarniawemi smugami, lub wreszcie jasną ilastą odmianę tej skały z warstewkami i wtrąceniami niebieskawego rogowca, który dosyć przypomina rogowce mikuszowickie. Przedewszystkiem jednak wpadają żąraz w oczy liczne soczewkowate buły sferosyderytu, dochodzące czasem wielkości sporego okrągłego stołu. Ponieważ wyżej wspomiany amonit znajduje się właśnie w bule sferosyderytowej, a woda potoku mogła go przynieść oczywiście tylko z góry, nie ulega żadnej wątpliwości, że pochodzi on z tych właśnie łupków. Amonit ten został oznaczony jako *Acanthoceras Albrechti Austriae Uhl.*, wobec czego musimy uznać rzeczone warstwy jako ekwiwalent śląskich łupków wernsdorfskich. Różnią się one jednak dosyć znacznie co do cech petrograficznych od typowych łupków śląskich tego poziomu i raczej przypominają czasem niektóre odmiany łupków menilitowych, a może nawet oligoceńskie warstwy z Bonarówki, wydzielone swego czasu przez *Uhlig*¹⁾. Zbliżają się do łupków menilitowych nie tylko barwą, ale także sposobem wietrzenia, a nawet spotyka się wśród nich kryształki gipsu i to dosyć spore, absolutny jednak brak typowych rogowców i łusek *Meletty* wystarcza, aby usunąć przynajmniej

¹⁾ *Uhlig*. Beitr. z Geol. d. Westgaliz. Karpathen. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXXIII. 1883.

częściowo skrupuły, jakie w braku skamielin możnaby mieć przy ich oznaczaniu. Jeszcze dodać tu należy, że łupki te na całym pasie, wzdłuż którego stwierdziłem ich obecność, odznaczają się nieprzepuszczalnością dla wody, tworząc moczary i powodując usuwanie się i obrywanie spoczywających na wierzchu pokładów gleby; mówiono mi także, że bydło chciwie liże czarną ziemię, powstającą skutkiem ich zwietrzenia.

Dalsza część przekroju w coraz dzikszej dobranej leśnej przypomina żywo stosunki, opisane z górnej części profilu w Kropiwniku, między jedną a drugą partią czarnych łupków. Widzimy tam przewagę jasnych, twardych margli płytowych, z charakterystycznymi ciemnymi smugami na poprzecznym przelomie, zielonawe łupki ilaste i jasno szare łupki marglowe z fukoidami, wreszcie grube ławy bardzo wapnistego piaskowca, tworzącego parę dosyć wysokich progów, z których strumień rzuca się w kaskadzie.

W miarę wszakże, jak postępujemy korytem potoku w górę, — co, nawiasem mówiąc, jest przedsięwzięciem wcale nie łatwym i nie mało utrudzającym — jar staje się coraz płytszym, odsłonięcia coraz gorsze i wreszcie wychodzimy na zbocze Kiczory Wielkiej, porośnięte trawą, absolutnie bez odkrywek. Idąc dalej w górę spotykamy jednak jeszcze raz odsłonięte ciemne łupki, takie same, jak te, które minęliśmy niżej.

Bliższe omówienie przekroju tego zostawiamy na później, tutaj podnosząc tylko to, co przedewszystkiem i od razu zwraca na siebie naszą uwagę, mianowicie wielką różnorodność warstw składających nasz profil, które nader często zmieniają się na nieznacznej nawet przestrzeni. Kierunek panujący w całym tym układzie jest około h. 10., płd. mniej więcej 35°; wszystkie warstwy leżą na sobie — jak się zdaje — dosyć zgodnie, małe, pozorne różnice w kierunku nie są jednak wykluczone. Jedynie druga partia czarnych łupków okazuje kierunek i nachylenie odmienne (h. 6—7, płd. około 40°), sądzę wszakże, że należy to tłumaczyć częściowem obsunięciem się pokładów.

Jeżeli teraz zwrócimy się do Arłamowa, to na grzbiecie, tworzącym dział wodny między Arłamówką i Kimmem, spotykamy jeszcze ciągle szare piaskowce w cienkich ławach i płytowe margle wapniste, już opisane wyżej. Spuszczając się zboczem do górnej części Arłamowa pod Suchym Obyczem nigdzie po drodze nie spostrzegamy żadnych odkrywek. Dopiero w samej wsi, po drugiej stronie Arłamówki, znajduje się nad brzegiem potoku wielka wyrwa, w której są odsłonięte płytowe, prawie łupkowe, szare piaskowce wapniste, żółto wietrzejące z łupkami ilastymi, bardzo podobne do tych, jakie poznaliśmy w Kropiwniku, w kamieniołomie naprzeciw karczmy. W potoku znalazłem w tem miejscu bryły gruboziarnistego, sypkiego piaskowca barwy białej, w którym — zdaje się — że są nierzadkie drobne muszle małż, tak jednak kruche, że nie sposób było otrzymać okazów oznaczalnych. Liczne, znajdujące się w żwirze potoku, kawałki rogowców menilitowych a nawet okruchy prawie białych łupków zupełnie takich, jak opisane z warstw oligoceńskich w Dobromilu, wskazują, że nie daleko muszą znajdować się łupki menilitowe, I rzeczywiście zwróciwszy się w górę połąną drogą, prowadzącą tuż niedaleko wspomnianej wyrwy, wnet spostrzegamy całe mnóstwo okruchów rogowcowych, a w rowach przy drodze najpierw czerwonawe ily a potem ciemno czekoladowe, ilaste łupki warstw menilitowych. Razem z czerwonymi ilyami, lub w ich pobliżu, znajdują się tu prawdopodobnie warstwy nieco kwarcytowego, ilastego piaskowca zielonawego, lub co najniżej na powierzchni wietrzejącego zielono. Być może, że odpowiada on zielonemu piaskowcowi kwarcytowemu, opisywanemu tylekroć z warstw eoceńskich; prof. *Dunikowski*¹⁾ podaje obecność podobnego piaskowca zielonego z eocenu pod Starem Miastem, a więc w stosunkowo nieznacznym oddaleniu.

¹⁾ *D u n i k o w s k i*: Studya geol. w Karpat. Cz. II. Kosmos 1886.

Na Arłamowie kończymy naszą wycieczkę. Powracając przez las drożyną prowadzącą do Leszczyn, długi czas nie widzimy zgoła żadnej odkrywki. Dopiero z chwilą, kiedy opuścimy las kameralny i wyjdziemy na wygodną, świeżo zbudowaną drogę, która po lewej stronie potoku granicznego, płynącego z pod Suchego Obycza między Leszczynami a Sopotnikiem, spuszcza się śmiałą serpentyną ku wsi Leszczyny, spostrzegamy, że znajdujemy się znowu w dziedzinie tych głównie marglowych utworów, które poznaliśmy już przedtem w Kropiwniku i Sopotniku. Mocno wapniste, twarde, jasne margle płytowe, z charakterystycznymi, ciemnymi smugami na poprzecznym przekroju, dominują tu oczywiście; między nimi widzimy szare łupki marglowe z fukoidami i płytowe piaskowce. Stanowcza jednak przewaga pokładów marglowych rzuca się odrazu w oczy i nadaje całemu układowi warstw wysoce wybitny charakter. Wzdłuż całej drogi nie dostrzegłem ani śladu czarnych łupków, jakkolwiek miejsce to leży wprost w ich kierunku.

Jeszcze na początku tej drogi, prawie tuż po wyjściu z lasu, widzimy po lewej ręce niezbyt wielkie obnażenie z opisanymi warstwami margłowymi, w którym tworzą one wyraźne, ostre i na północny wschód z lekka przewalone siodło (kierunek warstw około h. 10, pld. 60—70°). Jest tam odkryte nietylko jedno i drugie skrzydło ale i sam wierzchołek siodła, to też żałuję, że nie miałem z sobą aparatu fotograficznego, aby utrwalić to niezwykle instrukttywne odsłonięcie.

W dalszej części drogi, już pod wsią, odkrywki znikają i mogłem tylko stwierdzić, że pas czerwonych i zielonawych ilów, które poznaliśmy w przekrojach z Kropiwnika i Sopotnika, niewątpliwie ciągnie się aż tutaj.

Wzdłuż koryta wspomnianego strumienia granicznego między Sopotnikiem a Leszczynami widać już z drogi bardzo piękne odsłonięcia i należało jeszcze tym potokiem, a następnie korytem Sopotnika, podążyć aż do kolonii Makowa, gdyż prawdopodobnie możnaby w ten sposób o-

trzymać bardzo dobry i zupełny przekrój od kredy do warstw trzeciorzędnych włącznie. Absolutny jednak brak czasu i obowiązkowe zajęcia gdzieindziej spowodowały że z prawdziwą przykrością musiałem rzucić ten zamiar.,

Z Leszczyn drogą, która prowadzi grzbietem samego brzegu karpackiego, przez Wysoką Górę (515 m.) i Glińniankę (510 m.), powróciłem do Dobromiła. Już niedaleko miasteczka wpadają w oczy na drodze liczne bryły wapieni sstramberskich dalej tuż nad solinami odsłaniają się łupki menilitowe a wreszcie solonośne warstwy mioceńskie.

* * *

Ze spostrzeżeń podczas naszej wycieczki nie trudno zestawić przekrój od Dobromiła po Arłamów:

Przekrój ten rozpoczyna się w Dobromiłu utworami mioceńskimi podkarpackiego, zapadającymi pod system typowych warstw menilitowych, na których spoczywają pokłady, oznaczone swego czasu przez *Paula* jako eocen. Dalszą część profilu przedstawia system piaskowcowo-margłowy, w którego górnej części wyróżnia się wybitnie poziom, utworzony przez czerwone i zielonawe łupki ilowe. Czarne ilolupki ze sferosydytami, które spotykamy następnie, przedstawiają ekwiwalent śląskich łupków wernsdorfskich, jak wskazuje pochodzący z nich amonit *Acanthoceras Albrechti Austriae Uhl.* Występują one w dwóch partyach, co szczególnie widoczne jest w przekroju sopotnickim, przedzielone kompleksem znacznej miąższości margli płytowych mocno wapnistych, przechodzących gdzieś w warstwy czystego wapienia, łupków margłowych z fukoidami, szarych piaskowców wapnistych z hieroglifami, zielonawo wietrzejących i t. p. System zupełnie podobnych warstw następuje po drugiej partyi czarnych łupków. Ten układ piaskowcowo-margłowy musimy uważać za utwor kredowy, pomijając wszelkie inne względy, chociażby tylko z powodu znalezionej w nich inocee-

rama. Na nim spoczęły wreszcie utwory trzeciorzędne w postaci żółtawo-szarych piaskowców z łupkami ilastymi, słabo występujących czerwonych ilów z zielonawym piaskowcem i wreszcie zamykających nasz profil łupków menilitowych z rogowcami, uderzająco przypominających po części warstwy menilitowe, któremi nasz profil rozpoczął się w Dobromilu. Wszystkie warstwy są nachylone na płd. zach. Najsilniejsze nachylenie okazuje starszy trzeciorząd pod Dobromilem (kier. około h. 11, płd. mniej więcej 70°) nieco słabsze i, jak się zdaje, niezupełnie zgodnie skierowane (kier. około h. 10, płd. mniej więcej 35°) spostrzegamy w dalszej części profilu.

Bez wątpienia mamy przed sobą potężny fałd utworów karpackich, który na obu skrzydłach zamknięty jest pokładami łupków i rogowców menilitowych; ale z drugiej strony nie można zaprzeczyć, że nie widzimy zupełnej symetrii między jednym a drugim skrzydłem tego fałdu. Systemu czerwonych i zielonych łupków ilowych na zachodnim skrzydle nie udało mi się odnaleźć na skrzydle wschodnim, tak samo piaskowce i margle, ściśle związane z tymi łupkami, różnią się dosyć znacznie swymi cechami petrograficznymi od warstw, które dostarczyły inocerana. Mimo to jednak jestem skłonny uważać niewątpliwie kredowe warstwy piaskowcowo - marglowe, z których posiadam wzmiankowaną małżę, za odpowiadające marglom i związanym z nimi pstrym ilom łupkowym na drugim skrzydle fałdu, wobec podobnych różnic w charakterze warstw trzeciorzędnych. I tak w Arłamowie nie znalazłem ani śladu dobromilskiego konglomeratu z wapienia sztramberskiego, na odwrót w Dobromilu niema charakterystycznych piaskowców zielonawych w sąsiedztwie warstw menilitowych. Jest to, jak mnie się wydaje, następstwem łatwo zmieniającej się facies petrograficznej, gdyż w przeciwnym razie musielibyśmy przyjąć cały system uskoków i przesunięć.

Fałd, który opisany profil przedstawia na każdy wypadek, jest mocno przewalony na płn. wschód, tak że

warstwy młodsze znajdują się na skrzydle wschodniem pozornie pod starszemi. Wśród trzeciorzędnych utworów znajdujemy w nim wypiętrzone pokłady kredowe o charakterze przeważnie piaskowcowo marglowym. Górno-neokomskie czarne łupki z sferosyderytami przedstawiają mi się jakby wtrącone w ten cały kompleks kredowy; skutkiem zfaldowania powtarzają się one w dwóch partyach, które ściśle odpowiadają sobie, a kompleks zawarty między nimi przedstawia w takim razie najniższy poziom kredy, odsłonięty w opisanym profilu.

Zanim teraz przystąpię do nieco bliższego omówienia naszego przekroju, chciałbym w tem miejscu poświęcić parę uwag obu skamielinom, które w stratygrafii warstw odsłoniętych tutaj odgrywają tak ważną rolę.

Znaleziony przezemnie *Inoceramus* sp., chociaż przedstawia tylko część skorupy, jest, jak na okaz karpacki, jeszcze nie najgorzej zachowany. Ten kawałek, który się zachował, świadczy w każdym razie o prawdziwie olbrzymich rozmiarach pierwotnie całego okazu, ma bowiem 21 cm. długości a 17 cm. szerokości. Skorupa jest płaska i cienka (ma około 1 mm. na grubość), tak że leżąc na guzowatej powierzchni płyty piaskowcowej, naśladuje wszystkie jej nierówności. Zachowane są z niej tylko części obwodowe i to niekompletnie, to też kształt i wymiary całości dokładnie nie dadzą się podać; brzeg zamkowy jest zupełnie niewidoczny, można jednak wnosić, w którym mniej więcej znajdował się miejscu, z charakterystycznego prążkowania w tym kierunku coraz mniej prawidłowego i wyraźnego. Strona zewnętrzna okazuje mianowicie u dołu bardzo regularne wąskie prążki, spowodowane delikatnymi rowkami, które następują po sobie w odległości mniej więcej 2 mm. Stają się one jednak ku górze coraz mniej regularne i wyraźne, za to powtarzając się gęściej, a wreszcie prawie zupełnie znikają w tym kierunku.

Bardzo liczne ułamki skorupy widać na całej płycie, prócz tego jest ona zasiana jakby delikatnymi włoskami, które odpowiadają pręcikom warstwy słupkowej. Że sko-

rupa ta znajduje się na pierwszorzędnem łożysku, wydaje mi się rzeczą zupełnie pewną w obec jej nieznacznej grubości, gdyż i tak, będąc niesłychanie kruchą z powodu pryzmatycznej budowy, właściwej temu rodzajowi, łatwo na dnie morza musiała się kruszyć i rozpadać¹⁾. Brak znacznej części skorupy na naszym okazie został wywołany, jak sędzę, dopiero toczeniem się kamienia, unoszonego wodą potoku.

Bliższe oznaczenie tego okazu jest dla mnie na razie niemożliwe, wobec braku potrzebnej literatury i znanych trudności, jakie się spotyka przy oznaczaniu wogóle inoceramów. W każdym razie zwrócę się jeszcze w tej sprawie do prof. *Schlütera*, niewątpliwie pierwszego tutaj znawcy i specjalisty, który mam nadzieję, jeżeli tylko będzie to możliwe, chociażby w przybliżeniu zechce określić mój okaz²⁾.

Co się tyczy amonita znalezionego w Sopotniku, należy mi już tutaj umieścić nieco bliższy jego opis, zanim zupełnie szczegółowy znajdzie pomieszczenie gdzieindziej.

Amonit ten leży w szarej bule sferysodytowej i jest tylko z jednej strony odsłonięty. Wewnętrzne zwoje są zupełnie zakryte a dwa zewnętrzne, które są widoczne, w części odsłoniłem dopiero przez staranne odpreparowanie. Nie mogę tu jednak pominąć pewnej okoliczności, nieobojętnej zupełnie, że przed odpreparowaniem częściowem środkowej partyi okazu, było tam widocznych kilka ułamków, w poprzecznym przekroju, cienkiej skorupy jakiegoś

1). Porówn. uwagi w tej samej materii w J. B ö h m a — D. Kreidebild. d. Fürbergs etc. Palaeontographica Bd. XXXVIII. 1892. S. 13. i T i e t z e g o — Beitr. z. Geol. v. Galiz. Jahrb. d. k. k. Geol. RA. Bd. XLVI. 1896. S. 406.

2). Prof. U h l i g, któremu posłałem rysunek tego inocerama, pisze mi w jednym z listów, że podobne skorupy znajdują się nierzadko w warstwach inoceramowych (ropianieckich) galicyjskich Karpat; wydaje mi się również że jest to forma bardzo zbliżona do *Inocer. salisburgensis* Fug. Fastn., opisanego z warstw górno-kredowych fliszu alpejskiego. Nie sędzę jednak, aby można było na podstawie tego wyprowadzać jakiegoś wniośki co do wieku pokładów, które dostarczyły mego inocerama, gdyż *Inocer. salisburgensis*, a przynajmniej podobne do niego skorupy, podaje U h l i g także z warstw neokomskich w Pogwizdowie (Ergebn. geol. Aufnahm. I. Th. Jahrb. d. k. k. geol. RA. Bd. XXVIII. 1898 S. 211.)

inocerama. Okaz w ogóle jest bardzo dobrze zachowany, posiadając jeszcze w części skorupę wapienną, gdzieśniedzie nawet ze śladami polysku perłowego. Skorupa była znacznej grubości (około 2 mm); zewnętrzne jej warstwy bardzo łatwo odpadają, o czym miałem sposobność przekonać się przy preparowaniu. Na stronie zewnętrznej skorupa wcale się nie zachowała; żebra bardzo wydatne na bocznej części zawojów, giną tu również: Widocznie strona zewnętrzna uległa szczególnie mocnemu obtarciu, podczas kiedy wody potoku unosiły z sobą nasz okaz.

Wielkość skorupy wynosi 180 mm. w średnicy; komora mieszkalna jest w znacznej części zachowana. Zawoje obejmują się słabo. Na zewnętrznym widać wydatne żebra, z zaznaczonymi dwoma rzędami bocznych guzów; między nimi prawie zawsze znajdują się wtrącone znacznie słabsze żebra, z guzami prawie niewidocznymi. Żebrom wtrąconym na zewnętrznym zawoju, gdzie w okolicy szwu rozpoczynają się one zupełnie samodzielnie, odpowiada na starszej części skorupy zazwyczaj rozwidlanie się żeber, mniej więcej w miejscu guzów wewnętrznych. Nierzadko widzimy na wewnętrznym zawoju po dwa żebra drugorzędne, wtrącone między parę żeber głównych. Na starszej części skorupy wydatniejsze są guzy zewnętrzne, na zawoju zewnętrznym, zwłaszcza na komorze mieszkalnej, przeciwnie wewnętrzne. Nie można wątpić, że guzom tym odpowiadały kolce; podczas odpreparowywania wewnętrznych zawojów mogłem stwierdzić ich obecność, odpadały jednak zawsze wraz z zewnętrzną warstwą skorupy. Zachował się tylko jeden taki kolec na guzie zewnętrznym drugiego skrętu; jest widocznie silnie w tył odgięty. Linia zatokowa okazuje wibitnie charakter właściwy szeregowi *Acanthoceras Martini D'Orb.*¹⁾: Druga zatoka boczna wcięta nader głęboko, drugie siodło boczne sięga wyżej, niż pierwsze, które jest uderzająco niskie.

¹⁾ D'Orbigny: Paléontologie française etc. Terr. crétacés. 1840. S. 194. T. LVIII. F. 7—10.

Wymiary nie dają się z całą pewnością stwierdzić, w przybliżeniu jednak przy średnicy 180 mm., szerokość pępka 75 mm., szerokość ostatniego skrętu 70 mm., jego wysokość ponad szwem 56 mm.

Wszystkie opisane cechy tego amonita wskazują na jego bliskie pokrewieństwo z *Acanthoceras Martini D'Orb. sp.*, a przy bliższym rozpatrzeniu nie pozwalają wątpić, że mamy do czynienia z gatunkiem *Acanthoceras Albrechti Austriae Uhl.*¹⁾, szczególnie charakterystycznym dla warstw wernsdorfskich na Śląsku²⁾. Celem jeszcze upewnienia się, posłałem go prof. Drowi *Uhligowi*, nie tylko znakomitemu znawcy stosunków geologicznych Karpat, ale także pierwszorzędnemu specjalście w kredowych amonitach. P. prof. *Uhlig* był tak łaskaw zająć się kontrolą mego oznaczenia i potwierdził je w zupełności.

Jeżeli pominiemy brak kolców i nieco mniej wydatną rzeźbę, co jest niewątpliwie skutkiem częściowego odpadnięcia zewnętrznych warstw skorupy, jedyna istotna różnica między okazami śląskimi a naszym amonitem polegałaby na tem, że, podczas gdy na okazie z Sopotnika często między dwa żebra główne przypada para dodatkowych żeber słabszych, typowe formy śląskie okazują z reguły tylko po jednym żeberku dodatkowym. Nie są to cechy bardzo ważne, gdyż i na okazach ze Śląska dają się także spostrzedz pewne zboczenia pod tym względem, to też, jak w liście do mnie pisze prof. *Uhlig*, mogłoby to się stać podstawą do utworzenia nowego gatunku dopiero w takim razie, jeżeli znalazłaby się większa ilość okazów z tą samą cechą wyróżniającą. W każdym jednak wypadku amonit ten, zdaniem prof. *Uhliga*, dowodzi niewątpli-

¹⁾ Uhlig: D. Cephalopoden d. Wernsdorfer Schichten. Denkschr. d. k. k. Akad. d. Wissensch. in Wien. Math. natur. Cl. Bd. XLVI. 1883. S. 129. T. XX, Fig. 13, T. XXII. XXIII. Fig. 1.

²⁾ Czytamy w wyżej powołanej monografii na Str. 129 odbitki, że gatunek ten należy „zu den bezeichnendsten Vorkommnissen der Wernsdorfer Schichten“.

wie, że łupki, z których pochodzi, przedstawiają ekwiwalent śląskich warstw wernsdorfskich.

Powróćmy teraz jeszcze raz do naszego profilu, aby zestawić te dane, których on dostarcza, z faktami znanymi skądinąd w literaturze karpackiej. Nie chcę jednak i nie widzę potrzeby zajmować się tu bliżej trzeciorzędem, ograniczę się przeto do rozpatrzenia wyłącznie utworów kredowych.

Oczywiście, że za niewątpliwą kredę musimy tu uważać prócz czarnych łupków, będących ekwiwalentem warstw wernsdorfskich na Śląsku, jeszcze te warstwy, w których został znaleziony wyżej opisany inoceram i bardzo podobne do nich margle wapniste, piaskowce i t. d., które leżąc między jedną partią a drugą wspomnianych czarnych łupków górno-neokomskich, tworzą, mojem zdaniem, najniższy poziom w naszym profilu. Jako niezupełnie pewną, ale — jak mi się wydaje — prawdopodobną kredę oznaczam także cały system czerwonych i zielonych łupków ilowych i ściśle połączonych z nimi warstw piaskowcowo marglowych, które tworzyłyby według tego strop czarnych łupków neokomskich na wschodnim skrzydle naszego siodła, odpowiadając mniej więcej warstwom piaskowców i margli (na skrzydle zachodnim) w których znalazłem inocerama.

Określenie jako utworu kredowego wspomnianych ilów czerwonych i zielonych, stoi jednak niezawodnie w pewnej sprzeczności z tem, co prof *Uhlig* przyjął swego czasu dla podobnych warstw w Rzegocinie (pow. bocheński, niedaleko Wiśnicza), uznając je za trzeciorzędne. Mimo to zdaje mi się, że ściśle w naszym wypadku związek ich z jasnymi, bardzo wapnistymi marglami, które okazują pewne, chociaż dosyć dalekie, podobieństwo do tych margli, jakie wchodzi w skład warstw z *inoceramem*, i do tych margli wapnistych i piaskowców, które znajdują się między obiema partiami czarnych łupków, muszą być uważane według wszelkiego prawdopodobieństwa za kredowe, wreszcie fakt, że w Kropiwniku wśród warstw,

z których pochodzi znaleziony przezemnie inoceram, widziałem także drobne partye ilowych łupków czerwonych i zielonych, to wszystko, zdaje mi się, przemawia za przyznaniem i tym pstrym łupkom wieku w każdym razie kredowego. Jeszcze inne motywa, które mogą przemawiać za takim pojmowaniem rzeczy, podałem już wyżej (str. 33)¹.

O ile pstre ilolupki z jasnymi marglami wapnistyemi, w stropie niewątpliwego neokmu, przypominają w naszym profilu czerwone ily i wapniste jasne łupki margłowe z przekroju rzegocińskiego, o tyle cały system warstw, które dostarczyły wspomnianego inocerama, należący, mojem zdaniem, już do południowego skrzydła naszego siódła kredowego, a zwłaszcza margłowe warstwy między obiema partyami czarnych łupków neokomskich, nasuwają porównanie z bardzo petrograficznie podobnym margłowo wapiennym kompleksem, opisanym z Porębki Uszewskiej pod Brzeskiem, z Grabna i Wielkiej Wsi koło Wojniczait. d. przez *Uhlig*²) a dawniej jeszcze przez *Alth*³). Warstwy te w okolicy Brzeska oznaczył *Alth* na podstawie cech petrograficznych jako neokom i to nawet odpowiadający wapieniom cieszyńskim, a *Uhlig* określa je mniej więcej podobnie (nie uznając je jednak za ekwiwalent wapieni cieszyńskich) przedewszystkiem na tej zasadzie, że zapadają pod niewątpliwą neokom w śląskim wykształceniu; niezbitych dowodów wieku nie dostarczono jednak ani w jednym ani w drugim wypadku.

¹). Wreszcie można podnieść jako jeszcze jeden moment, wskazujący wiek kredowy tych warstw, zgodność ich kierunku z niewątpliwą kredą, a z drugiej strony pewną niezgodność, chociaż słabo zaznaczoną, z pokładami trzeciorzędnymi (por. Str. 33.)

²). *Uhlig*: Ergebnisse geol. Aufnahm. in d. westgaliz. Karpath. I. Theil. Jahrb. d. geol. RA. Bd. XXXVIII. 1888 S. 214 i 215.

³). *Alth*: Stusunki topograf. geol. kolei Tarnowsko-Leluchowskiej. Spraw. Kom. Fizyograf. T. XI. 1877. S. 246.

W naszym przekroju pokłady marglowe, które znajdują się między obiema partjami czarnych łupków, jestem skłonny tak samo uważać za ich spąg a więc za utwór w każdym razie neokomski. Co innego jednak podobne petrograficznie warstwy, które spoczęły na tych łupkach, jako strop, i dostarczyły mi opisanego wyżej inoceram. Jakkolwiek przynależność ich jeszcze do neokomu nie może być absolutnie wykluczoną, jest prawdopodobnem, że przedstawiają one piętra aptien i albien a nawet, być może, niższe poziomy kredy górnej¹⁾, czemu nie sprzeciwia się inoceram w nich znaleziony (porówn. str. 35). Na każdy zaś wypadek, wobec zgodności co do kierunku warstw z czarnymi łupkami górno-neokomskimi, trudno uważać je za utwór równorzędny z warstwami prakowickimi pod Przemyślem, opisanymi już dawniej przez prof. *Niedźwiedzkiego*²⁾, a określonymi ostatecznie przez *Uhliga*, jako warstwy, należące prawdopodobnie do najwyższych piętr górnej kredy²⁾

Cokolwiek jednak późniejsze badania przyniosą pod tym względem, jest rzeczą pewną, że niewątpliwy neokom w okolicy Dobromila zbliża się petrograficznie bardzo wybitnie, chociaż, jak się zdaje, tylko w części, do warstw neokomskich Śląska. Skutkiem przeto odkrycia jego wschodnia granica występowania śląskiego neokomu została posuniętą w Galicyi mniej więcej o 80 klm. dalej, niż do

¹⁾ Podobnie i *Paul* oznacza je jako swoją grupę średnią (Jahrb. d. k. k. geol. RA. 1883 S. 670), czego jednak bliżej nie motywuje. Jest wszakże rzeczą oczywistą, że określenie to nie tyle opierało się na podobieństwie petrograficznem z t. z. grupą średnią Karpat wschodn. galicyjskich, ile na tem, że nasz górny neokom w śląskiej postaci *Paul* wydzielał wówczas jako warstwy ropianieckie, na których spoczywa według niego kredowy utwór średniej grupy. Dowodem tego przypuszczenia co do motywów, którymi kierował się *Paul* w tym wypadku, że i gdzieindziej (Rzegocina i t. p.) oznacza on w Galicyi śląski neokom jako ropianieckie warstwy (porówn. Jahrb. 1877. p. 47 i 4S.)

²⁾ Jahrb. d. k. k. geol. R. A. Bd. XXVI. 1876; Kosmos 1876.

tychczas byłoby znana. Ma to swoje teoretyczne znaczenie między innymi jako jeden dowód więcej, że dolne poziomy kredy w śląskim wykształceniu ciągną się pod młodszymi karpackimi pokładami rzeczywiście daleko na wschód, zmieniając tylko nieco w miarę oddalenia swe petrograficzne własności; w Galicyi, jeżeli pominiemy najbardziej zachodnie okolice, graniczące bezpośrednio ze Śląskiem, ten niewątpliwy neokom występuje w wyspowatych wypiętrzeniach i to wyłącznie na karpackiem pogórzu, głównie wzdłuż jego północnego brzegu. Jednolitość ogólnego obrazu stosunków geologicznych w Karpatach zyskuje, jak to już wyżej zaznaczyłem (Str. 20), przez takie pojmowanie stratygrafii tych gór bardzo wiele.

Tem bardziej jednak zasługują w naszym wypadku na szczególną uwagę warstwy z wybitnie wapnisto-marglowym charakterem, występujące między obiema partjami czarnych łupków górno-neokomskich. Jeżeli będziemy je uważać za spąg tych ostatnich, to mielibyśmy w nich jeden z nielicznych przykładów niewątpliwego neokomu w Karpatach, który swemi cechami petrograficznymi zbliża się rzeczywiście do t. z. warstw ropianieckich. Bardzo prawdopodobny neokom w tej facies opisał już dawniej *Uhlig*, jak to wyżej wspominam (Str. 39) z Porąbki Uszewskiej, Grabna, Wielkiej Wsi i t. d., jednak w ostatniej swej pracy z r. 1894, tak zasadniczej dla geologii Karpat, nie czyni o tem żadnej wzmianki. Tutaj należy zwrócić na te warstwy tem bardziej uwagę, że dotyka ich *Paul*¹⁾ w swojej odpowiedzi *Uhligowi*.

Zamierzone przezemnie zbadanie stosunków geologicznych dalszej okolicy Dobromila, mam nadzieję, że uzupełni pod wielu względami spostrzeżenia opisane a niejedno może nawet sprostuje. Przedewszystkiem jednym z

¹⁾ Paul: Bemerk. z. Karpath. Literat. etc. Jahrb. d. k. geol. RA. Bd. XLIV. 1894. S. 436.

głównych zadań będzie stanowcze wykazanie związku, jaki zachodzi między warstwami w stropie czarnych łupków górno-neokomskich z Sopotnika i t. d. a górno kredowymi warstwami okolicy Przemyśla w Prałkowcach i t. d.¹⁾. Na razie muszę przeto powstrzymać się od wszelkich domysłów i przypuszczeń, kończąc zaś mój opis, przedewszystkiem pragnę podziękować p. *L. Ungerowi*, zarządcy dóbr kameralnych w Dobromilu, za łaskawe oddanie mi do opracowania amonita, znalezionego w Sopotniku, p. prof. *Uhligowi* za sprawdzenie mego oznaczenia i cenne uwagi, których udzielił mi listownie a pp. prof. *Dunikowskiemu*, *Kreutzowi*, *Kulczyńskiemu* i *Niedźwiedzkiemu* za udzielenie mi dzieł i rozpraw, których nie posiadałem.

¹⁾ Ile wagi należy przywiązywać właśnie do tej kwestyi, wskazuje ostatni list, który odebrałem od prof. Uhliga, niestety, kiedy druk tej rozprawki znajdował się już w pełnym toku. W liście tym prof. Uhlig nieco łagodzi bezwzględność poprzedniego oznaczenia amonita ze Sopotnika, jako kanieliny, która wskazuje niewątpliwie na ekwiwalent warstw wernsčorfskich, gdyż nie jest wykluczonem znajdowanie się podobnych form jeszcze w średniej kredzie. Jakkolwiek przekonany jestem, że te wątpliwości zostały w naszym wypadku wywołane głównie pewnymi trudnościami ze względu na górno kredowe warstwy prałkowickie, za poradą prof. Uhliga posłałem mój amonit do prof. W. Kiliana w Grénohle, który mam nadzieję, nie odmówi mi swej pomocy.

Wiadomości szkolne.

I. Skład grona nauczycieli przy końcu roku szkolnego 1897.

A). W zakładzie głównym.

A) Dla nauki przedmiotów obowiązkowych.

1. **Skupniewicz Józef**, dyrektor, członek Rady Szk. okręg., uczył języka łacińskiego w kl. IIIb., geografii w Ib. — 9 godzin w tygodniu.
2. **Ks. Łepki Mikołaj**, profesor w VIII. randze, uczył religii obrz. gr. kat. w kl. I—VIII. — 16 godzin w tygodniu.
3. **Perfecki Romuald**, profesor w VIII. randze, gospodarz kl. IIIa., zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas niższych, uczył języka łacińskiego w kl. IIIa., greckiego w kl. IIIa., polskiego w kl. IIIa. i w klasach ruskich III—V. — 20 godzin w tygodniu.
4. **Czerkawski Jan**, profesor, gospodarz Ia. klasy, uczył języka łacińskiego w kl. Ia., niemieckiego w kl. Ia., Ib. — 19 godzin w tygodniu.
5. **Kubisztal Stanisław**, dr. fil., profesor, z powodu choroby na urlopie od 17. lutego 1897.
6. **Kryciński Waleryan**, profesor w VIII. randze, uczył matematyki w kl. Ia., rysunków w kl. Ia., IIa., IIIab., IV. — 23 godzin w tygodniu.
7. **Kusionowicz Michał**, profesor, gospodarz VI. kl., uczył języka łacińskiego w kl. VI., VIII., greckiego w kl. VI, historii i geografii w kl. IIa. — 20 godzin w tygodniu.
8. **Wasilkowski Józef**, profesor, gospodarz IIIb. klasy, uczył języka greckiego w kl. IIIb., IV., języka polskiego w kl. IIIb., VI., VIII. — 18 godzin w tygodniu.
9. **Dembitzer Zacharyasz**, profesor, gospodarz VII. klasy, zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas wyższych, uczył języka łacińskiego w kl. V., VII., greckiego w kl. VII., VIII. — 20 godzin w tygodniu.
10. **Ks. Sienkiewicz Józef**, profesor, gospodarz Ib. klasy, uczył religii obrz. łac. w kl. I—VIII., języka polskiego w kl. Ib. — 19 godzin w tygodniu.
11. **Christof Piotr**, profesor, zawiadowca niemieckiej biblioteki uczniów, uczył języka niemieckiego w kl. IIIb., IV., VI., VII. i VIII. — 20 godzin w tygodniu.

12. **Mikuła Ludwik**, nauczyciel, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. IV—VIII., fizyki w kl. IV., VII., VIII. — 24 godzin w tygodniu.
13. **Bojarski Władysław**, nauczyciel, gospodarz VIII. klasy, uczył języka polskiego w kl. VII., historii powsz. i geografii w kl. IV., V., VI, VII. i VIII., psychologii w kl. VIII. — 22 godzin w tygodniu.
14. **Hahn Wiktor**, dr. fil., nauczyciel, gospodarz IV. klasy, zawiadowca biblioteki naucz., uczył języka łacińskiego w kl. IV., greckiego w V., polskiego w IV., V., logiki w kl. VII. — 19 godzin w tygodniu.
15. **Wiśniowski Tadeusz**, dr. fil., nauczyciel, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył matematyki w kl. IIIab., historii naturalnej w kl. I—III., V., VI. — 22 godzin w tygodniu.
16. **Paczowski Michał**, dr. fil., zast. naucz., gospodarz III. klasy równorzędnej ruskiej, zawiadowca ruskiej biblioteki uczniów, uczył języka ruskiego w kl. V—VIII, a w równorzędnych klasach ruskich: języka greckiego w kl. III., ruskiego w kl. II., III., V. — 22 godzin w tygodniu.
17. **Bielawski Stanisław**, zast. naucz., gosp., IIb. klasy, uczył języka łacińskiego w kl. Ib., IIb., polskiego IIb., historii i geografii w kl. IIb. — 20 godzin w tygodniu.
18. **Rychlik Aleksander**, zast. naucz., gospodarz IIa. klasy, uczył języka łacińskiego w kl. IIa, polskiego w kl. Ia., IIa., niemieckiego w Ib. — 20 godzin w tygodniu.
19. **Fediów Stefan**, zast. naucz., gospodarz II. klasy równorzędnej ruskiej, uczył języka ruskiego w kl. I—III., matematyki w kl. Ib.. nadto w równorzędnych klasach ruskich: języka łacińskiego w kl. II., polskiego w kl. I. i II., matematyki w kl. przygotowawczej — 24 godzin w tygodniu.
20. **Piekarski Józef**, zast. naucz., gospodarz V. klasy, uczył języka niemieckiego w kl. IIa., IIIa., V., historii i geografii w kl. IIIa., matematyki w kl. IIab. — 22 godz. w tygodn.
21. **Hoff Bogdan**, zastępca nauczyciela, uczył rysunków w kl. Ib. i IIb., nadto w równorzędnych klasach ruskich I—IV. — 28 godzin w tygodniu.

b) Dla nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

1. **Bojarski Władysław**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IV. i VII. — 3 godziny w tygodniu.

2. Piekarski Józef, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IIIa. i IIIb. — 2 godziny w tygodniu.
3. Kryciński Waleryan, j. w., uczył rysunków odręcznych w klasach wyższych — 2 godziny w tygodniu.
4. Mikuła Ludwik, j. w., uczył śpiewu w 2 oddziałach — 4 godziny w tygodniu.
5. Fediów Stefan, j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach — 2 godziny w tygodniu.
6. Finger Gustaw, nauczyciel szkoły dla przemysłu drzewnego, uczył rysunków geometrycznych — 4 godz. w tygodniu.
7. Schindler Marcei, prowizoryczny kierownik szkoły wydzielonej żeńskiej, uczył gimnastyki — 6 godzin w tygodniu.

c) Dla nauki religii mojżeszowej.

8. Grünes Wilhelm, kierownik szkoły lud. izr. fund. bar. Hirscha, uczył religii mojżeszowej w 8 oddziałach — 8 godzin w tygodniu.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

a) Dla nauki przedmiotów obowiązkowych.

1. **Niedzielski Sofron**, profesor, kierownik równorzędnych klas ruskich, uczył języka łacińskiego w kl. V., jęz. ruskiego w kl. IV. i przygotowawczej i jęz. polskiego w klasie przygotowawczej — 19 godzin tygodniowo.
2. **Polański Kornel**, profesor w VIII. randze, uczył historii powszechnej i geografii w kl. I. II. III. IV. i V. i w kl. Ia i IIIb zakładu głównego — 23 godzin tygodniowo.
3. **Nasalski Julian**, profesor, uczył języka łacińskiego w kl. I. i IV., języka greckiego w kl. V. i kaligrafii w klasie przygotowawczej — 21 godzin tygodniowo.
4. **Salo Ludwik**, profesor, gospodarz kl. V., zawiadowca bibliotek, uczył języka niemieckiego w kl. III., IV. i V., matematyki w kl. III i V. — 19 godzin tygodniowo.
5. **Kordasiewicz Emil**, profesor, uczył matematyki w kl. I., II. i IV., fizyki w kl. IV., historii naturalnej w kl. I., II., III. i V., — 20 godzin tygodniowo

6. **Kobyłański Julian**, profesor, gospodarz kl. IV., uczył języka łacińskiego w kl. III., jęz. greckiego w IV., jęz. niemieckiego w kl. II. i przygotowawczej — 21 godzin tygodniowo.
7. **Petryk Jozafat**, nauczyciel, z powodu słabości na urlopie od 1. grudnia 1896.
8. **Waszkiewicz Michał**, zast. nauczyciela, gospodarz kl. I., uczył jęz. ruskiego w kl. I. ruskiej i w kl. IV. zakładu głównego, jęz. niemieckiego w kl. I. — 11 godzin tygodniowo.
9. **Ks. Dobrzański Władysław**, katecheta szkoły wydziałowej żeńskiej, uczył religii w kl. I—V. i w kl. przygotowawczej — 12 godzin tygodniowo.

b) Dla nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

1. **Polanski Kornel**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. III. i IV. — 2 godziny tygodniowo.
2. **Fediów Stefan**, j. w., uczył kaligrafii — 2 godz. tygodniowo.
3. **Ks. Kurpiak Teodozy**, wikary gr. kat. parafii w Kołomyi, uczył śpiewu — 4 godziny tygodniowo.
4. **Schindler Marcelli**, j. w., uczył gimnastyki — 4 godz. tygodn.

Zmiany w składzie grona nauczycieli w ciągu r. szk. 1896/7.

JE. Pan Minister W. i O. zamianował reskr. z dnia 25. czerwca r. 1896 l. 13851 Emila Kordasiewicza, profesora c. k. gimnazyum II. w Przemyślu, i Jozafata Petryka, zast. naucz. w Stanisławowie, profesorami klas równorzędnych ruskich tutejszego zakładu.

JE. Pan Minister W. i O. zamianował reskr. z dnia 25. czerwca r. 1896 l. 13851 Dr. Tadeusza Wiśniowskiego, nauczyciela gimnazyum OO. Jezuitów w Bąkowicach, rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie.

Rozp. z dnia 8. września 1896 l. 21521 przeniosła Wysocka c. k. Rada Szkolna krajowa tutejszego zast. naucz. Jana Manulaka w tym samym charakterze do c. k. gimnazyum II. w Przemyślu.

JE. Pan Minister W. i O. reskr. z dnia 21. sierpnia 1896 l. 21047 nadał tutejszemu nauczycielowi, Julianowi Kobyłańskiemu, posadę w klasach równorzędnych ruskich.

JE Pan Minister W. i O. reskr. z dnia 21. sierpnia 1896

l. 21047 zamianował zast. naucz. c. k. gimnazyum Franciszka Józefa we Lwowie, Dr. Wiktora Hahna, rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie.

Rozp. z dnia 8. września 1896 l. 21542 przeniosła Wysocka c. k. Rada Szkolna krajowa tutejszego zast. naucz., Józefa Burzyńskiego, w tym samym charakterze do c. k. gimnazyum w Stanisławowie.

Rozp. z dnia 20. marca 1897 l. 4973 przeniosła Wysocka c. k. Rada Szkolna krajowa Michała Waszkiewicza, zastępcę naucz. w c. k. gimnazyum akademickim we Lwowie, w tym samym charakterze do klas równorzędnych ruskich tutejszego zakładu.

Wysocka c. k. Rada Szkolna krajowa z dnia 31. maja 1897 l. 10943 przyjęła do wiadomości ustąpienie ks. Klemensa Kulczyckiego z posady zast. nauczyciela w równorzędnych klasach ruskich i mianowała równocześnie ks. Władysława Dobrzańskiego tymczasowym katechetą w tych klasach.

Rozp. z dnia 11. stycznia 1897 l. 642 zamianowała Wysocka c. k. Rada Szkolna krajowa tutejszego nauczyciela pomocniczego i asystenta przy nauczycielu rysunków Bogdana Hoffa, zastępcą nauczyciela.

II. Plan nauki w roku szkolnym 1896|7.

A) W zakładzie głównym.

Nauka odbywała się według planu naukowego, zawartego w instrukcyi z r. 1884 i późniejszych rozporządzeń Wysokiego c. k. Ministerstwa W. i O., jakoteż Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej.

Wykaz lektury.

A) *Lektura łacińska.*

Kl. III. Corn. Nepos.: Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Epaminondas, Pelopidas.

Kl. IV. Caes. B. G. I., IV. (z opuszczeniem opisu mostu) i VII. (w wyborze). Ov. Met. De Mida rege i de Minervae cum Arachne certamine,

- Kl V. Liv. I. i XXI. — Ov. Met. Quattuor aetates, Juppiter homines extinguere constituit, Daucalion et Pyrrha, Proserpina a Plutone rapitur, Coloni Lycii in ranas mutantur, Orpheus a Thraciis mulieribus discerpitur. — Fast. Carmentalia, De Fabiorum interitu, Liberalia, Metellus Palladium ex incendio eripit. — Trist. Ad primum librum, De ultima nocte, Saturno regnante lucrum opesque fuisse ignota.
- Kl. VI. Sal. Jug. — Cic. Cat. I. — Verg. Aen I., Ecl. IX. i ewent. I, Laudes Italiae. — Caes. B. C. I. wybór.
- Kl. VII. Cic. pro Milone, pro Archia poeta, Laelius. Verg. Aen. IV., VI. i z X. de Pallante.
- Kl. VIII. Hor. ód 20, 1 epoda, 2 satyry, 2 listy. — Tac. Ger. 1—27, Annal. IV. (około 50 rozdziałów).

B) *Lektura grecka.*

- Kl. V. Fid. Chrest. Zdrada Orontasa, Bitwa pod Kunaxa, Śmierć Cyrusa, Hellenowie zawierają zawieszenie broni, Pochodzenie Cyrusa, Cyrus u Astyagesa, Obrona Sokratesa. — Hom. Il. I. i VI.
- Kl. VI. Hom. Il. V, IX, XX. XXII. i XXIII. — Herod. VII. i Xenof. O wartości przyjaciół.
- Kl. VII. Demosth. Ol. I. i II., Philip. III. — Hom. Odys. VII, VIII, IX i XXI.
- Kl. VIII. Plat. Apologia Sokratesa, Kriton i ostatnie rozdziały Fedona, Sofoklesa Edyp kolonejski.

C) *Lektura polska.*

- Kl. V. Oprócz ustępów, zawartych w Próchnickiego Wzorach poezyi i prozy, przeczytano w całości Mic. Pana Tadeusza.
- Oprócz ustępów zawartych w Wypisach, czytano — prywatnie :
- W kl. VI. Heidenstein, Pamiętniki; Pasek: Pamiętniki, Sienkiewicz: Ogniem i mieczem, Potop, Pan Wołodyjowski; Rzewuski: Listopad; Niemcewicz: Powrót pośła.
- W kl. VII. Słowacki, Balladyna, Lilla Weneda, Książę niezłomny; Kraszewski, Powrót do gniazda; Korzeniowski, Kollokacya; Byron: Giaur, Oblężenie Koryntu.
- W kl. VIII. Krasiński: Irydyon, Nieboska Komelya, Psalmy; Szekspir: Koryolan, Makbet.

D. Lektura ruską.

Oprócz ustępów, zawartych w Wypisach, czytano w całości:
W kl. VII.: Ustyanowicz, Jaropołk; Ogonowski, Halszka Ostrońska.

W kl. VIII.: Czajczenko, Soniasznyj promiń.

E. Lektura niemiecka.

Oprócz ustępów, zawartych w Wypisach, czytano w całości:
W kl. VII.: Goethe, Hermann und Dorothea; Schiller, Maria Stuart; Lessing, Emilia Galotti; Shakespeare, Julius Caesar.

W kl. VIII.: Goethe, Götz v. Berlichingen; Schiller: Wilhelm Tell, Jungfrau v. Orleans, Braut v. Messina.

Nauka religii mojżeszowej.

- I. klasa. Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań. Modlitwa poranna i błogosławieństwa.
- II. klasa. Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objaśnienie dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty. Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.
- III. klasa. Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Trzy nauki główne wyznania mojżeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Modlitwa na sobotę. Halell.
- IV. klasa. Historia Izraelitów pod panowaniem Syryi, Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba. Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne.
- V. klasa. Ustawy moralne i etyczne.
- VI. klasa. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców »Pirke Abot«. Tłumaczenie trenów Jeremiasza.
- VII. klasa. Moralność i etyka na podstawie 4. 5. i 6 go rozdziału w »Pirke Abot«.
- VIII. klasa. Historia Żydów w diasporze z biografiami najświetniejszych mężów.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

W b. r. otwartą została klasa V.

Класа приготавлиюча. Плян і обем науки, шкільні підручники і метода учеяя приписані рескриптом Вис. п. к. Ради Шкільної кр. з дня 20. падолиста 1894. Ч. 25.098.

Плян науки в руских класах гімназії (I—V.) в загалі був той самий, що у відповідних класах головного заведеня, приписаній інструкціями з року 1884. ваглядно 1892. і пізнійшими розпорядженнями, а зазначає ся хиба лиш єї ріжницї: 1. що там мовою викладовою є мова польска а в руских класах мова руска а наука мови польскої є ваглядно-обовязковою (подібно як там наука рускої мови); 2. що задля недостачі відповідних підручників вправи граматично-стилістичні в латиньскій мові почавши від III. класу відбували ся на уступах уложених учителем на підставі шкільної лектури авторів.

Л е к т у р а

1) в латиньскім язичї:

III. класа: *Cornelii Nepotis vitae*: Мільтияда, Аристида, Темістокля, Кимона, Епамінонда і Пельопіда.

IV. класа: а) *S. Julii Caesaris Commentt. de b. Gallico*: lib. I. 1—29; II. 16—28; IV. 20—26; VI. 9—28; VII. 68—90. б) *P. Ovidii Nasonis Metamorphos. Philemon et Baucis, Daedalus et Icarus, Orpheus et Eurydice* при єім найголовнійші засади метрики і вправи в читаню гексаметрів і пентаметрів.

V. класа: а) *T. Livii ab Urbe condita* l. I. XXII. (init.), б) *P. Ovidii Nasonis Metamorphos: Quattuor aetates, Deucalion et Pyrrha, De raptu Proserpinae, Iphigenia a Diana servatur; Fastorum* l. II. 83—112 *Arion*, II 475—512 *De Romulo Quirino*, II. 639—684 *Terminalia*; *Tristium* IV. 10. (*Ovidius de vita sua*), V. 14. (*Uxori*).

Краєші уступи меморовано (у всіх класах).

2) в грецкім язичї:

V. класа: З Ксенофонта *Анабазис* (після Хрестоматиї Фідерера) уст. 1. 2. 4. 6. 7. 9. 13. з Киропедії: 1. 2. 6. з Гомерової Іліади I. і III.

Plan nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

A) W zakładzie głównym.

HISTORIA kraju rodzinnego. Nauki tego przedmiotu udzielano w klasach III. i IV. w obydwóch półroczach

a w VII. kl. w pierwszym półroczu po jednej godzinie tygodniowo, w II. półr. VII. kl. zaś w dwóch godzinach tygodniowo według programu przez Wysoką Radę Szkolną krajową poleconego.

SPIEW. Oddział I. 2 godziny tygodniowo. Uczniów przy końcu roku 29. Z części teoretycznej wzięto podług podręcznika d'Arma Dietza część I. O tonie, o rejestrach, o postawie ciała i układzie ust, oddechu, narządzie głosowym, mutacyi i pielęgnowaniu głosu. Z części praktycznej wzięto: Nuty i pauzy, rytm, znaki chromatyczne, gama i jej budowa i interwale. Nadto z ćwiczeń Troschla, Hauptmana i Zöllnera wzięto 25 solfedziów i ze śpiewnika Dietza kilka pieśni światowych na jeden głos.

Oddział II. 2 godziny tygodniowo, uczniów przy końcu roku było 30. Uczniowie powtórzyli zakres nauki kursu I. rozszerzony i uzupełniony teoretycznie i praktycznie podług szkoły Horbowskiego.

Uczniowie oprócz pieśni zastosowanych do czasów kościoła, śpiewali mszę Moniuszki, Zientarskiego i Stefaniego, nadto mszę żałobną Moniuszki, które to utwory śpiewali podczas nabożeństwa w kościele. Prócz tego kilka pieśni światowych, z których niektóre wykonano na wieczorku, urządzonym ku czci Mickiewicza.

RYSUNKI ODREČZNE jako przedmiot nadobowiązkowy dla klas wyższych, 2 godz. tygodniowo. Uczniów 23. Budowa i proporcye głowy ludzkiej na czaszce i modelu z mięśniami. Rysunek głowy w różnych położeniach w konturze, następnie z oznaczeniem cieniów głównych a w końcu studia w pełnem oświetleniu z modeli gipsowych a w części tylko ze wzorów. Trudniejsze ornamenty i twory architektoniczne różnych stylów przeważnie z modeli gipsowych. Przy sposobności omawiano i objaśniano na rycinach, fotografiach i modelach porządku architektoniczne i najważniejsze epoki historyi sztuki w ogóle.

RYSUNKI GEOMETRYCZNE. Dwa oddziały po 2 godz. tygodniowo. W I. oddz. 7 uczniów. Rzuty prostokątne na jedną płaszczyznę. Rzuty punktu na dwie i trzy płaszczyzny. Sprowadzenie płaszczyzn rzutów do jednej płaszczyzny rysunku. Rzuty prostej na dwie płaszczyzny. Ogólne określenia i rzuty wielościanów. Rzuty i siatki ostrosłupów i graniastosłupów. Rzuty wielościanów foremnych. Ślady prostej i płaszczyzny. Proste i punkta na płaszczyźnie. Dwie i trzy płaszczyzny. Zagadnienia o punkcie, prostej

i płaszczyźnie. Cienie prostych i figur płaskich na płaszczyznach rzutów. Obroty punktów około prostych. Kłady płaszczyzn. Rzeczywiste wielkości odcinków i kątów. Transformacje płaszczyzn rzutów. Przekroje ostrosłupów. (Kolinearycja środkowa). Przekroje graniastosłupów. (Pokrewieństwo środkowe). Punkty przebicia prostej z wielościanami. Cienie wielościanów. Przenikanie się wielościanów. Cienie rzucone wielościanów na wielościany.

Oddział II. 6 uczniów. Ogólne wiadomości o liniach krzywych. Krzywe rzędu drugiego Ogólne wiadomości o powierzchniach. Rzuty powierzchni stożkowych i walcowych. Konstrukcja płaszczyzn stycznych do powierzchni stożkowych i walcowych Przekroje powierzchni stożkowych i walcowych płaszczyznami. Rozwijanie powierzchni stożkowych i walcowych na płaszczyźnie. Przenikanie się powierzchni stożkowych i walcowych. Cienie stożków i walców. Powierzchnie obrotowe i ich rzuty. Konstrukcja płaszczyzn stycznych powierzchni obrotowych. Przekroje powierzchni obrotowych. Przekroje powierzchni obrotowych płaszczyznami. Przenikanie się powierzchni obrotowych. Cienie powierzchni obrotowych. Ogólne pojęcia perspektywy. Proste i płaszczyzny przesunięte przez oko Proste dowolne. Płaszczyzna dowolna. Proste i punkta na płaszczyźnie. Dwie płaszczyzny. Prosta i płaszczyzna. Kłady płaszczyzn. Punkta dzielenia. Zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyźnie. O prespektywie figur płaskich, perspektywy wielościanów i powierzchni. O rysowaniu perspektyw przedmiotów technicznych.

KALIGRAFII udzielano w dwóch godzinach tygodniowo uczniom klasy I—IV. Uczęszczało uczniów 64. Uczniowie klasy pierwszej w liczbie 37 stanowili oddział pierwszy; uczniowie kl. II—IV. w liczbie 27 oddział drugi. W oddziale pierwszym ćwiczyli się uczniowie w pisaniu głosek polskich i gotyckich, pisząc za nauczycielem według wzoru podanego na tablicy; w oddziale drugim pisali uczniowie według wzorów pisma Józefa Piórkiewicza i Kazimierza Nowickiego.

GIMNASTYKA; Uczniowie ćwiczyli w 6 oddziałach, każdy w 1 godzinie tygodniowo. Przez 20 minut przerabiano ćwiczenia wspólne (gimnastyka szwedzka) według planu, w następnych 40 minutach trzy zastępy ćwiczyły naprzemian na orzryżadach (ginastyka niemiecka) Uczniowie niższego gimnazjum wykonywali ćwiczenia 1. i 2. stopnia trudności, wyższego gimnazjum i 3 stopnia.

I. oddział liczył 31 uczniów. II. 32, III. 40, IV 33, V. 22, VI. 28 — razem 186 uczniów.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych pobierają remunerację z funduszu naukowego.

B). W równorzędnych klasach ruskich.

1. ІСТОРИЯ рідного краю в III. і IV. кл. по 1 годині на тиждень; учили ся всі ученики.

2. СЪПІВ : I. відділ: а) 28 учеників, 1 год. на тиждень; б) 19 учеників 1 год. на тиждень. Взято з часті теоретичної після підручника О. Киріяна вступні відомости про звукотвір, о поставі тіла і укладі уст, о віддиху, про силу і барву тонів; з часті практичної нотацію, ключі, такти, темпа, луки і синкони, будову скаль, хроматичні знаки і інтервали. Крім того вправи практичні шкільні і домові після підручників Цельнера, Абта і других.

II. відділ, 34 учеників, 1 год. на тиждень. Виучено різні пісні із „Служби“ Бортнянського, Вербицького, Лавровського і Виноградова на мішаний а 2 псалми Бортнянського, „Ангел вопіян е“ і Білківського „многая літа“ на мужеский хор.

III. Спільні вправи з учениками з польських клас: 1 год. на тиждень, 43 учеників. Сьпівано ті самі твори, що в II. відділі з огляду на кольоратуру. В окремих годинах виучено 3 світські хори на вечер устроений гімназ. молодежию в честь і память Т. Шевченка, іменно „Сумно марно“ Вербицького на хор мішаний а Нижанковського „З округків“ і Лисенка „Quodlibet I.“ на мужеский хор.

3. КАЛІГРАФІА: в двох відділах по 1 год. на тиждень. I. відділ 30 учеників, II. відділ 18 учеників. В I. відділі вправляли ся ученики в писаню букв руских, латинських і німецьких, пишучи за учителем після взору поданого на таблиці, в II. відділі після вагіців письма Шюркевича і Новицького.

4. ГІМНАСТИКА: в 4 відділах по 1 годині на тиждень. I. відділ 25 учеників, II. відд. 30 уч. III. відд. 24 уч. IV. відділ 33 учеників. Плян науки такий самий, як в головнім заведеню.

III. Temata do wypracowań piśmiennych.

A) W zakładzie głównym.

a) W języku polskim.

Klasa V.

1. Jak spędziłem wakacje?
2. Zgon Hektora. (Według lektury).
3. Opis przedpiekła w »Komedyi Boskiej« Dantego.
4. Narada panów chrześcijańskich w Tortozie. (Według I. pieśni Jeruzolimy Wyzwolonej Tassa).
5. Dzieje zamku Horeszków.
6. Spór Litawora z Witoldem.
7. Styczeń. (Opis).
8. Myśl zasadnicza w utworach Adama Szymańskiego: »Sruł z Lubartowa« i Henryka Sienkiewicza: »Latarnik«.
9. Wykazać cechy sielanki na podstawie »Pomarlicy« Szymonowicza.
10. Tok myśli w wierszu Adama Asnyka: Echo kołyski.
11. W jaki sposób chłoscze Krasicki marnotrawstwo?
12. Uczta koronacyjna w Makbecie.
13. Wizerunek Papkina w Zemście Fredry.
14. Pożegnanie Hektora z Andromachą.

Klasa VI.

1. Żegluga obrazem życia ludzkiego.
2. Jak zapatruje się M. Rey na wychowanie, naukę i ćwiczenia młodego Polaka?
3. Jakie mamy korzyści z podróży odbywanych pieszo?
4. Walka Dyomedesa z bogami. Na podstawie Hom. II. V.
5. Dobywanie Pskowa. Na podstawie »Pamiętników« Heidensteina.
6. Treść i znaczenie wróżby Kassandry w »Odprawie posłów greckich« Kochanowskiego.
7. Bohaterskie czyny Kmicica przy obronie Częstochowy. Według »Potopu« Sienkiewicza.
8. Znaczenie Kościoła dla rozwoju państw w wiekach średnich.
9. Jakie szkody i utraty urastają z niezgody domowej? Na podstawie kazania sejmowego Skargi.
10. Przyczyny nieszczęść publicznych w Polsce w w. XVII. Na podstawie »Lamentu« Starowolskiego.
11. Znaczenie króla Leszczyńskiego w dziejach literatury i oświaty narodowej.

12. Pierwszy okres walki pomiędzy kościołem a cesarstwem w wiekach średnich.
13. Zajęcie Termopil przez Xerksesa — podług Herodota.
14. Elekcyja Michała Korybuta. Na podst. »Pamiętników« Paska.

Klasa VII.

1. Związek stosunków społecznych w państwie niemieckiem z ruchem reformacyjnym w wieku szesnastym.
- 2 Rozwinąć myśl zawartą w jednej z elegii Niemcewicza :
„Na górze mieszka sława,
A szczęście jeszcze wyżej ;
Lecz gdy chęć nie ustawa,
Wnet się człek do nich zbliży“.
- 3 Zapatrywania Brodzińskiego na zadanie polskiej poezyi.
4. Wpływ wiary chrześcijańskiej na rozwój państwa polskiego w pierwszym stuleciu jego historycznego życia.
5. Treść improwizacyi Konrada i geneza myśli w niej zawartych.
6. Historyczny zarys rozwoju absolutnej monarchii w państwie francuskim.
7. Opisy przyrody w Maryi Malczewskiego i ich charakterystyczne cechy.
8. Stosunki Polski z Moskwą od czasu ich zawiązku aż do wytworzenia się cesarstwa rosyjskiego.
9. Tragiczność w dramacie Słowackiego »Lilla Weneda«.
10. O znaczeniu Mickiewicza w polskiej literaturze. Przemówienie ucznia podczas szkolnej uroczystości na cześć poety.

Klasa VIII.

1. Szczęście przywiązuje nas do ziemi, ...a boleść podnosi, uznania i dźwiga. Kraszewski.
 2. Jakich środków użył Irydyon do wykonania swej zemsty?
 3. Jakie praktyczne zasady życia podaje nam Horacy w swych pieśniach i na czym zasadza się według niego szczęście człowieka ?
 4. Rozprawa sądowa w Atenach. Na podstawie Apologii.
 5. Rozwój procesu poznania ze stanowiska psychologii.
 6. Unia polsko-litewska w swoim historycznym rozwoju.
 7. Charakterystyka Koryolana w tragedyi Szekspira.
 8. Pożegnanie się z kolegami w formie mowy na temat słów Mickiewicza : »Razem młodzi przyjaciele«.
-

b) *W języku ruskim.*

Klasa V.

1. Моє рідне місце.
2. Стріча Одисея з Навзикою.
3. Порівнати релігійний світогляд Єгиптян а Індійців.
4. Поворот Ігоря з неволі.
5. На легенді „Богатий Марко“ виказати характеристичні прикмети таких творів.
6. Диспозиция і короткий зміст оповід М Вовчка „Сестра“
7. Поворот бранців з турецької неволі.
8. На міті „Ніоба“ виказати правду слів Овідія в листі з Понту: Висить на нитці тоненькій вся доля людска, що нині міцно стоїть — завтра валить ся нараз.
9. Короткий зміст комедії К. Карого: Мартин Боруля.“
10. Котрі черти життя і творів Байрона нагадують Т. Шевченка?

Klasa VI.

1. Значінє і визначні точки „Договорів Руси з Греками.“
2. Старець і молодець, порівнанє з огляду фізичного і морального.
3. Коротка характеристика суспільних відносин в римській державі в полов. II. віку пер. Хр.
4. Житє і діла Вел. кн. Ольги.
5. Початок, розвій і значінє чернечого стану на Руси.
6. Уступ з старорус. христоматії Огоновского перевести на народ. руску мову.
7. Участь поганьських богів і природи в „Слові о полку Ігоря,“
8. Порівнати судьбу і стараня заточників: Данила, Шевченка й Овідія.
9. Значінє Норман в історії середних віків.
10. Якї обставини і роди пам'ятників ціхують відродженє рускої літератури в XVI. віці?

Klasa VII.

1. Розвинути пословицю : „Згода дiм будує, незгода руйнує“
2. Розбiр думи : „Плач невiльника“ szk.
3. Пояснити слова Шевченковi :
„Хотiлоб ся жить на свiтi
„Та ба ! треба вчитись.
„Ще з малечку треба вчитись
„Як на свiтi жити !“ dom.
4. Значiне усної словесности для пiзнання i зрозумiння народности. dom.
5. Казки а перекази (на пiдст. лектури). szk.
6. Розвинути слiдуючу гадку :
„Праця становить запоруку щастя чоловiка.“ dom.
7. О скiльки усна словеснiсть становить жерело народної лiтератури“. szk.
8. Виказази характеристику i цiль творiв Когляревского i Артемовского з зазначенєм посторонних впливiв.
dom.
9. Де i о скiльки бачимо вплив польских писателiв, головно Мiцкевича, на твори М. Шашкевича ? dom.
10. Украiнець в житю родинним i суспiльним. szk.

Klasa VIII.

1. Розвинути гадку Овiдiя : „Venturae memores iam nunc estote senectae.“
2. Iдилiчнi картини в поемi Шевченка „Наймичка“
- 3 Вплив борби Вельфiв з Гiбелiнами на полiтичний розвiй Австрiї.
4. Критичний погляд Кулiша на украiнську лiтературу
5. Порiвнати Перебендю Шевченка з Improvizacy-єю Мiцкевича, зазначивши загально про его вплив на украiнського кобзаря.
6. Повiднi хвилi житя Сократа (на осн лек. Федона).
7. Марниця i гординя, двi психольогiчнi картини.
8. Характер Непримиреної в рiвнозвучнiй повiсти Кониського в порiвнаню до Марка в Соняшнiм Промени В. Чайченка.

c) *W języku niemieckim.*

Klasa V.

1. Die Verfassung des alten Ägyptens.
2. Der Zauberlehrling. Inhaltsangabe.
3. Die Verkehrsmittel der Gegenwart.
4. Die Krystallbildung der Mineralien.
5. Der Schnee im Haushalt der Natur.
6. Die Ankunft der Tarquinier in Rom.
7. Das Wasser als geologischer Factor.
8. Der Tod des Servius Tullius.
9. Des Vaters Heimkehr. Inhaltsangabe.
10. Unsere Wälder.
11. Die Beleuchtungsmittel der Gegenwart.
12. Geschichtlicher Überblick über die Entwicklung der Demokratie in Athen.
13. Die Pflicht der Dankbarkeit.
14. Die pflanzlichen Mikroorganismen und ihre Bedeutung in der Natur.

Klasa VI.

1. Menelaus erzählt dem Telemachos seine Rückkehr von Troja.
2. Der Kampf zwischen den Normannen und Hegelingen.
3. Welche Kunde Pytheas von den Germanen heimbrachte.
4. Die Bedeutung des Athmens im Leben der Organismen.
5. Der Kampf der Optimaten mit der Volkspartei und seine Folgen.
6. Das Landschaftsbild in dem Gedicht »Mutter und Kind«.
7. Winterfreuden.
8. Welcher Darstellungsmittel bedient sich die Poesie?
9. Was ein Sandkorn erleben kann.
10. Mein Geburtsort.
11. Die Feier des 18. August.
12. Die Wohlthat des Lichtes in der Natur.
13. Die Nahrung des Menschen.
14. Der Gedankengang in dem Gedicht »Der todte Soldat«.

Klasa VII.

1. Wie Heldensagen sich entwickeln.
2. Licht- und Schattenseiten des Ritterstandes.
3. Vortheile und Nachtheile des Leichtsinns.
4. Die Erzählung von dem Brande des Städtchens und ihre Bedeutung in »Hermann und Dorothea«.

5. Der Einfluss des Auslands auf die deutsche Literatur vom 15. bis zum 18. Jahrhundert.
6. Die Rede des Brutus und die des Antonius im Jul. Caesar.
7. Maria Stuarts Behandlung im Gefängnis.
8. Charakteristik des Philotas.
9. Welchen Stoff bietet der Krieg den Künsten?
10. Der tragische Conflict in der Maria Stuart und der Emilia Gallotti.

Klasa VIII.

1. Es ist der Grundgedanke des Gedichts »Das verschleierte Bild zu Sais« zu erörtern und zu begründen.
2. »Arbeit ist des Blutes Balsam,
Arbeit ist der Tugend Quelle«.
3. Die sittlichen Anschauungen im griechischen und im deutschen Volksepos.
4. Wie motiviert Schiller die Handlung Tells und der Schweizer?
5. Warum gehört der Götz von Berlichingen zur Sturm und Drang Literatur?
6. Hat Schiller Recht, wenn er die Ordnung eine segenreiche Himmelstochter nennt?
7. »Wohl denen, die des Wissens Gut
Nicht mit dem Herzen zahlen«.
8. Ob nicht die Hoffnung für den Menschen auch eine Quelle von Übeln sein könne.
9. Die sittlichen Wirkungen des Ackerbaues.

В) W V. klasie równorzędnej ruskiej.

a) В рускій мові :

1. Доходи і обовязки єгипетских королів (на основі вім. лект.)
2. Живна на селі (опис).
3. Стріча Навзика з Одисеем (на основі лект.)
4. Початок і розвій римської держави в часах Ромуля, (на основі лат. лект.)
5. Русини в битві під Вероною. (На основі билиці „Русин вояк“).
6. Заслуги Сольона для атенської держави.

7. Виказати характеристичні прикмети „Іділі“ на перечитаних уступах 14. і 131.
8. Заслуги Атенців в війнах з Перзами.
9. Виховане молодежи у Перзів, а у Спартанців (на підставі грецької лектури і науки історії).
10. Виїзд Овідія на заслане (після переч. руск. уст. ч. 84).
11. Пірванє Прозерпіни і розпука єї матери (на основі лат. лект.).
12. На судьбі Аянтиґони і Креона справдити слова Софокля:
„Найперше діло, щасливим щоб бути,
Тра в голові розум мати,
І те, що до богів безсмертних належить,
Тра найнильнійше шанувати (на основі в школі
перечитаної траґедії — зміст).
13. Котрі мужі і чим причинились до піднесеня стану плебейців.
14. Культурно-просвітний стан кнївської Руси в перших часах християнства. (Справозданє з прочитаних уступів в школі ч. 133 і 145).

б) в польській мові :

1. Obraz przyrody w jesieni.
2. Spór Achillesa z Agamemnonem na zgromadzeniu Achajów. (Na podstawie lektury polskiej).
3. Zalety Sędziego Soplicy — na podstawie ks. I. z »Pana Tadeusza«.
4. Działalność Numy w porównaniu z działalnością Romulusa (na podst. lekt. łącz.).
5. Opis wigilii Bożego Narodzenia z uwzględnieniem miejscowych zwyczajów.
6. Wpływy Oryentu na rozwój sztuki i nauk greckich.
7. Charakter Litawora (na podstawie lektury).
8. Treść sielanki »Wiesław«.
9. Życie roślin (na podstawie nauki szkolnej).
10. Wizerunek Cześnika (na podstawie lekt. szk.)

в) в німецькій мові :

1. Die Dankbarkeit. Auf Grund der Schullectüre.
2. Die wichtigsten Bauwerke der Ägypter. Nach dem Gelesenen.

3. »Lügen haben kurze Beine, führen nie zum Ziel«. Nach der Schullectüre.
4. Wie und wo legten die Phönizier ihre Colonien an? Auf Grund der Schullectüre.
5. Das Salz. Nutzen und Art seiner Gewinnung. Auf Grund des Gelesenen.
6. Igor's Zug gegen die Połowcer. Inhaltsangabe auf Grund der ruthenischen Lectüre.
7. Die guten und die schlechten Eigenschaften des »alten Dieners«. Auf Grund des Gelesenen.
8. Grundgedanke und Gedankengang in Schillers »Bürgschaft«.
9. Das alte Athen und seine wichtigsten Gebäude. Nach dem deutschen und geschichtlichen Schulunterricht.
10. Das Wasser im Haushalte der Natur. Nach der Schullectüre.
11. Wie stellten sich die Alten die Unterwelt vor? Auf Grund des Schulunterrichtes.
12. Über die wichtigsten Fossilien unseres Kronlandes. Auf Grund der Lectüre: XXII. XLIII. LI.
13. Graf Heinrich erzählt sein Leben. Auf Gr und des § LVI.
14. Die Macht des Gewissens. Auf Grund der Lesesücke »Die Kraniche des Ibykus«, „Перекотиполе“.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbywał się w 2 oddziałach. Dla każdego przeznaczone były osobne tematy:

1. **Język łaciński.** Dla oddziału A.: M. Ant. Mureti Opusc. Varia »Oratio II. De studiis litterarum — do słów »vos admonebant«. Dla oddziału B.: Taciti Ab exo. Augusti XI, 23—25 (w skróceniu). Dla oddziału A.: Z hist. powsz. Weltera: »Bitwa pod Termopilami« (ze zmianami w tekście poczynionemi). Dla oddziału B.: Z hist. powsz. Weltera: »Aleksander Wielki« od słów: Podczas pobytu w Medyi do »padali przed nim na kolana«.

2. **Język grecki.** Dla oddziału A.: Sophoclis Electrae (ed. Dindorf) 254—298. Dla oddziału B.: Platonis Protagoras (ed. Jahn) p. 360. »*Εν γ', ἔφηρ' ἐγώ.. do ταῦτα συνδιασκοποῖν.*

3. **Język polski.** Dla oddziału A.: »Na czym polega dziejowe znaczenie cesarstwa rzymskiego?« Dla oddziału B.: »O ile znajomość dziejów narodowych wpływa na spotęgowanie miłości ojczyzny?«

4. **Język ruski.** Dla obydwóch oddziałów: »Значінє усної словесности в відродженю і розцьвіті літератури на Русі-Україні«.

5. **Język niemiecki.** Dla oddziału A.: »Wie die schöne Literatur von der Geschichte beeinflusst wird?« Dla oddziału B.: »Der Ruhm der Ahnen ist ein Hort der Enkel.«

6. **Matematyka.** Dla oddziału A.:

1).
$$\begin{cases} x^2 - 20 = 2 \sqrt{x^2 + 4y + 28} + 4y \\ 3x - 2y = 2 \end{cases}$$

2). Rozwiązać trójkąt, w którym suma dwóch boków $(a+b) = 7m$; promień koła wpisanego $l=1^m$, a powierzchnia tegoż $p = 6m^2$.

3). Ktoś chce przez 15 lat z początkiem każdego roku składać pewną kwotę, by sobie zabezpieczyć rentę na następnych 10 lat w kwocie 1000 zł. Ile wynosić będzie wkładka przy 5% stopie?

Dla oddziału B.:

1).
$$\begin{cases} \sqrt[2]{\frac{x}{9^5}} = 3\sqrt[3]{6^4} \\ \sqrt[2]{\frac{x}{2^{10}}} \sqrt[2]{\frac{y}{2^{24}}} = 2^8 \end{cases}$$

2). W trójkącie równoramiennym, którego suma ramion równa jest sumie podstawy i wysokości, wynosi powierzchnia 36 dm^2 ; wyznaczyć boki, kąty i wysokość trójkąta.

3). Zrównanie środkowe elipsy jest:

$$16x^2 + 25y^2 = 300 \quad \text{Z}$$

zaś linii prostej odniesionej do tego samego układu

$$3x + 5y = 25.$$

Wyznaczyć punkty wspólne, jakie posiada prosta z elipsą, kątem nachylenia do osi x ów i powierzchni elipsy.

IV. Zbiory naukowe.

A) W zakładzie głównym.

1. Biblioteka dla nauczycieli.

Biblioteka liczy dzieł 4904, map 99, atlasów 8, obrazów geogr. i hist. 115., zoolog. 12, globusów 5, monet srebrnych 38' miedzianych 143, modeli 3.

W bieżącym roku szkolnym a) *zakupiono*: Tacyt, tł. Okęckiego; Lupus der Sprachgebrauch des C. Nepos, Heynacher Was ergibt sich aus dem Sprachgebrauch Caesars; Rostafiński Botanika szkolna; Chmielowski Zarys literatury polskiej; Łomnicki Mineralogia; Kozłowski Logika; Höfler Grundlehren der Logik; Czytanki ruskie dla 1. i 3. klasy; Rehman Ziemie dawnej Polski; Baranowski Geografia; Baumeister Dr. A. Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre; Edler Messblatt; Much, Wandtafel der vor- und frühgeschichtlichen Denkmäler aus Österreich Ungarn, Tretiak Szkice literackie; Ranke der Mensch, Umlauft Wandkarte zur österr. Geschichte; Gäbler Deutsches Reich, Haardt Schulwandkarte v. Amerika; Hölzel Geogr. Charakterbilder (Fischsee, Kilima Ndjaro, Rhein bei St. Goar.

Prócz tego prenumeruje zakład następujące czasopisma naukowe i pedagogiczne: 1) Muzeum, 2) Eos, 3) Kwartalnik historyczny, 4) Przegląd polski, 5) Przewodnik naukowy i literacki, 6) Biblioteka Warszawska, 7) Szkoła, 8) Wszechświat, 9) Kosmos, 10) Zeitschrift für die österr. Gymnasien, 11) Zeitschrift für das Gymnasialwesen, 12) Wochenschrift für klassische Philologie, 13) Mittheilungen der geographischen Gesellschaft, 14) Lehrproben und Lehrgänge, 15) Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht, 16) Zeitschrift für Schulgesundheitspflege, 17) Zeitschrift für Turnen und Jugendspiel, 18) Österr. Mittelschule, 19) Geographische Zeitschrift v. Hettner.

b) *otrzymano w darze*:

Wydawnictwa akademii Umiejętności w Krakowie i wydawnictwa statystycznego biura Wys. galic. Wydziału krajowego, Źródła dziejowe. T. I—XVI. i XIX—XXII. (dar wydawcy W-go A. Jabłonowskiego) Sitzungsberichte der mathem.-naturw. Classe Akademii Umiejętności w Wiedniu.

2. Biblioteka dla młodzieży

liczy dzieł polskich 524, ruskich 222, niemieckich 502.

W b. roku a) *zakupiono*: dzieła polskie:

Ks. Golichowski Przewodnik po Palestynie, Księga rzeczy polskich, Rychlicki Kolędy, Niewiadomski Kolędy, Ochmański

Kolędy, Rzepko 12 kolęd, Cervantes Don Kiszot dla młodzieży, Andersen Fantastyczne opowiadania, Kraków P. Branka tatarska, Müller Młodość sławnych ludzi, Poeche Mieczysław I., Anczyc Kościuszko pod Raclawicami, Łoziński Skarb watażki, Wojcicki Kurpie, Bełza Na Szlaku polskim, Horain Z życia poety, ks. Antoniewicz Poezye, Kraszewski Miód kasztelański, id. Boża czeladka, id. Powrót do gniazda, id. Dziś i lat temu trzysta, Lirycy greccy tł. Czubek, Kaczkowski Sodalis Marianus, Szekspir Koryolan, Gawalewicz Sylwetki i szkice literackie, Chmielowski-Grabowski Obraz literatury powszechnej, Wilkoński Ramoty.

Ruskie :

Ластівка вид. в Чернівцях 1894. Верне Подорож доокола землі в 80 днях, Абу-каземові капці, Записки школяра за Аміцісом-Шухевич, Лис Микита, Франко, З Маркіановоїспадщини, Барвіньський Історична бібліотека.

Niemieckie :

G. Ebers Im blauen Hecht, id. Frau Bürgermeisterin, id. Uarda ; I. Verne Die Propellerinsel, Clovis Dardentor, Vor der Flagge des Vaterlandes ; A. Frank der Rattenfänger v. Hameln, Hoffmann die Skalpjäger.

b) *otrzymano w darze :*

Misyse katolickie rocznik XV. (od wydawnictwa).

3. Gabinet fizykalny

posiada 337 przyrządów i 8 tablic ściennych.

W bieżącym roku zakupiono: 4 igły magnetyczne, rurkę barometryczną z korkiem, lewar prosty, kule Handla, model zegara wahadłowego, model śrub, syrenę Seebecka, kółeczko z miki, deklinatorium i inklinatorium, młotek elektryczny.

4. Gabinet historyi naturalnej

posiada: W dziale zoologii okazów 275, pudełek z owadami 21, modeli 34, tablic ściennych 133; do nauki botaniki okazów 4, zielników 11, modeli 86, tablic ściennych 157, atlasów 2; do mineralogii okazów 387, modeli 238, atlas 1.

W bieżącym roku przybyło: Do nauki zoologii: *Dasyopus novemcinctus* (wypch.), *Cacatua galerita* (wypch.), *Carcharias glaucus* (wypch.), *Amphioxus lanceolatus* (w spir.), *Ascidia mentula* (w spir.), *Limulus moluccanus* (okaz suchy), *Ignilla mantis* (w spir.); do działu botaniki: Poprzeczny przekrój przez kłodzinę palmy; do nauki mineralogii: Amfibol, Aragonit, Augit, Biotyt, Hematyt, Gips, Oligoklaz, Ortoklaz, Turmalin, Pseudomorfoza kaolinu po leucycie i serpentynu po oliwinie. Z przyrzędów zakupiono dla gabinetu dmuchawkę, ze sprzętów szafkę na kośćiec ludzki i etażerkę na tablice i ilustracje.

5. Gabinet rysunkowy.

ma modeli gipsowych 123, glinianych 19, drewnianych 55, drutowych 18, wzorów rysunkowych 605.

Do gabinetu środków pomocniczych do nauki rysunków odręcznych zakupiono w r. szk. 1896/7: 1. Vardai'a C. Wzory ściennie tablic 72, 2) Herdtle'go Hermana Włoskie płytki okładzinowe z majoliki, tablic 26, 3) Biust Voltaira przez Houdona — odlew gipsowy. 1) Pojedyncze formy rozet, liści i kwiatów w odlewach gipsowych, sztuk 17.

6. Biblioteka książek szkolnych.

liczy książek 1103.

W roku b. zakupiono 40 książek.

W darze otrzymała biblioteka od uczniów 271 książek¹⁾

B) Równorzędnych klas ruskich:

1. Библиотека учителей числитъ 154 творів в 244 томах, 45 зошитів, образів географічних і історичних 82, таблиць до науки натуральної історії 256, атласів (геогр.-

¹⁾ W darze złożyli książki następujący uczniowie: Z klasy Ia. Bayer Antoni 2 ks., Błażek Henryk 3 ks.; z klasy II. Biskupski Zygmunt 3 ks., Feńcorzuk Włodzimierz 1 ks., Łazarski Marceł 4 ks., Łysakowski Michał 2 ks., Medwedczuk Antoni 2 ks., Osadca Kajetan 5 ks., Piaskiewicz Tadeusz 6 ks., Staniecki Leon 2 ks., Starczewski Zygmunt 5 ks., Szulc Franciszek 5 ks., Szymeczko Władysław 1 ks., Szymonowicz Kalikst 6 ks., Tigermann Leopold 1 ks., Wysocki Kazimierz 5 ks., Zimet Izak 1 ks.; z kl. III. Mazepiuk Dymitr 2 ks., Śliwiński Władysław 8 ks., Starzeński Bronisław 11 ks.; z klasy VII. Czerkawski Mirosław 1 ks.

істор. і н.) 5, мап 32, глибоб 1 і 5 зошитів взірців до науки каліграфії.

В р. 1897 а) куплено 26 творів в 38 томах, між ними знатніші:

A. Lüben und C. Nacke: Einführung in die deutsche Literatur; Heyse: Fremdwörterbuch; Guhl und Kohner: Leben der Griechen und Römer; R. Engelmann: Bilder-Atlas zu Homer i B—A. zu Ovid's Metamorphosen; Bilder zur Mythologie u. Geschichte der Griechen und Römer von Feodor Hoppe Lief. II—V.; Hinterwaldner: Wegweiser für Naturaliensammler; G. Księga rzeczy polskich; Fügner: Cäsarsätze; Böhme: Neposätze; Kehr: Geometrische Rechenaufgaben; Heis: Sammlung von Beispielen und Aufgaben aus der Arithmetik und Algebra; Lehrplan für das Freihandzeichnen; Normalien für die Gymnasien in Österreich; Instructionen für den Unterricht an den Gymnasien in Österreich; Записки наук. Товариства ім. Шевченка (6 томів); Поезії Т. Шевченка том III; Історична бібліотека т. 17. і 18.; Кишакевич: Служба Божа; Матюк: Коляди; Rehdantz-Carnuth: Xenophons Anabasis; Hug: Xenophontis Institutio Cyri; Weissenborn-Müller: T. Livi ab urbe condita liber I.; Luterbacher: T. Livi ab urbe condita libb. 21. 22; Stier: Ilias I—III Heft; Paetzolt: Lateinisches Übungsbuch im Anschluss an Caesars gallischen Krieg; Zimmermann: Übungsbuch im Anschluss an Cicero, Sallust, Livius; Netzker-Rademann Übungsbuch im Anschluss an Cornelius Nepos; дальше: 32 шкільних підручників і часописи: „Зоря“, „Учитель“, „Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht« і „Österreichisches Literaturblatt«,— б) в дарі одержано: „Правда“ р. 1896; „Muzeum“ р. 1890 і 1896 (дар. проф. К. Полянського); Dr. Strauch: Der lateinische Stil I.; „Der Stein der Weisen“ т. 16.; Schubert-Parylak: Atlas antiquus (дар. пр. Федева); „Царівна“, Оповіданє Ольги Кобилянської (дар авторки); „Причена“ повість І. Нечуя; „Зоря“ р. 1885 до 1892.

2. Бібліотека учеників числить: 78 творів а 158 томів в рускій мові, 50 творів а 63 томи в польській мові і 49 творів а 124 т. в німецькій мові; в р. 1897 куплено 23 твори рускі, 18 творів польських і 23 німец-

ких. В дарі одержано 1 рочник „Дзвінка“ 1896 і „Ластівку“ 1894.

В бібліотеці для убогих учеників знаходить ся 216 шкільних підручників (придатних до ужитку); в р. 1897 куплено 41, а 33 учеників жертвувало 64 підручників¹⁾.

Дальше закуплено :

3. До науки географії і історії : мапи : Kiepert: Orbis terrarum antiqui tabula geographica; Gaebler: Schulwandkarte von Europa; Kiepert: Frankreich, Russland, Italien, Balkan-Halbinsel; Letoschek: Tableau der wichtigsten physikal.-geogr. Verhältnisse; Lohmeyer: Wandbilder für den geschichtlichen Unterricht — 2 таблиці; Cybulski: Tabulae, quibus antiquitates Graecae et Romanae illustrantur — 5 таблиць.

4. До науки історії природи: Zippel-Bollmann: Kryptogamen — 12 таблиць; окази: Esox lucius, cyprinus carpio, silurus glanis; proteus anguineus, sepia officinalis, apis mellifica, bombyx mori, pieris Brassicae; моделі: хруща (маєвого), орудя писочні туруна, кристалів (6), найважніших грибів (10), і 8 моделів ботанічних.

5. До науки фізики: приряд до показання сили діляючої в гору, рурки волосні, 2 ареометри, модель помпи ссучої і тиснучої, лїварі, сирена „Seebecka“, зеркала проті і нахилені, штаби магнетичні, ігли магнетичні, електричний маятник, електрофор, елемент Greneta, дзвінок електричний, люпи, 3 термометри, а до науки математики цирклі, кутомір і лінїї.

¹⁾ Книжки жертвували слїдуючі ученики : 3 класи пригтовляючої : Лисак 1 кн. Павлусевич Н. 4 кн. Сметанюк 2 кн. Трембицкий 2 кн. Федюк 1 кн.; в I. класі : Балицкий, Бурачинський, Войнаровский П., Гошоватюк, Гериш, Горук, Дїдух, Колтик, Лакуста, Оробець, Пасечник, Рибчук, Филипович і Яцевюк по 1 кн.; Бойчук, Кисїлевский, Лукашук, Оришук і Трембицкий по 2 кн.; Кавалець, Майковский Н, і Червинський по 3 кн.; Недїзьский 5 кн.; в III. кл: Бодруг 3 кн., Палендюк 6 кн.; в IV. кл: Балицкий К. 4 кр., Гаврилюк 2 кн.; Даниш 1 кн.

V. WYKAZY STATYSTYCZNE

a) Zakład główny.

	K l a s a										Razem	
	I.		II.		III.		IV.	V.	VI.	VII.		VIII.
	a	b	a	b	a	b						
1. Liczba uczniów.												
Z końcem roku szkolnego 1895/6 było	44 ¹	29	49 ¹	.	22 ¹	25	43	40	29	28	30	339 ³
Z począt iem 1896/7 przyjęto	50	48	34	30	30	32 ¹	45	39	33	28	30	399 ¹
W ciągu roku szkolnego przybyło	.	2	.	.	1	.	3	1	.	1	.	8
Razem przyjęto	50 ¹	50	34 ¹	30	31	32 ¹	48 ²	40	33	29	30	407 ⁵
Między tymi nowo przyjętymi, a mianowicie:												
z poprzedniej klasy	41 ¹	44	.	3	7	.	5 ¹	3	2	2	.	107 ²
powtarzających klasę	1	2	.	2	.	.	.	1	.	.	.	6
Dawniejszych uczniów, a mianowicie:												
z poprzedniej klasy	.	.	34 ¹	25	19	31	40	30	26	25	26	256 ¹
powtarzających klasę	8	4	.	.	5	1 ¹	3 ¹	7	4	2	4	38 ²
W ciągu roku opuściło zakład	14	14	3	3	4	6 ¹	2 ¹	6	2	2	2	58 ²
Liczba uczniów z końcem roku 1896/7	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³
2. Miejsce urodzenia.												
Miasto Kołomyja	14 ¹	10	10	7	6	11	15 ¹	11	5	8	3	100 ²
powiat kołomyjski	5	1	2	1	1	2	2	.	6	1	1	22
inne powiaty galicyjskie	16	22	17 ¹	17	20	11	26	21	20	18	24	212 ¹
inne kraje koronne	1	2	2	2	.	1	3	1	.	.	.	12
zagranica	.	1	.	.	.	1	.	1	.	.	.	3
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³

3. Język ojczysty.												
Polski	34 ¹	34	30 ¹	22	24	25	41 ¹	31	20	21	13	300 ³
ruski	.	2	.	5	3	1	5	3	11	6	10	46
riemiecki	2	.	1	3
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³
4. Wyznanie religijne.												
Rzymsko-katolickie	17	18	22 ¹	15	18	16	26 ¹	15	15	12	11	185 ²
ormiańsko-katolickie	2	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	6
grecko-katolickie	.	4	.	7	4	3	6	3	11	6	10	54
ewangelickie	2	2
mojżeszowe	15 ¹	13	9	5	4	6	14	16	4	9	7	102 ¹
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³
5. Wiek uczniów.												
10 lat	1	1	2
11 "	9	10	.	1	20
12 "	11 ¹	3	7 ¹	9	.	3	33 ²
13 "	8	5	10	1	3	3	1	31
14 "	3	11	3	4	4	5	9	39
15 "	2	2	1	5	13	8	8	3	2	.	.	44
16 "	1	2	6	4	4	.	10 ¹	9	10	4	.	50 ¹
17 "	1	2	3	1	2	4	8	12	6	6	1	46
18 "	.	.	.	1	1	3	9	6	8	5	7	40
19 "	.	.	1	1	.	.	1	3	2	5	10	23
20 "	1	3	3	7	14
21 "	3	1	4
22 "	1	1	2
23 "	1	1
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³

	K l a s a										Razem	
	I.		II.		III.		IV	V.	VI.	VII		VIII.
	a	b	a	b	a	b						
6. Miejsce zamieszkania rodziców.												
Kołomyja	23 ¹	23	20	13	12	18	31 ¹	21	17	14	15	207 ²
powiat kołomyjski	3	2	4	.	1	1	4	1	4	3	2	25
" bohorodczański	.	1	1	.	.	.	2
" borszczowski	.	.	0 ¹	1	.	.	.	2	2	.	.	5 ¹
" buczacki	1	.	2	.	1	4
" cieszanowski	.	1	1
" czortkowski	1	1	2
" doliniański	1	1	3
" drohobycki	1	.	.	.	1	.	.	2
" grodecki	1	1
" horodeński	1	1	2	4	1	1	3	1	.	2	.	16
" husiatyński	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	1	3
" jaworowski	.	.	1	1
" kałuski	.	2	1	.	3
" kossowski	3	.	2	1	6	.	2	3	1	2	1	21
" nadwórniański	1	1	.	2	.	.	1	2	.	1	1	9
" nowo-sądecki	1	1
" śniatyński	2	2	.	4	3	4	.	1	2	1	2	21
" stanisławowski	.	.	1	1	1	1	4
" tłumacki	2	1	1	.	1	.	1	6
" trembowelski	1	1	1
" zaleszczycki	1	1	1	.	1	.	1	5
" żydaczowski	1	1
Bukowina	.	.	.	1	.	1	1	3
Bośnia	1	1
Królestwo polskie	1	.	.	.	1
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³

7. Klasyfikacja												
a) Z końcem roku szkolnego 1896/7.												
Stopień celujący	4 ¹	1	1	.	.	1	1	3	3	.	4	18 ¹
" pierwszy	22	24	21 ¹	23	15	20	33	23	24	22	21	248 ¹
" drugi	4	4	6	1	7	1	7	3	1	1	1	36
" trzeci	4	2	1	.	.	1	2	10
Pozwolono powtórzyć egzamin po wakacjach	2	5	2	3	5	3	2 ¹	5	3	3	2	35 ¹
Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono	1	.	.	1	.	2
Razem	36 ¹	36	31 ¹	27	27	26	46 ¹	34	31	27	28	349 ³
b) Dodatek do klasyfikacji za rok 1896/7.												
Powtórzyć egzamin pozwolono	2 ¹	2	2	.	3	1	4	5	4	4	7	34 ¹
Egzamin złożyło	1 ¹	1	2	.	3	1	3	4	4	4	6	29 ¹
Egzaminu nie złożyło	1	1	1	1	.	.	1	5
Rezultat ostateczny do klasyfikacji za rok 1896/7:
Stopień celujący	3	1	2	.	1	2	3	3	2	2	2	20
" pierwszy	34 ¹	21	44 ¹	.	17	19	28	26	22	24	27	262 ²
" drugi	6	5	1	.	4 ¹	4	8	9	5	2	2	46 ¹
" trzeci	1	2	2	.	.	.	4	2	.	.	.	11
Nieklassyfikowani
Razem	44 ¹	29	49 ¹	.	22 ¹	25	43	40	29	28	30	339 ³

B). W równorzędnych klasach ruskich.

	К л я с а					Разом	Приго-товл.
	I.	II.	III.	IV.	V.		
1. Число.							
З кінцем року шк. 1895/6 було	56	36	29	23	—	144	26
З початком року 1896/7 прийнято	59	47	31	34	28	199	30
Прийнято серед року шк.	—	—	—	—	1	1	4
Загалом прийнято	59	47	31	34	29	200	34
Між прийнятими було:							
З других закладів: а) з низшої класи	36	—	1	2	13	52	33
б) репетентів	—	1	—	1	1	3	—
своїх учеників: а) з низшої класи	17	45	29	28	15	134	—
б) репетентів	6	1	1	3	—	11	1
Серед року виступило	14	6	2	4	3	29	2
Число учеників в кінцем р. 1897	45	41	29	30	25	170	32
2. Місце уродження.							
Місто Коломия	4	2	—	—	2	8	4
повіт коломиийский	7	13	7	7	7	41	12
„ городеньский	1	6	5	4	1	17	—
„ залуціцкий	2	1	1	—	—	4	1
„ косівский	2	3	3	2	—	10	1
„ надвірняньский	—	2	—	1	1	4	3
„ ссятиньский	9	8	8	2	2	29	3
другі повіти галички	14	6	4	11	12	47	7
другі краї монархії	5	—	1	2	—	8	1
заграниця	1	—	—	1	—	2	—
Разом	45	41	29	30	25	170	32
3. Народність учеників.							
Руска	45	41	29	30	25	170	31
Польська	—	—	—	—	—	—	1
Разом	45	41	29	30	25	170	32

		К л я с а					Разом	Прито- товл.
		I.	II.	III.	IV.	V.		
4. Обряд.								
Грецько-католицький		45	41	29	30	25	170	31
Римсько-католицький		—	—	—	—	—	—	1
	Разом	45	41	29	30	25	170	32
5. Вік учеників.								
10 літ		—	—	—	—	—	—	2
11 "		9	—	—	—	—	9	7
12 "		8	5	—	—	—	13	7
13 "		12	7	3	—	—	22	8
14 "		7	6	4	1	—	18	5
15 "		6	5	7	3	3	24	2
16 "		2	11	7	7	3	30	1
17 "		1	6	7	8	6	28	—
18 "		—	1	—	7	5	13	—
19 "		—	—	1	1	5	7	—
20 "		—	—	—	3	2	5	—
21 "		—	—	—	—	1	1	—
	Разом	45	41	29	30	25	170	32
6. Місце проживання родичів.								
Місто Коломия		14	3	5	2	4	28	9
повіт коломийський		7	14	6	7	5	39	13
" городеньський		1	6	4	4	1	16	—
" заліщицький		1	1	1	—	1	4	—
" косівський		4	2	4	3	1	14	4
" надвірнянський		—	1	—	—	—	1	1
" снятинський		10	7	6	4	1	28	1
другі повіти галицькі		8	6	3	10	12	39	4
другі краї мовархії		—	1	—	—	—	1	—
	Разом	45	41	29	30	25	170	32

	К л я с а					Разом	Приго- товл.
	I.	II.	III.	IV.	V.		
7. Стан родичів.							
Священики	12	12	8	13	5	50	5
Урядники від IX. ст. в гору	2	2	1	—	3	8	1
» прочих категорій	5	—	1	1	1	8	2
народні учителі	9	5	7	2	1	24	6
міщани і ремісники	4	1	3	—	1	9	7
селяни	7	20	7	12	14	60	10
слуги публичні	4	—	—	2	—	6	1
зарібники	2	1	2	—	—	5	—
Разом	45	41	29	30	25	170	32
8. Клясифікація.							
а) З кінцем шк. року 1896/7							
I. степеня а відзначенем	1	1	4	2	4	12	—
I. степеня	29	25	16	18	11	99	29
II. »	4	5	7	4	2	22	—
III. »	5	1	—	2	3	11	2
Повзволено цовторити іспит по фєриях	6	9	2	4	5	26	1
Разом	45	41	29	30	25	170	32
б) Діповиєне клясифікації за рік 1895/6							
Повзволено цовторити іспит з 1 предмету	4	4	5	2	—	15	—
Здало іспит	2	3	5	2	—	12	—
не здало іспиту	2	1	—	—	—	3	—
Остаточний резульат клясифікації за р. 1895/6							
Степеня відзначаючий	1	6	3	5	—	15	3
» перний	44	26	25	12	—	107	17
» другий	6	3	1	4	—	14	3
» третій	5	1	—	—	—	6	3
До іспиту доповняючого призначено	—	—	—	1	—	1	—
не здав іспиту	—	—	—	1	—	1	—
Разом	56	36	29	23	—	144	26

	К л я с а					Разом	Цриго- товт.
	I.	II.	III.	IV.	V.		
9. Шкільна оплата.							
Оплату зложено в I. півроці	11	5	3	6	4	29	32
„ „ в II. „	10	10	12	10	6	48	10
Увільнених від оплати було:							
в I. півроці	38	42	28	28	24	160	—
в II. „	36	34	19	20	19	128	23
Шк. оплата вносила:							
в I. півроці	220	100	60	120	80	580	160
в II. „	200	200	240	200	120	960	50
Разом	420	300	300	320	200	1540	210
Ветунці також вносили	11130	210	210	630	2910	15120	3200
Датки на наукові прибори	5900	4700	3100	3400	2900	20000	—
Разом	17030	4910	3310	4030	5840	35120	3200
Датки на прибори до игор	1800	1400	850	1200	1100	6350	950
10. Наука надобовязкових предметів.							
Польський язык (ваглядно-обовязковий)	35	30	28	25	19	137	28
Історія рідного краю	—	—	29	30	—	59	—
Гімнастика	30	24	11	13	9	87	25
Сьпів	18	15	11	10	7	61	19
Каліграфія	30	18	—	—	—	48	—
II. Стипендисти.							
З фонду М. Хомницького	1	—	—	—	—	1	—
„ „ Ениск. Пукальського	—	—	—	—	1	1	—
Сума	200	—	—	—	100	300	—
12. Одноразові запомоги одержали:							
Від Ради міста Коломиї по 25 ар.	—	1	—	—	—	1	—
„ „ повітової коломиїської по 10 ар. і 15 ар.	—	1	—	—	—	1	1
„ Ради повітової косівської по 30 ар.	1	—	2	1	1	5	—
Загальна сума уділених запомог	30 ар.	40 ар.	60 ар.	30 ар.	30 ар.	190 ар.	10 ар.

VI.

Ważniejsze rozporządzenia Władz Szkolnych.

1. JE. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 2. stycznia 1897 l. 31151 rozporządził, aby na przyszłość przy egzaminie wstępnym do I. klasy obok ogólnych przepisów odnoszących się do tego egzaminu nie spuszczano z oka także postanowień zawartych w reskrypcie ministeryalnym z dnia 28. maja 1884 l. 8010, a mianowicie;

- 1) aby przy egzaminie piśmiennym z języka wykładowego oprócz dyktatu żądano także od uczniów piśmiennego rozbioru jednego zdania, w którym mają oznaczyć części mowy i ich formy, tudzież części zdania;
- 2) aby przy pisaniu dyktatu nie wymagano od uczniów znajomości prawideł interpunkcyi i ich zastosowania;
- 3) aby przy wypracowaniach rachunkowych uwzględniano także zagadnienia z zakresu życia codziennego a nie same tylko operacye na liczbach.

2. JE. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 6. stycznia 1897 l. 25720 przyznał abiturjentom, którzy z powodu rzeczywistej przeszkody w terminie letnim rozpoczętego egzaminu dojrzałości w tym terminie dokończyć nie mogli a w terminie jesiennym z powodu niedostatecznego postępu w jednym przedmiocie zostali na rok reprobowani, te same ulgi, jakie otrzymują abiturjenci, którym pozwolono przy egzaminie odbytym w terminie letnim powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu w terminie jesiennym, a którzy egzaminu tego nie złożyli i tem samem zostali na rok reprobowani.

3. JE. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 24. kwietnia 1897 l. 8712 rozporządził, aby obowiązkowa nauka rysunków w ruskich klasach równorzędnych tutejszego zakładu ustała z końcem roku szkolnego 1896/7 i od początku roku szkolnego 1897/8 była udzielaną jako przedmiot nadobowiązkowy w liczbie co najwyżej sześciu godzin tygodniowo.

VII. Pomoc dla ubogich uczniów.

A) Wsparcie otrzymywali ubodzy uczniowie tutejszego gimnazjum przez stypendya i zapomogi z publicznych fundusów, ze strony bursy miejscowej i Towarzystwa Шкільна поміч.

Wykaz stypendyów i zapomóg udzielonych z fundusów publicznych zawiera tabela statystyczna na str. 73.

Celem pomnożenia funduszków dla wsparcia ubogich uczniów zbierano w każdą niedzielę i święto po egzortach dobrowolne datki uczniów, które w ciągu roku szk. 1896/7.

przyniosły	7	złr.	74	ct.
przy wpisach zebrano	23	»	65 ¹ / ₂	ct.
podczas wieczorku mickiewiczowskiego zebrano	16	»	73 ¹ / ₂	ct.
za rodowody	9	»	30	ct.
datek Wgo Niemczewskiego	14	»	71	ct.
datek prof. ks. J. Sienkiewicza	5	»	—	ct.
datek prof. W. Krycińskiego	5	»	—	ct.
pozostałość kasowa z r. 189 ⁵ / ₆	24	»	79 ¹ / ₂	ct.

Razem wynosił dochód 106 złr. 93¹/₂ ct.

z tego wydano:

jako zapomogi na opłatę szk. dla 2 uczniów	10	złr.	—	ct.
» » na utrzymanie uczniów	17	»	—	ct.
» » na ubranie	35	»	30	ct.
za książki do nauki	44	»	11	ct.
pozostałość kasowa	—	»	52 ¹ / ₂	ct.

Razem 106 złr. 93¹/₂ ct.

Dla wspierania ubogich uczniów głównego zakładu istnieje w Kołomyi Bursa polska założona w r. 1892. i utrzymywana przez Towarzystwo bursy polskiej z wkładek członków i z datków tak w naturze jakoteż i w pieniądzech składanych przez przyjaciół młodzieży.

Prezesem tego Towarzystwa, liczącego obecnie 84 członków, jest JW. hr. E. Starzeński; dyrektorem bursy katecheta gimnazyalny ks. Józef Sienkiewicz.

W bież. roku umieszczonych było w tej bursie 23 uczniów, z tych 6 bezpłatnie, 2 za dopłatą 12 złr., a reszta za dopłatą 3—10 złr. miesięcznie.

Także Towarzystwo „Шкільна поміч“ zawiązane w roku 1892 udziela zapomóg uczniom obrz. gr. kat. tutejszego zakładu.

Celem ułatwienia uczniom tutejszym sprawienia przepisanych od roku szk. 1896/7 mundurków, postarała się Dyrekcyja o to, aby uczniowie otrzymywać je mogli na spłatę ratami, do czego posłużył jej fundusz ofiarowany przez tutejszą kasę oszczędności na ten cel w kwocie 1000 złr. Korzystało z tego dobrodziejstwa w ubiegłym roku szk. 122 uczniów.

Tutejsza Rada powiatowa ofiarowała także na ten cel ze swoich funduszków kwotę 50 złr., a Wni Panowie Konst. Bubella i Aleks. Stobiecki gotowe mundurki dla ubogich uczniów.

B) dla młodzieży klas ruskich.

Підмогу убогих учеників гімназьяльних мають на меті дві інституції в Коломиї, іменню „Бурса брацтва церковного під покровом св. Михаїла“ і Товариство „Шкільна Поміч“.

I. В „Бурсі“ мало в р. 1896|7 поміщене і харч 21 учеників а лише харч 4 учеників (виключно з руских клас рівнорядних), синів селян або бідних ремісників і сиріт, з тих 11 цілком безплатно а 14 за малою доплатою (2—6 зр. місячно). Надзир над учениками виконували Вп. Григорій Кульчицький, емер. управитель виділової школи і члени виділу.

II. Товариство „Шкільна Поміч“, основане в році 1892. прихельниками учащої ся молодежи, що поставило собі за ціль опіку над молодежию моральну і підмогу митерияльну, видало в шк. році 1896|7 на підмогу убогих учеників суму 581 зр. 63 кр. а іменню:

на мешканє і харч	115 зр.
на одїж (взгл. мундури, уч. обох гімназий)	300 „
на книжки	107 „
на шкільні прибори	31 „ 18 кр.
на шкільну оплату	20 „
на ліки	8 „ 45 „

(Поміч лікарску подавали убогим ученикам члени товариства Вп. Др. В. Кобринський і Др. Левицький безкоштовно, а властитель аптики Вп. Е. Штенцель опускав з цїни за ліки 25%). Окрім сего в перших місяцях року одержували два убогі ученики, а потім до кінця року один ученик даром обід в Інституті для учеників, заснованім і удержуванім товариством.

Товариство оснувало також окремиий фонд, призначений на підмогу бідних учеників при справленю шкільних мундурів. Сей фонд виносив при кінци сего року суму около 400 зр. і завдяки такій підмозі одержала більша часть учеників приписані мундури переважно на сплату коштів в мінімальних ратах а многі також даром.

Головно сего хосенного товариства є професор Л. Сальо, до виділу належать єще три иньші учителі гімназії.

III Жертви, що вплинули на підмогу бідних учеників:

а) при записах учеників до руских вляс зібрано 27 зр. 30 кр.

(значнійші датки жертвували: Вп. Стрийский, ц. к. нотар в Селетині 5 зр; о. Майковский з Семаковець 4 зр. Вп. Коритовский з Калуша 2 зр. Вп. Лисяк заст. прокуратора в Коломиї і о. Н. Н по 1.50 зр. о. Калитовский з Трійці 1.30 зр. Вп. Черемшинский з Коломиї, о. Балицкий з Товстобаб, о. Лакуста з Ясенева гор., о. Харжевский з Сопова, о. Гошоватюк з Ріжна вел, о. Павлусевич з Довгої войн., о. Ковч з Лисівців, о. Билинkevич з Волчковець, о. Чаплиньский по 1 зр; Вп. Заячковский з Когомії, оо. Кисілевский з Хлібичина п., Филинович з Дуби, Федюк з Ганьковець, Рожка з Красноїлі, п. Малоголова з Городенки по 50 кр.)

б) до пушки по еїзортах зібрано 2 зр. 80 кр.
в) лишило ся з року 1895/6. 15 зр. 60½ кр.
разом 45 зр. 70½ кр.

З того видано :

а) на книжки 43 зр. 09 кр.
б) додано до шкільної оплати 1 уч. 2 зр. — кр.
в) дрібну запомогу — зр. 60 кр.
разом 45 зр. 69 кр.

Остає ся отже на слідуєчий рік: — зр. 1½ кр.

IV. Фонд мундуровий:

а) Стан фонду з початком р. шк.	156 зр. — кр.
б) дар коломийскої Каси ощадности	50 зр. — кр.
в) Вп. Др Соневицкий в Жабю прислав зібрані зі складок суми: 10 зр. і 3 зр. 50 кр. разом	13 зр 50 кр.
г) дар Вп. о. Курпяка з Карлова.	5 зр. — кр.
д) дар проф. І. Мануляка і проф. К. (по 1 зр).	2 зр. — кр.
разом	<u>226 зр. 50 кр.</u>

В році куплено для 8 убогих учеників плащі за суму 107 зр. 09 кр. Таким чипом остало готовими гришми 119 зр. 41 кр. котрі уміщені в касі ощадности зросли з процентами до суми 126 зр. 21 кр.

V. Стипендії і запомоги, уділені ученикам з публичних фондів, виказані на статистичній таблиці Ч. 11. і 12.

Веїм Вп. Добродіям і Прихильникам убогої молодежи складає ся сим в імени тої молодежи сердечну подяку.

VIII. Zarządzenia

w sprawie rozwoju fizycznych sił młodzieży.

W bieżącym roku szkolnym odbywała się w zakładzie jak i w latach ubiegłych jednorazowa nauka, młodzież jednak mało korzystać mogła z tego zarządzenia z powodu ciągłej niepogody. To też i wycieczki w pobliskie okolice miasta rzadko tylko mogły się odbywać.

Kierowali niemi w tym roku pp. Dembitzer, Fediów, Hoff, Piekarski, Rychlik, a miejscem wycieczek były w pobliżu położone lasy w Oskrześńcach, Szeparowcach i Turce. Wszystkie klasy odbyły wycieczki pod kierownictwem swych gospodarzy klas łącząc się z innymi klasami w ten sposób, że liczba uczestników wycieczki nie przekraczała liczby 120 uczniów.

Do ożywienia wycieczek przyczyniała się wiele orkiestra złożona z 28 uczniów zakładu, przed 3 laty utworzona przez prof. Christofa.

Zostawała ona i w ubiegłym roku szk. pod kierownictwem prof. Christofa, któremu gorliwie dopomagał w prowadzeniu jej uczeń VIII. kl. Jasiński Jerzy.

Boiska osobnego dla zabaw nie posiada tutejszy zakład a ponieważ mimo usilnych starań nie można było i za opłatą wynająć na ten cel odpowiedniego miejsca, przeto nie można było urządzić systematycznych zabaw szkolnych.

Natomiast wyzyskiwała młodzież, szczególnie niższego gimnazjum, skwapliwie pauzy 10—15 minutowe pomiędzy godzinami nauki, bawiąc się jużto w grę w piłkę jużto odbywając gimnastyczne ćwiczenia na przyrządach, w które dość obficie zaopatrzone jest dziedziniec gimnazjalny.

W lecie korzystała młodzież jak zwykle z wyborych kąpieli w Prucie, w zimie zaś używała za małą opłatą ruchu na ślizgawce, utrzymywanej przez Towarzystwo łyżwiarskie i przez prywatnego przedsiębiorcę.

Nauka gimnastyki odbywała się w tym roku przez cały rok bez przerwy a brało w niej udział 164 uczniów czyli 45% ogólnej liczby uczniów zakładu.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

Щоби пособити фізичному розвиткови молодежи, не тільки заохочувано єї до численної участі в науці гімнастики, але також старано ся, щоби она о скілько можна конечно користала із 10—15 минутових павз межи шкільними годинами і виходячи із своїх клас на подвірє або перед шкільний будинок забавляла ся piłкою або на приборах до гімнастики, уміщених на тим подвірю, або иньшими відповідними играми. Тісне місце на гімназійнім подвірю не дозволяло вправді свобіднійше розвитку ся забавам а все таки молодїж всіх клас охотно брала в них участь. Порядок забав уложив заст. уч. С. Федев, котрий сам понайбільше управляв деякими. Впрочім молодїж не могла належито користати з проходу і свобідно руху на вільнім воздусі, позаяк незвичайно слотава весна а не меньше і літо не позваляли устроювати прогульки за місто бодай в недалекі околиці. Тому

i pro яке систематичне заведене забав молодежи не можна було думати, хиба лиш деколи виходили поодинокі класи під проводом учителів (як пп. Федева, Полянського, Кобилянського, Вашкевича) недалеко за місто і там або відбували відповідні справи практичні з науки географії (під проводом проф. Полянського) або віддавали ся звичайним забавам (в пилку малу і велику, яструба і голубів і т. и.) під проводом п. Федева. Таким чином відбуло ся 7 прогулок (почавши від вересня 1896. аж до червня с. р.) а одна більша, в котрій взяли участь ученики трох клас.

Задля наведених причин не користала також молодіж з купелий в ріці Пруті в такій мірі, як се бувало иньшими роками; так само і підчас зими з руху на ховзанці.

IX. Kronika zakładu.

Rok szkolny rozpoczął się dnia 3. września uroczystem nabożeństwem i wezwaniem Ducha św.

Wpisy uczniów do zakładu odbywały się w dniach 29. 30. i 31. sierpnia.

Egzamina wstępne do I. klasy odbywały się w dniach 13. i 14. lipca i 1. i 2. września, egzamina poprawcze w dniach 1. i 2. września a wstępne do klas wyższych między 1—15. września.

Dzień 4. października obchodził zakład uroczyście jako dzień Imienin Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem i odśpiewaniem hymnu ludowego.

W dniu 18. grudnia urządziła młodzież gimnazjalna pod kierownictwem profesorów zakładu uroczysty obchód na cześć Adama Mickiewicza a w dniu 17. marca na cześć Tarasa Szewczenki. W obu obchodach brała udział młodzież szkolna bez różnicy narodowości.

Pierwsze półrocze ukończono 30. stycznia a drugie półrocze rozpoczęto dnia 3. lutego.

W dniach od 14—23. stycznia zwiedzał ruskie klasy równorzędne tutejszego zakładu c. k. Inspektor krajowy szkół W-ny Jan Lewicki.

W dniu 4. marca obchodził zakład uroczystość swego patrona św. Kazimierza solennem nabożeństwem połączonem z egzortą w kościele.

Dnia 4. maja brała młodzież gimnazyalna udział w nabożeństwie za spokój duszy śp. Cesarzowej Maryi Anny, dnia 23. maja za spokój duszy śp. Arcyksięcia Karola Ludwika a dnia 28. czerwca za spokój duszy śp. Cesarza Ferdynanda.

Młodzież szkolna przystąpiła w ciągu roku szk. trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w wielkim tygodniu rekolekcyje wielkanocne.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się w dniach 10 – 15. maja a egzamin ustny pod przewodnictwem c. k. Inspektora krajowego szkół W-go Jana Lewickiego w dniach od 10 – 15. lipca.

Rok szkolny zakończono 15 lipca uroczystem nabożeństwem, przy którym odśpiewano hymn ludowy, i rozdaniem świadectw.

X. Wynik egzaminu dojrzałości

przy końcu roku szkolnego 1897.

Do egzaminu dojrzałości przystąpiło 28 abiturjentów; z tych wszyscy ukończyli VIII. klasę w tutejszym zakładzie, 3 z nich było eksternistami.

Uznano za dojrzałych a) uczniów publicznych z odznacz.	3
» » » » » »	19
» » » b) eksternistów	1
Pozwolono poprawić egzamin z jednego przedmiotu	
po feryach a) uczniom publicznym	3
b) eksternistom	1
Reprobowano na 1 rok eksternistę	1
Razem . . .	<u>28</u>

Wykaz abiturjentów.

Liczba porządk.	Imię i Nazwisko	Miejsce i kraj urodzenia	Religia	Rok urodzenia	Uczęszczał do gimnazjum w latach	Wynik egzaminu	Zamierzone studia
1	Athenstädt Władysław Franc.	Manastersko, Galicya	rzym. kat.	1877	1888—1897	dojrzały	górnictwo
2	Bańkowski Leszek	Mościska	rzym. kat.	1879	1890—1897	»	prawo
3	Blumenthal Emil Ryszard	Czerniowce Bukowina	rzym. kat.	1876	1889—1897	»	prawo
4	Borodajkiewicz Jarosław	Markowce, Galicya	grec. kat.	1877	1888—1896	»	teologia
5	Bubella Tadeusz	Lwów	rzym. kat.	1879	1890—1897	»	prawo
6	Chomiński Stefan	Nieszluchów	grec. kat.	1878	1889—1897	»	prawo
7	Czerkawski Mirosław Jerzy	Nowy Sącz	grec. kat.	1876	1887—1897	»	teologia
8	Czubaty Parteni Jan	Iwanków	grec. kat.	1877	1891—1897	»	filozofia
9	Dobek Roman	Leszczańce	rzym. kat.	1879	1890—1897	»	prawo
10	Fränkel Mendel	Żurawno	mojżesz.	1877	1890—1897	»	prawo
11	Ganczarski Artur Alfred	Zakopane	rzym. kat.	1878	1889—1897	dojrz. z odzn.	prawo
12	Grodecki Tadeusz	Łańcut	rzym. kat.	1878	1890—1897	dojrzały	technika
13	Hlibowicki Teodozy	Czeremchów	grec. kat.	1879	1890—1897	»	teologia
14	Jasiński Jerzy	Kruhel wielki	rzym. kat.	1879	1890—1897	»	technika
15	Kruszelnicki Antoni Juliusz	Łańcut	grec. kat.	1878	1889—1897	»	filozofia
16	Posacki Leon	Stecowa	grec. kat.	1878	1890—1897	dojrz. z odzn.	filozofia
17	Rapaport Józef Jonasz	Krystynopol	mojżesz.	1879	1891—1897	dojrzały	prawo
18	Rosenbaum Szulem	Jezierzany	mojżesz.	1877	1890—1897	»	prawo
19	Szefer Maryan Mikołaj	Wolica	rzym. kat.	1876	1890—1897	»	technika
20	Uhrmann Hersch	Kołomyja	mojżesz.	1879	1890—1897	»	teologia
21	Wachsmann Mordko	Kołomyja	mojżesz.	1878	1890—1897	»	prawo
22	Weich Mendel	Nadwórna	mojżesz.	1875	1888—1897	»	wojskowość
23	Wittemberski Mieczysław	Bolechów	rzym. kat.	1878	1889—1897	»	prawo

XI. WYKAZ KSIĄŻEK SZKOLNYCH,

które w tutejszym zakładzie będą używane w roku szkolnym 1897/8.

A). W zakładzie głównym:

Klasa	Religia	Język łaciński		Język grecki		Język polski		Język niemiecki	Geografia i Historia	Matematyka	Nauki przyrodn.		Propedeutika filozofii		
		Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Wypisy				historia naturalna	fizyka			
I.	Katechizm ks. M. Morawskiego	Samolewicz-Soltysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II.	Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy	—	—	Dr. Antoni Malecki, Gramatyka polskiego wydanie 8.	Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla I. klasy	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy I.	Benoni i Tatomir, Krótki rys geografii, wydanie 5. i 6.	Soleski i Pafara, Arytmetyka na I. i II. klasę. Jamrogiewicz, Geometria poglądowa dla klas niższych.	Nowicki-Limbach Zoologia, wyd. 7. Rostański Botanika szkolna na klasy niższe wyd. nowe	—	—		
II.	Ks. Dąbrowski Historia biblijna zakonu starego 1, 2 i 3. wyd.		Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacińskie dla klasy II.	—	—		Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla II. klasy.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy II	Baranowski i Dziedzicki Geografia powszechna, wyd. 4-7. Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych I.	Jak w klasie I.	Jak w klasie I.	—	—		
III.	Ks. Dąbrowski Historia biblijna zakonu nowego wyd. 1. i 2.		Próchnicki Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Cornelius Nepos, wyd. Klaka	—	Schenkel-Parylak, Ćwiczenia greckie, wyd. 2.		Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy III.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Petelenz, Deutsche Grammatik	Geografia jak w klasie II. Semkowicz, Opow. z dziejów powszechnych Część II. Rawer Dzieje ojczyste	Zajączkowski, Początki arytmetyki i algebry. część II. wyd. 2. Mocnik Maryniak, Geometria poglądowa, część II. wyd. 6.	Lomnicki Mineralogia dla niższych klas wyd. 2. i 3.	Soleski Nauka fizyki wyd. 2. i 3.	—	—	
IV.	Ks. Jougan Liturgia katolicka		Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Caesar, Comm. de bello gall. wydanie Terlikowskiego Ovidius, wyd. Ziwsy-Skupniewicza.	—	Ćwiczenia greckie jak w III. kl.		Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy IV.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV. Petelenz, Deutsche Grammatik.	Benoni Majerski, Geografia monarchii austro-węgiersk. wyd. 2. Semkowicz Opow. z dziejów powszechnych Część III. Rawer Dzieje ojczyste.	Jak w klasie III.	—	Jak w kl. 3.	—	—	
V.	Ks. Jachimowski. Dogmatyka ogólna, wyd. 1. i 2		Livius, wyd. Gollinga Ovidius, wyd. Ziwsy-Skupniewicza.	—	Ćwic. grec. jak w IV. kl Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta; Homera Iliada, wydanie Soltysika.		Próchnicki, Wzory poezji i prozy	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die V. Cl.	Zakrzewski, Historia powszechna Część I.	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, Geometria dla wyższych klas w 3. 4.	Lomnicki Mineralogia i geologia, wyd. 3. 4. Rostański, Botanika dla klas wyższych	—	—	—	
VI.	Ks. Jachimowski. Dogmatyka szczegółowa. wyd. i 2.		Sallustius, Catilina; Vergilius wyd. Eichlera-Rzepińskiego, Cicero in Cat. Soltysika, Caesar de bello civili ed Paul.	—	Homera Iliada wydanie Soltysika. Herodot, wydanie Holdera Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, Ćwic. grec. jak w V. kl.		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika, część I. wyd. 1. i 2.	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VI. Cl	Zakrzewski, Historia powszechna Część I. i II.	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, jak w V. kl. Logarytmy Adama.	Petelenz, Zoologia dla klas wyższych	—	—	—	
VII.	Martin-Solecki. Etyka kat. wyd. 1 i 2		Cicero, Cato maior, de imp. „ C. Pompei. Kornit. „ Solt. pro rege Deiot. „ Nohl-Bednarski Vergilius Aeneis, wyd. Eichlera-zepińskiego.	—	Homera Odyssea, wyd. Christ-Jezienicki. Demostenes, wydanie Schmißta. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta		W I. półr. Wyp. St. Tarnowskiego i J. Wójcika cz. I. W II. półr. W. p St. Tarnowsk. i Próchnickiego II.	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Cl. Hermann und Dorothea, Minna v. Barnhelm, Kaufmann v. Venedig. Goetz v. Berlichingen wyd. Graesera.	Zakrzewski, Historia powszechna Część III Lewicki Zarys dziejów Polski.	Jak w klasie VI. Mocnik-Stanecki Geometria.	—	Soleski Wykład nauki fizyki, wyd. 2. Soleski, Zarys chemii	Kozłowski Logika elementarna	—	—
VIII.	Ks. Jougan Historia kościoła katolickiego		Dr. Z. Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego wyd. 1. 2 i 3.	Horatius wyd. Dolnicki-Librewski, Tacitus Germania i Ab excessu divi Augusti, wyd. Müllera	Plato, Apologia Sokratesa, w. Christ-Lewicki, Sofokles Elektra wyd. Schubert-Majchrowicz; Homera Odyssea wyd. Christ-Jezienicki,		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Próchnickiego część II.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VIII. Cl. Iphigenie auf Tauris, Wallensteina (3 części) Jungfrau v. Orleans wyd. Graesera.	Głabiński-Finkel Historia i statystyka austr. węgiers. monarchii. Lewicki Zarys dziejów Polski i td.	Jak w klasie VII	—	Soleski, Wykład nauki fizyki, wyd. 2.	Ks. Dr. Pechnik Zarys psychologii.	—	—

tbl. 1st

В) W ruskich klasach równorzędnych.

Шкільні книжки,

котрих буде уживати ся в шк. р. 1897|8.

1. Релігія: Кл. приготовляюча: а) Більший християнсько-католицкий катехизм для шкіл народних; б) Історія біблійна старого і нового завіта для шкіл нар; І. кл.: Християнсько-католицкий катехизм А. Тороньского; ІІ. кл.; Історія біблійна старого завіта, А. Тороньского; ІІІ. кл.: Історія біблійна нового завіта, А. Тороньского; ІV. кл.: Літургіка гр.-ватоц. церкви, А. Тороньского; V. кл.: Християнсько-католицка Доґматика фундаментальна і Аполюґетика, А. Тороньского. VI. кл.: Християнсько-католицка Доґматика частна, А. Тороньского.

2. Латинський язык: І. кл.: а) Граматика латинська Самолєвича-Солтисіка-Цеглиньского Ч. І. б) Вправи Самолєвича-Цеглиньского; ІІ. кл.: а) Граматика як в І. кл. б) Вправи Самолєвича-Коцовского; ІІІ. кл.: а) Граматика латинська Ч. ІІ. Самолєвича Солтисіка-Огоновского; б) Вправи Прухницького-Огоновского; в) *Cornelii Nepotis Vitae*, видав Л. Сальо; ІV. кл.: а) Граматика як в ІІІ кл.; б) *S. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico* видав Bednarski; в) *P. Ovidius Naso* — вид. Ziwsa-Skupniewicz; V. кл.: а) *Chrestomathie aus Livius* — видав Golling; б) Овідій як в ІV. клясі; VI. кляса а) *S. Sallustii Crispi Catilina*, вид. Linker-Klimscha, б) *P. Vergilii Maronis Carmina* вид. Eichler-Rzepiński, в) *M. T. Ciceronis in Catilinam or. 1*, вид. Kornitzer-Soltysik; г) *S. Julii Caesaris Commentarii de bello civili* вид. Paul.

3. Грецький язык: ІІІ. і ІV. кл. а) Граматика грецька Курція-Борковского; б) Вправи Шенкля-Цеглиньского; V-кляса: а) Граматика Курція-Борковского (ч. І. і ІІ.), б) Вправи як в ІІІ. кл.; в) Хрестоматія з письм Ксенофонта, Фідерера, г) Гомерова Іліяда ч. І. вид. Шайндлер-Солтисік; VI. кл.: а) Граматика і Вправи як в V. кл.; б) Гомерова Іліяда як в V. кл. ч. І. і ІІ; в)

Геродота Історія вид. Holder; г) Хрестоматія з письм Ксенофонта як в V. кл.

4. Руский язык: Кл. приготавлиюча: а) Школа народна ч. IV. б) Методична граматика рускої мови, Огоновского-Кюцовского; I- кл. а) Руска читанка для I. класи, б) граматика як в кл. приготвл.; II. кл.: Руска читанка для II. класи, б) граматика як в I. кл.; III. кл. Руска читанка для III кл. б) Граматика руска Стоцко-го-Гартнера; IV. кл. Руска читанка для IV. класи; б) граматика як в III. кл.; V. кл.; Взори поезії і прози для V. класи, Лучаковского; VI. кл.: а) Хрестоматія староруска О. Огоновского, б) Кобзар Т. Шевченка, вид. Руского Товариства педагогічного,

5. Польский язык: Кл. приготавлиюча: а) Szkołka część IV.; б) Zwięzła gramatyka języka polskiego, Fr. Konarskiego; I. кл.: а) Wypisy polskie dla I. klasy Wójcika і Próchnickiego; б) граматика як в кл. приготвл. II. кл.: а) Wypisy polskie dla II. klasy Wójcika і Próchnickiego, б) Граматика як в I. кл.; III. кл.: а) Wypisy polskie dla III. klasy Czubka і Zawilińskiego, б) Gramatyka języka polskiego szkolna A. Małeckiego, wydanie 8. IV. кл. а) Wypisy polskie dla IV. klasy Czubka і Zawilińskiego, б) граматика як в III. кл.; V. кл.: Wzory poezyi і prozy, Próchnickiego; VI кл.: Wypisy polskie dla klas wyższych I. Tarnowskiego.

6. Німецький язык: Кл. приготавлиюча: Початки науки німецького языка для IV. класи шкіл народних; класа I—IV: Вправи німецькі для кл. I. II. III. IV. Германа-Петеленца-Калитовского; V. класа: Petelenz-Werner: Deutsches Lesebuch für die 5-te Classe; VI. кл.: Petelenz-Werner: Deutsches Lesebuch für die 6-te Classe.

7. Географія і історія: I. класа: Беноні-Матієв, Короткий начерк географії до шкільного ужитку; II. кл.: Семкович-Ільницький Оповідання з історії всесвітної ч. I.; III. кл. Семкович-Ільницький Оповідання з історії всесвітної ч. II. Віки середні

IV. кл. Гінделі — В. И. Учебник всемірної історії II;
V. кл: Піц-Барвіньский: Історія старинного сьвіта I; VI.
кл.: а) як в V. кл; б) Гінделі — Целевич Історія ві-
ків середних II.

8. М а т е м а т и к а : Кл. приготовляюча : Друга
книжка рахункова для учеників шкіл народних; I. і II.
кл.: Огоновский Учебник аритметики; Огоновский : Гео-
метрия на I і II. клясу; V. і VI. кл: Мочник-Савицкий:
а) Арифметика і Альгебра для висших кляс; б) Геоме-
трия для висших кляс; надто в VI. клясі Logarithmen
von Adam.

9. Н а т у р а л ь н а і с т о р и я і ф і з и к а : I. і II.
кл.: а) Зоологія Верхратского, б) Ботаніка на низші
кляси Ростафінського-Верхратского, III. кл. а) Фізи-
ка П. Огоновского; б) Мінеральогія Ломницького-Верхрат-
ского; IV. кл: Фізика як в III. клясі; V. кляса: а) Бі-
шінг-Гохштетер-Полянський Мінеральогія і Геологія; б)
Ботаніка на висші кляси Ростафінського-Верхратского.
VI. кляса: Шмідт-Полянський: Зоологія для висших кляс.

XII. Klasyfikacya uczniów

za II. półrocze roku szkolnego 1897.

KLASA I. A.

Stopień celujący:

Holder Mechel
Huczneker Józef
Schmalenberg Ferdynand
Zmudziński Tadeusz.

Geller Józef
Hacker Seinwel
Hartlieb Henryk
Herer Izrael
Kohn Izak
Lehnert Marcell
Moszoro Władysław

Stopień pierwszy:

Aszkenazy Joachim
Barabasz Juliusz
Billig Mendel
Breycha Jan
Czechowicz Witold
Elster Wigdor
Faktor Mojżesz

Saraniński Adolf
Sacher Eizyk
Sienkiewicz Franciszek
Stoniewski Włodzimierz
Wald Szloma
Wallis Erwinch
Wojtków Józef
Wróblewski Józef

4 uczniów otrzymało stopień drugi, 4 stopień trzeci, 2 pozwolono poprawić niedostateczny postęp z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA I. B.

Stopień celujący:

Szczerbaniuk Mikołaj.

Lewkow Józef
Machnicki Aleksandar
Mark Emil

Stopień pierwszy:

Bartoszewski Adam
Bein Marek
Dallinger Leopold
Fruchterman Dawid
Kobyłański Eugeniusz

Michciński Tadeusz
Mistecki Bronisław
Najder Stanisław
Patkowski Michał
Rohrbach Adolf
Rosenrauch Berisz
Rotenstreich Fiszel

Rothstein Awigdor.
Rubin Jakób
Sacher Marek
Safiak Jan
Sochacki Karol

Sonenreich Izrael
Sternfeld Izak
Szymonowicz Tadeusz
Wierzbowski Józef.

4 otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci; 5 pozwolono poprawić niedostateczny postęp z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA II. A.

Stopień celujący:

Bamberger Karol.

Stopień pierwszy:

Balicki Stanisław
Berler Chaim
Błażek Henryk
Chabło Wiktor
Czechowicz Robert
Czechowicz Tadeusz
Dudryk Maksymilian
Hirschhorn Adolf

Kahane Littman
Lipschütz Józef
Milgrom Henryk
Mustyanowicz Karol
Najder Kazimierz
Piskozub Władysław
Rosenbaum Mordko
Schwarzfeld Noah
Słobudzki Mieczysław
Steiden Konstanty
Taubes Dawid
Trzeciński Władysław
Wróblewski Waleryan

5 uczniów otrzymało stopień drugi, 1 stopień trzeci, 3 uczniom pozwolono poprawić niedostateczny postęp z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA II. B.

Stopień pierwszy:

Ambros Janusz
Bihun Włodzimierz
Chmiecik Wincenty
Chomjak Kazimierz
Christmann Rudolf
Czauderna Juliusz
Hutter Artur
Jurczeńko Michał
Kuzyk Izidor
Morawetz Ludwik
Poznański Antoni

Rappaport Max
Rippel Jan
Rosenberg Elio Leib
Rosenhek Melich
Rozwadowski Adolf
Rubinger Włodzimierz
Schuster Karol
Semeneć Kazimierz
Stadniczeńko Jan Piotr
Walkowicz Stanisław
Wallisch Edward
Wierzajski Karol

1 otrzymał stopień drugi, 3 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA III. A.

<i>Stopień pierwszy:</i>	Schreiber Mikołaj
Hausser Karol	Schreiber Kazimierz
Hussakowski Włodzimierz	Sliwiński Jan
Kurzweil Hipolit	Starczewski Zygmunt
Łazarski Marcei	Swidkes Israel
Medwedczuk Antoni	Tymoczko Michał
Popieluch Jan	Werner Władysław
Propper Aron	Wysocki Kazimierz

Stopień drugi otrzymało 7 uczniów, do egzaminu poprawczego po feryach przeznaczono 5 uczniów.

KLASA III. B.

<i>Stopień celujący:</i>	Markowski Michał
Jarosiński Bolesław	Osadca Kajetan
	Piskozub Jan
<i>Stopień pierwszy:</i>	Sichower Alfred
Ambros Witold	Stenzel Stefan
Biowski Franciszek	Szulc Franciszek
Dobrowolski Józef	Szymeczko Władysław
Gruszkowski Jan	Szymonowicz Kalikst
Goldschlag Mortche	Tiegermann Leopold
Hesel Szloma	Tropper Manule
Lewicki Eugeniusz	Tyszkowski Antoni
Łucki Emil	Zimet Izak

1 otrzymał stopień drugi, 1 stopień trzeci, 3 pozwolono poprawić niedostateczny postęp z jednego przedmiotu po feryach

KLASA IV.

<i>Stopień celujący:</i>	Biber Maryan
Hammer Seweryn	Bober Zdzisław
	Chołoniewski Stanisław
<i>Stopień pierwszy:</i>	Dębski Ludwik
Agopsowicz Stanisław	Domański Wiktor
	Frid Dawid

Hirsch Abraham	Pokorski Stanisław
Horn Juda Ber	Radłowski Julian
Janiński Eugeniusz	Rosenbaum Józef
Jekel Abraham	Rosenkranz Mojżesz
Kleinmann Berl	Rozwadowski Teofil
Lustig Dawid	Rzehak Wacław
Malarski Maxymilian	Schaller Hoschya
Mazepiuk Dymitr	Schaller Mendel
Michalski Stanisław	Spulnicki Michał
Mielnik Juliusz	Starer Pinkas
Ostrowski Alfred	Starzeński Bronisław
Piotrowicz Stanisław	Szuskiewicz Edmund
Pistol Leon	Terner Bernard

7 otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci, 2 pozwolono poprawić postępowanie niedostateczne z jednego przedmiotu po feryach, 1 przeznaczony do egzaminu uzupełniającego po wakacjach.

KLASA V.

<i>Stopień celujący :</i>	Kohn Izak
Dąbrowski Jan	Kordasiewicz Mikołaj
Piiler Tytus	Lederfeind Samuel
Tropper Abraham	Liebhart Leopold
	Migocki Franciszek
<i>Stopień pierwszy :</i>	Rapeport Chaskel
Alpern Naftali	Rosenkranz Mojżesz
Bendasiuk Semen	Schiller Izak
Czajkowski Bazyli	Sonnenreich Ozyasz
Dudryk Antoni	Stobiecki Józef
Hubaczek Seweryn	Sucher Schmaria
Jaworski Lesław	Szefer Leopold
Kimelman Józef	Tyndel Samson
Kohn Dawid	Wierzbowski Ludwik
	Wiesner Mordko.

3 otrzymało stopień drugi, 5 pozwolono poprawić niedostateczne postępowanie z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA VI.

<i>Stopień celujący :</i>	Rybczyński Witold
Polański Stefan	Schulbaum Szaja

Stopień pierwszy :

Andrzejowski Zygmunt	Kurpiak Aleksander
Antoniewicz Jan	Łukawiecki Kornel
Bączkowski Zdzisław	Machnicki Stanisław
Dobek Zdzisław	Pruszkowski Kazimierz
Fedorczuk Michał	Rozwoda Leon
Hirnlé Oktawian	Sokol Kazimierz
Jasiński Jerzy	Sokołowski Julian
Jasiński Zygmunt	Stenzel Edward
Klar Jakób	Trojan Emilian
Kleski Emil	Trompeter Ozyasz
Komarzyński Włodzimierz	Wesolowski Jarosław
	Zajączkowski Roman
	Zawicki Emil

Stopień drugi otrzymał jeden uczeń, 3 uczniom pozwolono poprawić postęę z jednego przedmiotu po feryach.

KLASA VII.

Stopień pierwszy :

Baumann Jan	Martynowicz Aleksander
Charzewski Mikołaj	Perfecki Roman
Faktor Leib	Piller Eugeniusz
Funkenstein Leon	Pokorski Leopold
Goldschlag Lajzor	Rozwoda Ludwik
Herer Mechel	Schapira Marcelli
Karchut Teodor	Sokołowski Jan
Karg Józef	Staniecki Jan
Königsberg Izak	Uchacz Jan
Kucharski Stanisław	Uhrman Itzig
	Walter Zygmunt
	Weissglas Wolf

1 uczeń otrzymał drugi stopień, 3 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną notę z jednego przedmiotu po feryach
1 uczeń przeznaczony do egzaminu uzupełniającego po feryach.

KLASA VIII.

Stopień celujący :

Stopień pierwszy :

Ganczarski Artur	Antonowicz Włodzimierz
Grodecki Tadeusz	Athenstädt Władysław
Posacki Leon	Bańkowski Leszek
Wachsman Mordko	Blumenthal Emil
	Bubella Tadeusz

Chomiński Stefan
Czerkawski Mirosław
Czubaty Parteni
Dobek Roman
Fränkel Mendel
Hiibowicki Teodozy
Jasiński Jerzy
Kruszelnicki Antoni

Landesberg Abraham
Łuhowy Waleryan
Rapaport Józef
Rosenbaum Szulem
Szefer Maryan
Uhrman Hersz
Weich Mendel
Wittemberski Mieczysław

1 uczeń otrzymał stopień drugi, 2 przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach.

Клясифікація учеників руских

Л ЯС РІВНОРЯДНИХ.

І. КЛЯСА.

Клясифіковано 45 учеників.

Федюк Ярослав	Німчук Петро
Блонський Евгеній	Оробець Іван
Волчук Теофіль	Оробець Стефан
Ганчарук Василь	Павлусевич Іван
Глібовицький Зенон	Павлусевич Николай
Гелитович Володимир	Петришак Омелян
Гушул Евгеній	Петровский Александер
Гушул Теофіль	Петровский Евгеній
Добрянський Лев	Піотровский Теодор
Завадський Евгеній	Семенюк Николай
Заячкозекський Стефан	Сіятович Іван
Калитовський Олег	Сметанюк Петро
Куриляк Григорій	Ферлей Дмитро
Курницький Омелян	Чубатий Зиновій
Масевич Володимир	Янкевич Володимир

6 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по фериях, 3 одержало другу, 5 третю клясу.

ІІ. КЛЯСА.

Клясифіковано 41 учеників.

Срібний Теодор	Горук Іван
Балицький Евгеній	Дробовицький Стефан
Бурачинський Денис	Кисілевський Стефан
Вахняк Дмитро	Ковальчук Яків
Войнаровский Александер	Колтик Іван
Войнаровский Павло	Котелко Іван
Войцеховський Николай	Лукашук Юрій
Григорців Володимир	Майковский Николай
Гринюк Олекса	Майковский Северин

Орищук Іван	Стрийський Іван
Оронець Василь	Яцевюк Василь
Павлюк Іван	Яшан Василь
Пасєчник Андрій	Яшан Стефан

9 ученикам дозволено поправити ноту з одного предмету по феріях, 5 одержало другу, 1 одержав третю класу-

III. КЛАСА.

Класифіковано 29 учеників.

Гузар Євгеній	Лукавецький Олександр
Демчук Михайло	Павлюк Йосиф
Полек Николай	Павлюк Методій
Равлюк Николай	Попович Василь
Глушкевич Євгеній	Посадкий Методій
Глушкевич Зенон	Рожка Іван
Гоянюк Николай	Росткович Юрій
Копчук Стефан	Харук Іван
Курпяк Володимир	Чупрей Іван
Левицький Іван	Шевчук Павло

2 ученикам дозволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 7 одержало 2 класу.

IV. КЛАСА.

Класифіковано 30 учеників.

Рутковський Зенон	Лаврів Михайл
Тимощук Григорій	Манастирський Лев
Бодруг Николай	Павлусевич Константин
Вальнер Едвард	Павлюк Іван
Галайчук Володимир	Сінгалевич Євгеній
Голота Яків	Смалько Роман
Геник Михайл	Томич Николай
Зварич Петро	Федев Володимир
Костик Михайло	Якимович Ілярій
Костик Павло	Остафійчук Омелян

4 ученикам дозволено поправити ноту з одного предмету по феріях, 4 одержало другу а 2 третю класу.

V. КЛЯСА.

Клясифіковано 25 учеників.

Гаврилюн Іля	Дурделла Григорій
Даниш Никифор	Мисевич Василь
Джердж Данило	Онофер Юліян
Лепкий Володимир	Осадчук Дмитро
Балицкий Юліян	Перфецкий Евгеній
Гаморак Віктор	Петришак Йосиф
Годованець Петро	Черник Матій
Гузар Роман	

5 ученикам дозволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 2 одержало другу, 3 третю клясу.

ПРИГОТОВЛЯЮЧА КЛЯСА.

Клясифіковано 32 учеників.

Бундзяк Володимир	Люхнич Йосиф
Винницький Володимир	Ляндгевірц Валерій
Гомик Александер	Малофій Онуфрій
Гринишак Василь	Моклович Омелян
Гуглевич Ярослав	Пньовский Петро
Дмитерко Михайло	Райд Михайло
Дорундяк Николай	Рутковский Михайло
Жупник Василь	Сумик Денис
Кисілевский Зиновій	Фединський Стефан
Ковбляньский Григорій	Фроляк Василь
Козакевич Володимир	Чаплиньский Денис
Колцуняк Юліян	Червинський Василь
Косович Іван	Юркевич Антін
Крушельницький Йосиф	Яськевич Стефан
Левицкий Роман	

1 ученикови дозволено поправити ноту з одного предмету по феріях, 2 одержало третю клясу.

Do rodziców i opiekunów.

Rok szkolny rozpocznie się 3. września nabożeństwem wstępnym, w którym wszyscy zapisani uczniowie udział wzięć mają.

Wpisy uczniów do I. klasy będą się odbywały 29. 30. i 31. sierpnia, do dalszych klas dnia 1. i 2. września.

Uczniowie mają się zgłaszać osobiście i przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza jakoteż wypełniony w dwóch egzemplarzach rodowód, w którym należy wyraźnie podać, których przedmiotów nadobowiązkowych zamierzają się uczyć.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają zgłaszać się w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć: a) metrykę urodzenia, b) świadectwo szkolne tego zakładu, w którym przedtem pobierali naukę z potwierdzeniem dyrekcyi, że niema przeszkody w przyjęciu ich do innego zakładu; każdy zaś uczeń, zgłaszający się do I. kl. gimnazyalnej, który uczęszczał do publicznej szkoły ludowej, winien wykazać się świadectwem szkolnem tejże szkoły, nadto c) świadectwem rewakcynacyi (ponownego szczepienia ospy). Przyjęci do I. klasy mogą być tylko ci uczniowie, którzy ukończyli najmniej 10. rok życia albo go ukończą w kalendarzowym roku ich przyjęcia.

Każdy uczeń nowo wstępujący ma zapłacić takse wstępną w kwocie 2 złr. 10 ct.

Każdy uczeń bez wyjątku ma złożyć 1 zł. jako datek na zbiory naukowe.

Uczniowie płacący opłatę szkolną mają ją złożyć najdalej do 15. października.

Ponieważ nie wolno uczniom mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekcyja pozwoli, przeto umieszczenie uczniów z początkiem roku powinno być warunkowo zastrzeżone ze strony rodziców i opiekunów.

Egzamina wstępne do I. klasy odbywają się 15. i 16. lipca, jako w terminie pierwszym, a następnie dnia 1. i 2. września jako w terminie drugim. *W każdym z tych terminów rozstrzyga się o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia, a poctórzenie egzaminu wstępnego, czy to w tym samym, czy też w innym za-*

kładzie jest bezwarunkowo wzbronione pod karą wykluczenia ze wszystkich gimnazyów. Uczeń reprobowany przy egzaminie wstępnym może dopiero po upływie roku zgłosić się do powtórnego egzaminu.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do klasy I :

- a) **Z Religii**: Wiadomości, których według terażniejszego rozkładu nauki nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych
- b) **Z języka wykładowego**: Czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni i zgody rządu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom, nadto piśmienny rozbiór jednego zdania, w którym uczniowie mają oznaczyć części mowy i ich formy, tudzież części zdania.
- c) **Z języka niemieckiego**: Czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimeków (osobistych, dzierzawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najwykleszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku wykładowym.
- d) **Z rachunków**: Pisanie liczb do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia; znajomość ważniejszych miar metrycznych, a w wypracowaniach rozwiązywanie także zagadnień z zakresu życia codziennego.

Egzamina poprawcze będą się odbywały dnia 30. i 31. sierpnia a egzamina wstępne do klas wyższych (od II--VIII) między 5--15. września.

Na mocy rozporządzenia Wys. Min. Wyzn. i Ośw. z 6. maja 1890. l. 8836. mogą uczniowie I-szej klasy wnosić podania o uwolnienie od opłaty szkolnej w I. półroczu. Ci z nich, którzy z obyczajów, pilności i postępu do końca października otrzymają według skali cenzurę przynajmniej »dobry« a wykażą się świadectwem ubóstwa należycie wystawionem, zyskają o d r o c z e n i e terminu do końca półroczu I. a następnie, w razie od-

powiednich warunków przy klasyfikacji półrocznej, uwolnienie od opłaty szkolnej — Każdy uczeń klasy I-szej może zatem wnieść najpóźniej do 8-go dnia po wpisach podanie, zaopatrzone w świadectwo ubóstwa, o ewentualne uzyskanie uwolnienia.

U w a g a. Wszyscy uczniowie obowiązani są nosić przepisane ubranie mundurkowe, (i w takim mają się jawić już przy wpisach), tylko uczniów klasy I., którzy udowodnią należycie swoje ubóstwo, może Dyrekcyja na rok 1897|8 uwolnić od ich noszenia. Uczniom, którzy dla jakiegobądź powodu przestali uczęszczać do szkoły i zakład opuścili, nie wolno używać mundurków, jak w ogóle nikomu, kto nie jest uczniem szkół średnich. Dostrzeżone nadużycia w tym kierunku karane będą przez Władzę polityczną w myśl odnośnych obowiązujących przepisów.

До родичів і опікунів.

Шкільний рік розпочне ся дня 3. вересня торжественним богослуженем, на котре мають безусловно явити ся всі записані ученики.

Записи учеників до I. класи і до класи приготавляючої будуть відбувати ся 29. 30. і 31. серпня, до висших клас (II—VI) 1. і 2. (свентуально і 3.) вересня.

Ученики мають зголосити ся лично і предложити свідощтво шкільне з послідного півроку і виповнити 2 вписові карти, на котрих повинні також точно вписати, яких предметів надобовязкових наміряють учити ся.

Ученики, що вперве вступають до закладу, мають явити ся в товаристві родичів або опікунів і предложити: а) метрику хрещеня, б) свідощтво шкільне того закладу, де перед тим побирали науку з потвердженем Дирекції, що можна їх прийняти до другого закладу.

Кождий ученик, котрий зголошує ся до I. класи гімназ. або до кл. приготавляючої а ходив передше до IV. взглядно III. класи народної школи, має предложити свідощтво шкільне тої школи а також свідощтво заціплевої віспи найдавніше в році перед зголошенем до гімназії або свідощтво ревакцинації.

Кождий ученик гімназияльний платить при записі 1 злр. на наукові прибори а з початком другого півроку 50 кр. на закупно приборів до забави; ученики, що вперве вступають до закладу, платять крім того еще вступну таксу 2 злр. 10 кр. котру складають також ученики, котрі переходять з класи приготавляючої до гімназії.

Ученики класи приготавляючої платять лише 1 злр. яко вступну таксу.

Шкільна оплата виносить за кожний піврік 20 злр. а в класі приготавляючій 5 злр. Сю оплату має кожний ученик зложити найдалше до шести тижнів кожного півроку.

Понеже не вільно ученикам мешкати деінде, як лиш там, де їм Дирекция позволить, проте поміщене учеників з початком шкільного року має бути условно застережене із сторони родичів або опікунів.

Вступні іспити до I. класи гімназияльної і до класи приготавляючої відбудуть ся дня 15. і 16. липня, 1 і 2. вересня. В кожнім із сих термінів рішає ся безусловно о прийнятю або непринятю ученика, а повторене вступного іспиту чи в тім самім, чи в другім заведеню є заборонене під карою виключеня із всіх гімназий. Зголошувати ся до нового іспиту не може репробований ученик скорше як по році в яким небудь заведеню.

Ученики, що зголошують ся до I. класи гімн. мусять кінчити в текучім році сонічним найменше 10. рік, а до кл. приготавляючої найменше 9. рік житя.

При вступнім іспиті до класи приготавляючої мають виказати ся ученики таким засобом знаня, якого набирає ся в III. класі народної школи, а при іспиті до I. класи гімназияльної мають відповісти і дотеперішним жаданям а надто еше слідуючим (приписавим найновішим розпорядженем Вис. ц. к. Мініст. В. і Пр. з дня 2. січня 1897. Ч. 31152): 1. в мові викладовій: мають подати також письменну аналізу одного реченя, іменно означити в нїм части мови і їх форми та части реченя; 2. в рахунках належить в письменних виробах узглядняти також практичні питання із щоденного житя.

Іспити поправчі будуть відбувати ся дня 30. і 31. серпня, а іспити вступні до клас II—VI. межі 5—15. вересня.

Звертає ся увагу родичів і опікунів, щоби з огляду на добро своїх дітей або вихованців звідували ся як найчастійше в канцелярії гімназияльній о їх успіхах в науці і поведеню.

По мысли розпорядження Вис. ц. к. Мініст. Пр. з 6. мая 1890. Ч. 8836 можуть ученики I. кляси гімн., виявши репетентів, внести подане о увільнене від оплати шкільної в I. півроці. Тим з них, котрі з обичаїв, пильности і поступу одержать після скаді ногу найменше „добру“ до кінця жовтня і викажуть ся належито виписаним свідощтвом убожества, може признати Вис. ц. к. Рада Шк. краєва увільнене від оплати під услівем, если їх шкільні свідощтва за I. піврік будуть відповідати приписаним вимогам. Таке подане о увільнене має внести кожний ученик в перших 8 днях місяця вересня.

З а м і т к а. Звертає ся увагу родичів взглядно опікунів, що вже від самого початку шкільного року всі ученики суть обовязані носити приписані мундури; звільнити від сего обовязку на рік 1897/8 може Дирекция лише тих учеників I. кляси, котрі докажуть, що задля убожества не в силі справити собі мундур. Зате є строго заборонено носити шкільні мундури всім, що не суть учениками (отже і тим, що задля якої небудь прьчини покинули школу). Винних буде ц. к. Власть політична потягати до одвічальности.

